

PLUUSTERGOUD

Halfjaarlijks tijdschrift van de Historische Vereniging
Hoogezand - Sappemeer e.o.

**Met interview
Johan Remkes**





Hotel Restaurant Faber

Meint Veningastraat 123
9601 KE Hoogezand
Tel.: 0598-39 33 36

Het adres voor:

- * Vergaderingen
- * Lunches, diners
- * Koude/warme buffetten
- * Recepties, bruiloften
- * Reünies, feesten

Tevens:

- * Kegelbanen
- * Partybar
- * Cateringservice

Colofon

Pluustergoud is een uitgave van de “Historische Vereniging Hoogezand - Sappemeer e.o.” en verschijnt tweemaal per jaar. Voor inlichtingen over de vereniging: secretariaat”Historische Vereniging Hoogezand - Sappemeer e.o.”

Secretaris: W.A.H.Rozema, Noordersingel 24, 9601 CJ Hoogezand. Tel. 06-51434939. Email:histverhosap@gmail.com

Website:

www.historischevereniging-hs.nl

Opgave lidmaatschap:

Via secretariaat, 25 euro per lid per jaar en 12,50 euro voor partners van leden.

Bankrekening:

NL42INGB0007453326

De HVHS e.o. is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), alsmede een Culturele ANBI (dossiernummer 92 837)

Redactie: Daan Hulsebos, Melle Vos

Redactieadres: D.Hulsebos

Burg. Tuinstraat 7, 9602 CZ Hoogezand
email: danielhulsebos@hetnet.nl

Ontwerp en lay out:

Jan Pekelder

Losse nummers: zolang de voorraad strekt via het secretariaat, 6,50 euro per stuk, exclusief portokosten

Meer over de historie van de regio Hoogezand - Sappemeer vindt u op :
<https://historischarchief middengroningen.nl>

Copyright: Historische Vereniging Hoogezand - Sappemeer e.o. Overname van (gedeelten van) artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Druk: Afeer Druk & Print Winschoten

Inhoud

Van het bestuur	pag. 4
Van de redactie	pag. 5
Aletta Avond Wandeling	pag. 6
Kunstwerk wordt verwijderd	pag. 7
Inloophmiddagen groot succes	pag. 8
Oproep	pag. 9
Regiobijsenkomst april 2024	pag.10
Brandstoffenhandel Lever	pag.11
Prestieuze prijs voor Henk Puister	pag. 15
Strijd om de macht.....(2)	pag. 16
Mijn schoolfoto (9)	pag. 23
Ruiterse Pijp	pag. 24
Johan Remkes interview	pag. 25
Even voorstellen	pag. 28
Gebouwd in Sappemeer	pag. 29
Cabe Sappemeer	pag. 32
Voetbalclub S.V.A.	pag. 35
Zelfde plaats andere foto	pag. 36
St. Gerardus Majella school	pag. 38
Oproep	pag. 43
Stil zijn op de vlakte	pag. 44
Jaarvergadering 2024	pag. 47
100 jr. St. Jozefstichting	pag. 48
Onthulling Stolpersteinen Hoogezand	pag. 54
W.A.Scholten	pag. 56
Pluimvee - en konijnenfokkers (2)	pag. 58
Geen Mulder maar Swart(e)	pag. 66
Van turfschip tot coaster (expo)	pag. 69



VAN HET BESTUUR

Zoals u kunt zien zijn we er weer in geslaagd Pluustergoud nr. 57 van de persen te laten rollen. Dit exemplaar bevat zeer lezenswaardige artikelen die een beeld schetsen van de historie van onze woonomgeving. De traditionele Nijjoarsveziende werd deze keer in een tot de laatste plaats bezet restaurant 'De Gouden Zon' in Sappemeer gehouden. De aanwezigen konden genieten van koffie of thee met de traditionele nieuwjaarsrolletjes en daarna een advocaatje met slagroom of boerenjongens. De muzikale omlijsting werd verzorgd door toetsenist Chris Kleine. Halverwege de bijeenkomst was er een voordracht door onze secretaris, Wim A.H. Rozema over de locatie van De Gouden Zon op het kruispunt Noorderstraat (vroeger Winschoterdiep) -Noordbroeksterstraat (vroeger Jagerswijk). Hier begon in 1740 Jan van Delden dit restaurant als herberg en tolhuis, met naast de herberg een tolboom. De gelagkamer was op de bovenverdieping. Vroeger lag hier een brug, de Ruitse Pijp (zie ook artikel elders in dit blad).

De inloopmiddagen zijn een groot succes en leveren ontzettend veel informatie, oude foto's en historisch materiaal op. Vanwege de vakantie zijn we tijdelijk gestopt, maar vanaf september (elke laatste dinsdag van de maand) zien we u weer met belangstelling tegemoet.

Wij zijn op dit moment bezig met de voorbereidingen voor een najaarsexcursie naar de gedenkplaats Esterwegen net over de grens in Duitsland. Binnenkort meer hierover.

Ook zijn we bezig de volgende projecten af te ronden t.w. het bundelen van de foto's die voorheen geplaatst werden in de HS-krant onder de rubriek "Vroeger en Nu". Het boekwerk met de aansprekende titel "Veranderend tijdsbeeld in de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer in 300 foto's en 150 verhalen" door Janneke Hessing en Wim A.H. Rozema wordt omstreeks december uitgebracht en zal gratis verstrekt worden aan onze leden.

Verder heeft de gemeentearchivaris van Midden-Groningen, Teade Smedes, onze medewerking gevraagd voor de totstandkoming van het eerste deel van zijn boek over het Winschoterdiep. Volgens planning zou dit project de eerste helft van 2025 afgerond moeten zijn.

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 24 april in MFC De Klabbe in Foxhol heeft het bestuur de nodige goedkeuringen gekregen om nog zeker een jaar door te kunnen gaan. Spijtig is het besluit van Janny Tulp om wegens persoonlijke omstandigheden na een periode van bijna 12 jaren terug te treden als bestuurslid. Ik ga ervan uit dat wij zo af en toe van haar kennis en kennissen gebruik zullen mogen maken. Een van haar laatste acties is geweest om Johan W. Remkes te laten interviewen. Het interview is opgenomen in dit exemplaar van Pluustergoud. Janny heeft Mienke Veerkamp bereid gevonden haar als bestuurslid op te volgen. Op voorstel van het bestuur zijn de aanwezige leden unaniem akkoord gegaan.

Onze penningmeester Tonnie Voss zou volgens rooster aftreden. Aangezien zich geen kandidaten hebben gemeld om zijn taak over te nemen heeft hij besloten nog minimaal een jaar aan te blijven. Na het huishoudelijk gedeelte verzorgde Willem Foorthuis een boeiende lezing met als onderwerp: "De Gouden Eeuwen van Hoogezand en Sappemeer als basis voor een goede toekomst".

Tot slot nog een oproep aan onze leden. Na het sturen van de convocatie m.b.t. de ledenvergadering, kreeg onze secretaris een aantal mails retour, met als gevolg dat sommige leden waarschijnlijk niet op de hoogte waren van de uitnodiging. Bij deze een verzoek aan die leden die geen uitnodiging hebben ontvangen om uw huidige mailadres te sturen naar onze secretaris hstverhosap@gmail.com. Verder wil ik die leden die hun contributie (€25,- respect. €37,50) nog niet hebben voldaan, verzoeken om dit per omgaande over te maken aan onze penningmeester.

Tot slot wens ik iedereen een prettige en vooral zonnige vakantie toe.

Jan Knip (voorzitter)

VAN DE REDACTIE

Hierbij hebben wij het genoeg om u de 57e editie van Pluustergoud aan te bieden met vele gevarieerde artikelen van auteurs, zowel leden als niet-leden. Daarvoor onze hartelijke dank. Uiteraard ontbreken de vaste rubrieken van het bestuur, zelfde plaats andere foto en mijn schoolfoto niet. Mienke Veerkamp – op de laatste ALV gekozen tot bestuurslid – stelt zich voor en deel 2 van het artikel van Kees Mollema over de historie van de Pluimvee en Konijnenfokkers Vereniging (PKV) is uiteraard ook opgenomen.

Richard Brugge heeft een artikel ingezonden over W.A. Scholten, de grondlegger van de aard-appelmeelindustrie terwijl Gerrit Lever de geschiedenis beschrijft van het familiebedrijf “Brandstoffenhandel Lever”.

Hans Bodewes beschrijft ook al een familiebedrijf namelijk “Cabe Sappemeer”.

Naar aanleiding van het 100-jarig bestaan de St Gerardus Majella school in 2022 leverde Hans Suurmeijer, samen met Rob Nolden, een artikel aan die in twee gedeelten zal worden geplaatst, hierbij deel 1.

Eveneens wordt deel 1 geplaatst van de door Jaap Boersema aangeleverde historie van de zeemast-schoener Harmina Catharina.

Onder de intrigerende titel “We heten eigenlijk geen Mulder maar Swarte” heeft Okke Amsing zijn familiegeschiedenis beschreven terwijl Rachel Hiemstra, naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de St. Jozefstichting in de geschiedenis van dat instituut is gedoken.

Dan heeft Peter Jager het vervolg van de beschrijving van de politieke geschiedenis van zijn overgrootvader Eltjo Hoffmann aangeleverd. Daarin wordt een interessant inkijkje gegeven in de gemeentepolitiek van de gemeente Hoogezand in de 20’er en 30’er jaren van de vorige eeuw.

Wim Rozema doet verslag van de onthulling van 21 stolpersteinen op 15 maart jl. en van de uitreiking van de K. ter Laanprijs op 22 maart jl aan ons lid Henk Puister.

De felicitaties van ons aan hem, in het dialect, zijn ook opgenomen evenals zijn antwoord daarop.

Onder de titel “Eigenlijk ben ik nooit weggeweest” wordt een openhartig interview gepubliceerd dat Marjan Tulp heeft gehouden met Johan Remkes. Daaruit blijkt vooral dat hij, in de wandeling ook wel onderkoning van Nederland genoemd, gewoon een echte Groninger is gebleven.

Jos Maalderink en Hans Bodewes schenken aandacht aan de korte sportieve loopbaan van hun oudoom Jan Koeneman (1911-1934) bij de voor velen onbekend gebleven voetbalvereniging SVA.

Ook zijn er 2 oproepen, waarbij gevraagd wordt of u mensen herkend op bijgevoegde foto’s.

Tenslotte heeft de redactie nog aandacht besteed aan de volgende onderwerpen: de brug de Ruitse Pijp te Sappemeer, het verwijderen van het kunstwerk in de Kerkstraat, de op 8 maart gehouden eerste Aletta Jacobs wandeling, de ALV op 24 april en de op die avond door Willem Foorthuis gehouden lezing, de 20 jaar dat Wim Rozema al met groepen leerlingen kamp Westerbork bezoekt, het succes van de inloopmiddagen op de laatste dinsdag van de maand en tenslotte een verslag van de op 20 april jl. gehouden regiobijeenkomst van besturen van historische verenigingen in de doopsgezinde kerk te Sappemeer.

De redactie wenst u veel leesplezier en alvast prettige vakantie.

Aletta Avond Wandeling

Redactie

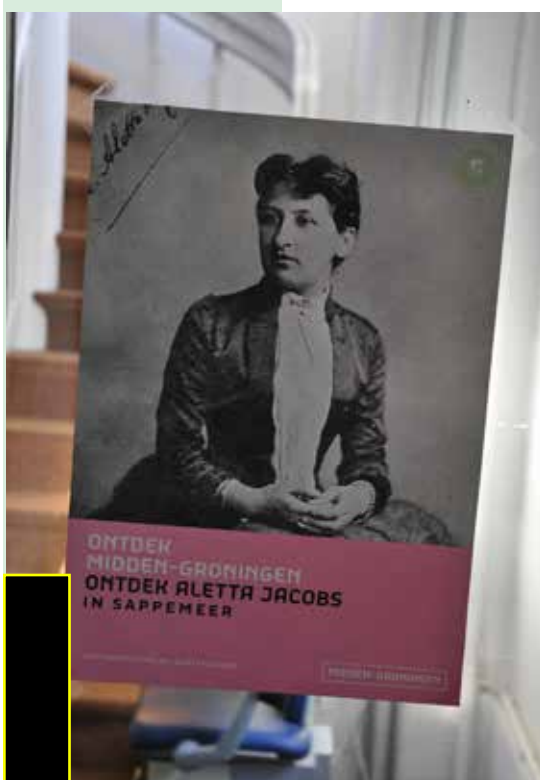
Vrijdagavond 8 maart was er volop reuring door heel Sappemeer : de eerste Aletta Avond Wandeling ging van start. Hierbij liet ook onze historische vereniging zich niet onbetuigd.

In de bovenverdieping van ons onderkomen in de doopsgezinde kerk gaf ons bestuurslid Janneke Hessing een fotopresentatie onder de titel : “Sappemeer door de ogen van Aletta Jacobs” en onze secretaris gaf beneden in de kerk een aantal voordrachten, getiteld : ‘Vervening, Immigratie, Kroegen en Kerken’.

Foto's : © Wim A.H. Rozema.



Janneke Hessing geeft haar lezing in de bovenzaal.



Beeldbepalend kunstwerk in Kerkstraat wordt verwijderd

Van de redactie

Het door het kunstenaarsduo LaSalle in 2008 ontworpen en geplaatst kunstwerk 'HS' in de Kerkstraat op de hoek met de Burgemeester Van Roijenstraat in Hoogezand, wordt gesloopt. Volgens de gemeente raakt het kunstwerk in verval.

Het kunstwerk, refererend aan de historie van de gemeente Hoogezand-Sappemeer met symbolen van handel, scheepvaart en nijverheid en in de vorm van het toenmalige logo van onze voormalige gemeente, is volgens wethouder Annemiek Hoesen, al enige jaren in verval. Daarom wordt het kunstwerk nu na overleg met de kunstenaars door het besluit van de gemeente Midden-Groningen verwijderd. Mogelijk zullen enkele delen van het kunstwerk worden 'hergebruikt'. Omwonenden worden per brief geïnformeerd over de verwijdering van het kunstwerk en betrokken bij een eventuele nieuwe invulling van dat gebied. Wat er voor in de plaats komt is nog niet bekend. Ook de stenen golven, verwijzend naar de scheepvaarthistorie van Hoogezand, zullen worden verwijderd en de grond wordt weer geëgaliseerd.

Foto's : ©Wim A.H. Rozema.



Inloopmiddagen Historische Vereniging groot succes



Foto's uit particuliere bron



Bronnen raadplegen samen met onze redacteurs



Henk Raspe overhandigt zijn uitgebreide foto- en boeken verzameling aan eindredacteur Daan Hulsebos



Weggooien is zonde!

Inloopmiddagen Historische Vereniging groot succes
Zoals gemeld in onze vorige editie is onze Historische Vereniging in het najaar van 2023 gestart met zogenaamde inloopmiddagen. De bedoeling was onder andere om leden en niet leden de gelegenheid te geven om ons onderkomen in de Doopsgezinde kerk Noorderstraat 53 te Sappemeer te bezoeken. Sinds 2022 hebben we hier ons domicilie op de eerste verdieping, waar we onze bibliotheek hebben ondergebracht in speciaal voor ons aangebrachte boekenkasten. Verder hebben we de ruimte opgefleurd met historische foto's van onze vroegere gemeente. Ook houden we hier onze bestuursvergaderingen en andere projectmatige overleggen. Onlangs vond hier ook het regio overleg plaats van een aantal Historische Verenigingen.

De inloopmiddagen zijn elke laatste dinsdag van de maand (met uitzondering van juni, juli, augustus en december) van 13.30 uur tot 16.30 uur. U wordt er hartelijk ontvangen en onder het genot van een kopje koffie of thee kunt u allerlei vragen stellen over de geschiedenis van de voormalige gemeente Hoogezand-Sappemeer. Ook kunt u oude foto's beschikbaar stellen aan onze vereniging, zodat wij ze weer kunnen publiceren in Pluustergoud, ons halfjaarlijks magazine voor onze leden. Eventueel kunnen foto's ook worden gescand door één van onze bestuursleden, zodat ze daarna weer in uw bezit komen.

Tevens kunt u uw historische boeken over Hoogezand-Sappemeer en de provincie Groningen of andere relikwieën, die van historische waarde zijn, inbrengen. Zo deed ook ons lid Henk Raspe. Wij kunnen dan van deze historische documenten weer gebruik maken om onze leden te voorzien van informatie over de geschiedenis van onze voormalige gemeente. Tot nu toe hebben al veel leden en niet leden gebruik gemaakt van onze inloopmiddagen, het gaat er dan ook gezellig aan toe en de belangstelling is boven verwachting. Schroom dus niet en vereer ons met uw bezoek, onze bestuursleden en onze redacteurs zitten er elke laatste dinsdag van de maand klaar voor.

Foto's : © Wim A.H. Rozema.

Oproep !!!!!

Onderstaande foto is ingezonden door Herman de Wit en is genomen voor het pand van Garage De Wit aan de Kerkstraat (t/o Timmer rijwielen).

Waarschijnlijk is de tweede van rechts de opa van Herman, Mans de Wit (geboren 1904) en de derde van rechts schijnt zijn vader Gerard te zijn.

Herman de Wit wil graag weten of dit klopt en wie er verder op de foto staan, dus als u een of meerdere personen herkend geef het dan door aan de redactie: danielhulsebos@hetnet.nl



Regio bijeenkomst Historische Verenigingen 20 april 2024



De bestuurders bijeen in ons onderkomen : de bovenzaal van de Doopsgezinde kerk



Els van der tuin geeft uitleg in het voorportaal van de R.K.-kerk.



De aanwezigen zijn zeer onder de indruk van de 'Cuyperskerk' in Sappemeer

Redactie

Ieder voorjaar is er een regiobijeenkomst van besturen van historische verenigingen in onze regio. Dit jaar was ons bestuur aan de beurt om deze middag te organiseren in ons onderkomen in Doopsgezinde Kerk te Sappemeer.

Aanwezig waren deze keer :

Historische Vereniging Westerwolde (ca. 600 leden); Historische Vereniging Scharmer-Harkstede (ca. 280 leden); Historische Vereniging Bie 't Schildt (ca. 450 leden); Historische Vereniging Scheemda e.o. (ca. 515 leden); Historische Kring Menterwolde (ca. 230 leden); Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. (ca. 300 leden); Stichting Oud Winschoten (ca. 550 donateurs) en Historische Vereniging 't Wold (ca. 250 leden).

Na het uitwisselen van ervaringen konden de benen worden gestrekt: Onze secretaris gaf een korte inleiding onder de titel : 'Vervening, Immigratie, Kroegen en Kerken'.

Na een overzicht van de geschiedenis van de Doopsgezinde Kerk, gevolgd door een rondleiding door deze kerk, stak Rozema met de bestuurders het oude Winschoterdiep over. Deze middag niet over een Hoogholtje, maar over het zebrapad.

Aan de overkant, aan de voormalige Zuiderstraat, volgde een rondleiding in de monumentale R.K. Willibrorduskerk, met een uitgebreide toelichting door mevrouw Els van der Tuin, waarbij enkelen nog de uitdaging aannamen om de toren te beklimmen, en hebben genoten van het prachtige uitzicht.

Deze zeer geslaagde bijeenkomst werd afgesloten met een hapje en een drankje.

Foto's : © Wim A.H. Rozema.

Brandstoffenhandel Lever te Sappemeer

Gerrit Lever

Hendrik Jans Lever (1803-1854) was de jongste zoon van Jan Jans Lever (1764-1827) en Willemien Blink (1769-1843). Hendrik was eerst arbeider, later landgebruiker. Hij werd getroffen door de pest en stierf, 51 jaar oud te Wildervank. Zijn vrouw Geertje Pik (1810-1880) bleef achter met vier kinderen in de leeftijd van bijna 5 tot 12 jaar, waarvan de oudste Jan heette.

Deze Jan (1842-1920) verwierf in zijn latere leven een eigen schip en daarop voer hij samen met zijn vrouw, Gerrigjen Drenth (1848-1905). Zij verdrong echter in het Winschoterdiep te Sappemeer, waarna hij overbleef met vier kinderen, waarvan de jongste, Harm, 16 jaar was (1888-1968). Harm ging ook varen. Eerst als schippersknecht op een tjalk, later op een beurtschip op de Rijn. Daar slaagde hij er in om zijn ‘‘ Rijnpapieren ‘‘ te behalen en Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1915) liet hij bij scheepswerf Woldhuis in Veendam een schip bouwen.

Het was een bolschip van 80 ton, met de naam ‘‘ Nooit Volmaakt ‘

Harm was getrouwd met Annette de Vries (1889-1981), mijn grootouders. Ze hadden drie kinderen, Jan, Wiecher Tjeerd (de Latere knipkunstenaar uit Westerbork) en Gerrigjen. Mijn grootouders voeren eerst op de rijn (het schip had toen een zeil) o.a. naar het Ruhrgebied. De oorlog en de nasleep daarvan waren de oorzaak ervan dat Harm en Annette meer en meer overgingen op het vervoer van turf, waaruit later de brandstofzaak voortkwam.

Ondanks droevige omstandigheden, pest en verdrinking en een wereldoorlog ontstond er een bloeiende brandstofhandel, zo goed dat Harm op zijn 51e de zaak met goed vertrouwen aan zijn oudste zoon Jan (1916-1997) kon overdragen. Harm bleef wel in de zaak werken. Harm en Annette hadden een dubbele woning laten bouwen aan de Herenstraat 6 en 8 met een kapschuur als opslagruimte, zelf woonden ze op nr. 6, nummer 8 werd verhuurd.



Jan links met zijn vader Harm ca.1943 bij een kar met turf

Jan trouwde in 1939 met Frouwke Dallinga (1917-1997), mijn ouders, en gingen op het schip wonen. Ze hebben het schip toen overgenomen voor Fl. 1700,-. Ze kochten tevens het paard voor FL. 200,- gulden

en een wagen en handkar samen voor Fl. 100,-. Verder maakten ze gebruik van de opslag bij het ouderlijk huis. Voordat mijn vader turf ging ophalen uit het veen, ging hij vanuit Sappemeer met zijn fiets op de bus, naar Ter Apel, daar vandaan ging het verder op de fiets richting Klazie-naveen,



De ‘‘ Nooit Volmaakt ‘‘ ca. 1950 tegenover scheepswerf Woldhuis, op de voorgrond rechts Jan, daarnaast Harm

waar hij bij een veenboer een partij turf kocht. Hij kocht meestal persturven of baggels (= baggerturven). En vervolgens ging hij weer terug naar Sappemeer. Daarna werd de turf gehaald met het schip. Het schip had geen motor maar werd getrokken door een paard bereden door mijn grootvader Harm, die geregistreerd stond als scheepsjager en in het bezit was van een bijbehorende penning.

Scheepsjagers waren tot aan 1879 aan regels gebonden en toen dat verviel was er vrije concurrentie en kon iedereen scheepsjager worden. Dit leidde vaak tot ruzie tussen scheepsjagers onderling en schippers anderzijds. In 1902 greep de overheid in. Schippersvereniging "Vooruit" uit Groningen had een voorstel ingediend dat men bijna geheel overnam. De vereniging pleitte voor vaste tarieven, wachtlokalen bij sluizen en registratie van scheepsjagers. Een geregistreerde zou bovendien een penning moeten dragen zodat hij voor schippers herkenbaar was. Op 1 juli 1903 trad de "Verordening op het scheepsjagersbedrijf" in werking. Men trok een schip van een sluis of brug en ging dan weer omgekeerd. Scheepsjagers stonden bekend om hun overmatig drankgebruik, maar dat kon ook makkelijk met al die kroegen die ze onderweg tegenkwamen. De paarden waren ook vaak mager.

Mijn ouders lagen met hun schip voor de Herenstraat te Sappemeer. Als ze turf gingen halen logeerden mijn oudste zus en broer bij opa en opoe, want ze gingen al naar school. Ze vertrokken vanuit Sappemeer door het Winschoterdiep naar Hoogezand waar ze via het Kioldiep, het Grevelingskanaal, het Stadskanaal, Musselkanaal en het Ter Apelkanaal naar Ter Apel voeren en verder richting Klazienaveen. Onderweg moesten ze vele sluizen en bruggen passeren, waar winkeltjes en kroegen waren gevestigd. Het was een drukke scheepsroute zodat je soms enkele uren moest wachten voor de sluizen. Alleen al in Stadskanaal

had je drie sluizen, het 1^{ste} Verlaat (Springerverlaat) het 2^e Verlaat (Olthofsverlaat) het 3^e Verlaat (Buinerverlaat).



Jan als scheepsjager ca. 1943

Bij de meeste sluizen en bruggen moest je sluis- en/of bruggeld betalen. Voor de heen en terugreis waren ze veertien dagen onderweg. Langs de kanalen lagen toen jaagpaden waar de paarden liepen die het schip trokken. Bij bochten van kanalen stonden rolpalen waar je het touw achterlangs deed zodat je het schip de bocht om kon varen.



Jan met paard en wagen ca. 1950

Rolpaal

Er waren ook schippers (en ook vrouwen) die zelf het schip trokken,

die hingen in een zeel. Het schip kon per keer 76.500 persturven meenemen. De inkoopprijs was, eind jaren 30 vorige eeuw, voor persturven Fl. 1,20 en voor baggels Fl. 0,90 per 100 stuks. De turven werden door de veenarbeiders, ook vrouwen, in het schip gestapeld. Ze begonnen in de zomer 's morgens om 4:00 uur tot 's middags 16:00 uur. De grotere afnemers voor turf waren de bakkers, die stookten toen hun ovens met turf. De turven werden meestal met paard en wagen bezorgd, kleine vrachtpjes met de handkar

Het leven op een schip was niet gemakkelijk. Er was een klein vooronder waar gewoond, gekookt en geslapen werd. Er werd gekookt op een petroleumstel en voor verlichting hing er een olielamp. Een kookkachel diende tevens voor de verwarming. De was werd ook op het schip gedaan. Voorop het schip stond een vat voor water. Als ze met het schip aan wal lagen, haalden ze bij de bewoners waar ze voor de wal lagen, water en vulden het vat. Mijn moeder vertelde wel eens dat ze soms niet durfde te slapen, omdat de ratten over het plafond boven het bed liepen. En vergeet niet dat je in weer en wind aan het roer stond of met het paard voor het schip liep. Mijn oudste broer is in 1945 te Sappemeer in het Winschoterdiep verdronken. Hij was 4 jaar oud.

Bij het Veenkoloniaal museum te Veendam ligt het schip "de Ebenhaëzer", dat is ook een bolschip maar die meet 60 ton, die kun je vergelijken met de „Nooit Volmaakt“, en die kun je ook van binnen bekijken.

Na de inval in mei 1940 moesten alle binnenschepen een vergunning van de Duitsers hebben en zo kreeg mijn vader op 1 juni een "Fahrerlaubnisschein" van de "Küstenkommandant" te Groningen. In de volgende oorlogsjaren was het niet altijd makkelijk. Mijn ouders ruilden toen wel turf voor voedsel of materialen. Het schip is ook gevorderd geweest, toen moesten ze tijdelijk voor

de Duitsers varen. Ze zijn ook een keer heel bang geweest, ze lagen toen in het Winschoterdiep bij Waterhuizen, dicht bij de spoorlijn, toen een trein met stro door een Engels jachtvliegtuig in brand werd geschoten. Gelukkig liep het goed af.



Op de voorgrond Wiecher (knipkunstenaar) met vader Harm in 1932

In 1952 kochten mijn ouders een huis aan de Wilhelminastraat nummer 68 te Sappemeer. Tot die tijd woonden ze met zes kinderen op het schip.

Ik was de eerste die aan wal is geboren, later gevolgd door mijn broertje. Er werd nog wel enige jaren turf gehaald met het schip, mijn vader nam dan een knecht mee. In 1955 is het schip verkocht en werd de turf per vrachtauto gebracht.

In 1956 kochten ze een huis aan de Wilhelminastraat 73, later omgenummerd naar 74.

Daar was meer ruimte voor de kolen. De kapschuur werd van de Herenstraat overgeplaatst naar de Wilhelminastraat. Tot die tijd lagen de kolen in de Herenstraat.



Opslag en paardenstal aan de Wilhelminastraat ca. 1965



Wilhelminastraat 74

Wilhelminastraat 74

Als mijn vader turf bezorgde moesten er altijd wat van de kinderen mee want die konden dan de korven volgooien met turf. Er was ook aanmaakturf, dat was niet geperst zodat je de kachel makkelijk aan kon krijgen. De turfverkoop liep in de jaren 60 sterk terug en werd afgebouwd. Er werden toen alleen nog kolen, briketten, petroleum en flessen Calpam gas (butagas) verkocht. De kolen kwamen aan bij het treinstation Hoogezand-Sappemeer. De kolen werden daar in zakken geschept en dan met paard en wagen naar huis gebracht waar de zakken gelegegd werden. Later bracht R. Groeneveld uit Hoogezand de kolen

per kiepauto, die had tegenover de Kees de Haanstraat een grote trechter bij het spoor staan, waar de kolen uit de wagon met een transportband in werden geladen. De kiepauto reed onder de trechter en werd zo gevuld. Als de kiepauto de kolen weg bracht werd de trechter ondertussen weer volgeladen. Later gebeurde dat door een collega brandstofhandelaar, toen werd de kiepauto aan de losweg rechtstreeks geladen uit de wagon. Op den duur kwamen de kolen rechtstreeks uit de kolenmijnen per auto.

In het begin werden er vooral eierkolen en cokes verkocht, later kwam er antraciet en syntراسiet bij. In de jaren 60 kwamen de nootjes 4 en 5 op





Wilhelminastraat 74 ca. 1965

de markt. Nootjes 4 werd toen het meest verkocht. Voor de nootjes 4 had je een convector kachel nodig, je zag dan de kolen branden door het glas, je had er een mooie warmte van. Er was toen een reclamespotje met de leus: *'alleen kolen geven leefwarmte'*

Voordat de kolen werden bezorgd, werden ze eerst gezeefd om het stof er uit te halen. Dat gebeurde eerst op een handzeef en later met een elektrische zeef. De kolen werden verkocht per half mud. Mijn vader bezorgde de kolen in het begin met paard en wagen, de laatste paar jaar met een motortruck (driewieler), want het paard had



Wilhelminastraat 74, Jan staand met Gerrit en Polly

een hartstilstand gehad. 't Was zwaar werk om met een zak kolen op je rug te lopen. Een half mud antraciet woog 35 kg. Mijn vader huurde een stuk weiland waar het paard liep in de zomermaanden na het werk. Dat lag op de hoek van de Verl. Herenstraat en oude rijksweg. Als men het paard naar het land bracht, dan reed mijn vader op de fiets achter het paard, om het te menen. Een van mijn broers heeft dat ook wel gedaan. Daar werd ook gehooïd. Het gras werd met een zeis gemaaid. Als kinderen gingen wij er heen om het hooi te keren. Als het hooi goed droog was werd het thuis op de zolder bewaard. Dat was het paard zijn voer voor de winter want dan stond hij thuis in de paardenstal. Later liet mijn vader het gras maaien en als het hooi droog was werd het in pakjes geperst. Later liep het paard thuis in een afgezet stuk en werd er aan het eind van de dag gras gemaaid voor het paard. Het paard moest ook om de zoveel tijd beslagen worden, het kreeg dan nieuwe hoefijzers. Dat deed smid Joosten die woonde aan het Kleinemeer (later Vosholen), nu zit galerie de Smederij er. Als er sneeuw lag of ijzel kreeg het paard stompen onder de hoeven, dat deed mijn vader zelf. Dan gleed het paard niet uit, hij stond dan op scherp zoals men het noemde.

Wij als kinderen moesten ook helpen in de zaak. Petroleum klippen van klanten vullen of kolen scheppen. Ik heb ook wel petroleum per bakfiets bezorgd. Mijn oudste zus en drie broers hebben nog bij mijn vader in de zaak gewerkt. In de jaren 60 vorige eeuw toen het aardgas kwam opzetten, stopte de ene na de andere kolenboer. Rond 1970 is mijn vader ook gestopt en is de zaak gesaneerd.

Foto's: privécollectie familie Lever

‘Pronkstok op bozzem ...’

Prestigieuze prijs voor schrijver Henk Puister

Ons lid Henk Puister heeft op 22 maart in restaurant ‘De Boerderij’ naast de Fraeylemaborg in Slochteren, de K. ter Laanprijs in ontvangst genomen. Henk was lange tijd, als opvolger van wijlen Kees Visscher, een regelmatige verhalenleverancier voor ons magazine Pluustergoud. De prijs werd uitgereikt door Stip ter Laan, een kleindochter van K. ter Laan. Stip gaf al eens een lezing voor onze leden over haar grootvader. De prijs van stichting ‘t Grunneger Bouk gaat naar personen en instellingen, die zich onderscheiden op het gebied van de Groninger taal en cultuur.



De 70-jarige Hoogezandster dichtster Henk Puister onderscheidt zich volgens de jury al veertig jaar in het Groninger taalgebied. Dat doet hij met ‘toegankelijk werk dat een op het eerste gezicht makkelijk te missen diepgang heeft. Zijn aanwezigheid is zo vanzelfsprekend dat hij niet opvalt

Puister kreeg een geldbedrag van duizend euro en een bronzen beeldje, gemaakt door beeldhouwer Natasja Bennink uit Ezinge.

Eerdere winnaars zijn zanger en liedjesschrijver Erwin de Vries, cultuurhistoricus Martin Hillinga, muzikant Bert Hadders en acteur Marcel Hensema.

Bij zo’n prestigieuze prijs mogen onze felicitaties uiteraard niet ontbreken :

Moi Henk,

*Nog gefelisteerd mit dien pries.
Nou komt in kommende Pluustergoud n
stukkie te stoan over dien K. ter Loan-
pries en nou liekt het ons wel n mooi idee
om doar ook n verhoal(tje) van die bie
te ploatsen. Hest vast nog wel n stukkie
liggen wat t er bie paast.*

*Mag netuurlijk ook n nij verhoaltje wat t
er mit te moaken het.*

Alvast bedankt.

*Groutnis, Daan Hulsebos, redacteur
Pluustergoud*

Moi Daan,

*Stief bedaankt veur dien fielse toatsies.
t Is n wonder dat k ondaanks mien ge-
zondheidsperblemen bie priesuutlangen
wezen kon. Baaide moanden jannewoarie
en feberwoarie kin k mie niks meer van
herinnern. In opdracht schrieven dou
k nait meer, mor meschien k nog wat
vinden dat bruukbaar is.*

Waarme grout van Henk Puister

Moi Daan,

*Hierbie mien proza/verhoalend gedicht
bie joen verhoal veur Pluustergoud over
K. ter Loan. Bedankt en sukses mit alles :*

Voutenverzörgster en Heufdpries

**Van tied tot tied
komt zai bie mie
om mien vouten te verzörgen.
‘Is dat hom?’
wist zai noar t kerelsbeeld
van brons: pronkstok op bozzem.
‘Dien pries veur schriefwaark
van d’oflopen vatteg joaren?’**

**‘Joa - dat is hom:
Toalwaitenschopper Kneles ter Loan
van Slochter. Loat hom mor stoan
op zien voutstok.
Hai is as lood zo swoar.
Pakst hom op
en letst hom prongelok valen
op dien tonen
komt t mit die nooit weer goud.’**

**Beeld is symbool
van ons Grunneger taal.
Hai kin nait stokkend of dood.
Nou nait.
Nooit nait:
Kneles ter Loan!**

Henk Puister



*Foto's: Een trotse Henk Puister met de K. ter Laanprijs. © B.F.J. Rozema, 't Grunneger Bouk.
Het Ter Laanmonument op de Driesprong in Slochteren. (foto's © Wim A.H. Rozema).*

Strijd om de macht.

Eltjo Hoffmann in de gemeenteraad van Hoogezand, 1923-1931 (vervolg)

Peter Jager

Eltjo Hoffmann (1887-1936) is mijn overgrootvader. Van jongs af aan heb ik verhalen over hem gehoord, met name over zijn sociale bewogenheid die hem tot een gezien persoon maakte in Hoogezand. Dat zette mij ertoe aan om nader onderzoek naar hem te doen. In een vorig artikel richtte ik mij op het begin van zijn politieke loopbaan in de gemeenteraad. In dit artikel kijk ik naar het vervolg, hoe hij de strijd aanging met de gevestigde orde om in de gemeentepolitiek een plaats op te eisen voor de socialisten, uiteindelijk met



Eltjo Hoffmann (Archief familie Jager) succes.

Er was in 1923 weinig reden tot optimisme voor de socialistische beweging in Hoogezand. Niet alleen ging het slecht met de economie en had de regering weinig oog voor de arbeiders, ook de arbeiders zelf waren moeilijk in beweging te krijgen om hun lot te verbeteren. De jaarverslagen van de afdeling Hoogezand van de SDAP lezen als één lange

jammerklacht en die van het jaar 1922-1923 vormt daarop geen uitzondering. Het aantal leden was weer afgenomen en de vergaderingen werden nog steeds slecht bezocht. De enige hoopvolle mededeling betrof de gemeenteraadsverkiezingen van 1923 waar de SDAP een succes had geboekt. Niet minder dan zeven zetels had de fractie weten te behalen, een winst van één zetel. In een raad van vijftien leden was de SDAP daarmee de grootste partij en slechts één zetel verwijderd van de meerderheid.

De wethouderskwestie van 1923

In de voorafgaande raadsperiode hadden de socialisten met enige moeite de reputatie van revolutionairen van zich af weten te schudden. Dat was in overeenstemming met de landelijke lijn van de partij, die vol inzette op het herstellen van de schade die Troelstra's revolutiepoging van 1918 had aangericht. Onderdeel van dit beleid was de resolutie, aangenomen

op het partijcongres van 1919, dat partijgenoten zo mogelijk ook wethouderszetels mochten aanvaarden. Toen Eltjo in 1919 aantrad als raads-lid was zo'n zetel voor de Hoogezandse fractie nog ondenkbaar, maar na de verkiezingsoverwinning van 1923 werd een socialistische wethouder opeens een reële mogelijkheid.

Het zevental SDAP'ers dat aantrad voor de nieuwe termijn, bestond naast Eltjo uit de veteranen Simon Streuper, Harm Eenjes en J. de Groot junior en uit de nieuwen A. Klok, J. van der Molen en A. Staarink. De laatstgenoemde, winkelier met een zaak aan de Hoofdstraat, was al enige jaren actief in de partijafdeling. Staarink en Eltjo waren, zeker na het tussentijdse vertrek van de kleurrijke Streuper in 1925, de meest mondige leden van de fractie. Staarink was ook de aangewezen kandidaat voor de wethouderszetel die de socialisten nu meenden te kunnen opeisen.



A. Staarink (tweede van rechts) met gezin en personeel voor zijn winkel aan de Hoofdstraat te Hoogezand (1930). Historisch Archief Midden-Groningen, Historische Fotocollectie, HF_HFC04985.

Het college van B en W in Hoogezand bestond uit drie leden. In de termijn van 1919-1923 waren dat, naast de lang zittende burgemeester Van Roijen, de wethouders H.E. Buurma van de Vrijzinnig Democraten en U.D. Reinders van de liberale Vrijheidsbond. Hoewel burgemeester Van Roijen van dezelfde partij was als Reinders, hadden de socialisten vooral met de laatste veel te stellen gehad. Als voorzitter van de werklozencommissie had Reinders een sleutelpositie gehad op het gebied dat een van de speerpunten van de socialisten was. Reinders had zich vaak onwrikbaar getoond en regelmatig zijn opvatting te kennen gegeven dat werklozen, vooral in Hoogezand, geneigd waren tot luiheid en weinig coulantie verdienden.¹ Het is geen wonder dat Eltjo in zijn eerste termijn als raadslid vaak met Reinders in botsing was gekomen.

ontdoen. Bij hun poging dit voor elkaar te krijgen, deden de socialisten het voorkomen alsof het om een principiële kwestie ging. Het college moest volgens hen in meerderheid democratisch zijn. Een wethouder van de Vrijzinnig Democraten was daarom voor hen wel aanvaardbaar, zo verklaarden zij, maar een wethouder van de ondemocratische Vrijheidsbond niet. Het bleek geen winnende strategie.

De socialisten benaderden kandidaat-wethouder Buurma met de vraag of hij bereid was zijn partij over te halen niet voor Reinders te stemmen. Dat was Buurma niet, maar hij wilde wel zijn eigen zetel opgeven om plaats te maken voor een socialistische wethouder.² Een sluwe tegenzet, want hij wist dat de socialisten dat nooit zouden accepteren, terwijl hij toch grootmoedig overkwam. Buurma gaf dat vier jaar later ruiterslijk toe, toen

weer tot wethouder benoemd. Buurma voelde zich na afloop genooddaakt om een verklaring af te leggen. Enigszins huichelachtig gaf hij aan dat hij graag had samengewerkt met de socialisten, “mensen met een helder hoofd en een warm hart, die van hun standpunt de zaak nuchter beschouwen en geen drijvers zijn”, maar dat Reinders door zijn kennis van zaken en werkracht nu eenmaal niet gemist kon worden. Helemaal kritiekloos tegenover Reinders stond Buurma niet. Zij verschilden wel eens van mening en Reinders karakter stond sommige mensen tegen, zo gaf Buurma toe.⁴ Vier jaar later zou blijken dat hij zelf ook moeite met Reinders had. Maar nu stonden de socialisten met lege handen. Zij hadden het spel om de macht verloren. Het was een les die zij niet zouden vergeten.

Ruzie met Reinders

Het duurde niet lang voordat de SDAP-fractie in conflict kwam met wethouder Reinders. Tekenend was een situatie met brugwachter Streuper. Deze had de taak erbij gekregen om het urinoir schoon te maken en had om een vergoeding van 25 gulden gevraagd, omdat hij dit werk buiten zijn diensttijd moest verrichten. Reinders was bij de brugwachter langsgegaan, waarop deze opeens zijn verzoek in had getrokken. Eltjo vertrouwde het niet en vroeg zich af of Streuper wel echt akkoord was gegaan. Tijdens het debat bleek dat niet alleen Reinders, maar het voltallige college van B en W de brugwachter had opgezocht. Geen wonder dat Eltjo vermoedde dat de arme man zich onder druk gezet had gevoeld. Eltjo wist de raad ervan te overtuigen de vergoeding toch toe te kennen, een kleine overwinning op Reinders.⁵



Gemeenteraad van Hoogezand, rond 1925. Eltjo zit als vijfde van links. Groninger Archieven, NL-GnGRA_818_7130 (beeldbankgroningen.nl).

De socialisten vonden dat zij met de verkiezingsuitslag van 1923 een wethouderszetel konden opeisen. Maar een SDAP'er in een college met twee conservatieve Vrijheidsbonders was voor hen ondenkbaar. Dat betekende dat de socialisten niet alleen een wethouderszetel moesten zien binnen te slepen, maar zich tegelijkertijd van Reinders moesten

bij een nieuwe wethouderskwestie de hele gebeurtenis weer werd opgerakeld.³ Maar in 1923 had Buurma de socialisten schaakmat gezet. Toen na de onvermijdelijke verkiezing van Reinders tot wethouder de SDAP'er Staarink zes en Buurma twee stemmen kreeg, konden de socialisten niet anders dan zich terugtrekken. Buurma was daarmee automatisch

Maar het belangrijkste twistpunt tussen Reinders en de socialisten was zoals altijd de werkverschaffing. Op 30 mei 1924 vond een steekelige discussie plaats tussen Eltjo en Reinders. Waarom was Reinders ondanks toezeggingen nog niet begonnen met de aanleg van een



Wethouder U.D. Reinders (met hoed) verricht de aftrap op 16 mei 1919 bij een voetbal wedstrijd. De voetballers op de achtergrond zijn van Vitesse (voorloper van de voetbalvereniging Hoogezand). Historisch Archief Midden-Groningen, Collectie Hoogezand voetbalvereniging, Hv_123-08-02.

weg langs het Kielsterdiep, wilde Eltjo weten. Reinders beriep zich op het intrekken van de subsidie door het rijk. Daarmee kwam de aap uit de mouw. Reinders wilde de weg alleen aanleggen als werkverschaffingsproject. Eltjo legde meteen de vinger op de zere plek. Waarom de weg niet aanleggen zonder subsidie? ⁶ Een vergelijkbare situatie deed zich voor bij de besprekingen over een nieuw aan te leggen sportterrein aan de Van Roijenstraat. Reinders wilde deze werkzaamheden laten verrichten in het kader van de werkverschaffing omdat dat voordeliger was. Niet alleen waren de lonen lager, maar de gemeente ontving ook nog eens subsidie van het rijk. In een fel betoog beschuldigde deze keer SDAP'er Staarink wethouder Reinders ervan de werkverschaffing kunstmatig in leven te houden, terwijl die bedoeld was als noodmaatregel. Staarink wilde er helemaal van af, maar zijn voorstel met die strekking haalde het niet. Alleen de socialisten stemden voor. De door de SDAP'ers zo gehate werkverschaffing dreigde structureel te worden. ⁷

De kwestie werd op de spits gedreven door twee artikelen in het landelijke socialistische dagblad Het Volk, beide keren op de voorpagina nog wel. In het eerste artikel werd de suggestie gewekt dat in Hoogezand

uitzonderlijk vaak een beroep gedaan werd op rijkssubsidie voor werk dat toch moest worden uitgevoerd en daarom niet onder de werkverschaffing mocht vallen. ⁸ In het tweede artikel werd daaraan toegevoegd dat er helemaal niet zoveel subsidie was verleend als het college had doen geloven. ⁹ Staarink wilde naar aanleiding van deze artikelen van het college weten waarvoor Hoogezand nu wel en niet subsidie ontving. Reinders werkte zich in de nesten door te beweren dat voor sommige werkzaamheden geen subsidie was aangevraagd, terwijl uit de notulen bleek dat hij eerder het tegendeel had beweerd. Staarink trok daarop flink van leer. Reinders probeerde volgens Staarink onder het mom van werkverschaffing noodzakelijke werkzaamheden goedkoper uit te laten voeren. Had de wethouder niet veel meer subsidie binnengehaald dan waar de gemeente recht op had? Werd de raad door het college wel voldoende geïnformeerd? Het scheelde niet veel of Staarink beschuldigde Reinders ronduit van bedrog. ¹⁰ De socialisten zaten in een lastige positie. Hun uitgangspunt was dat onder de werkverschaffing alleen die werkzaamheden vielen die niet plaats hadden gevonden als er geen werkloosheid was. Dit had tot gevolg dat de werklozen vaak zinloos werk moesten doen, zoals het kloppen van

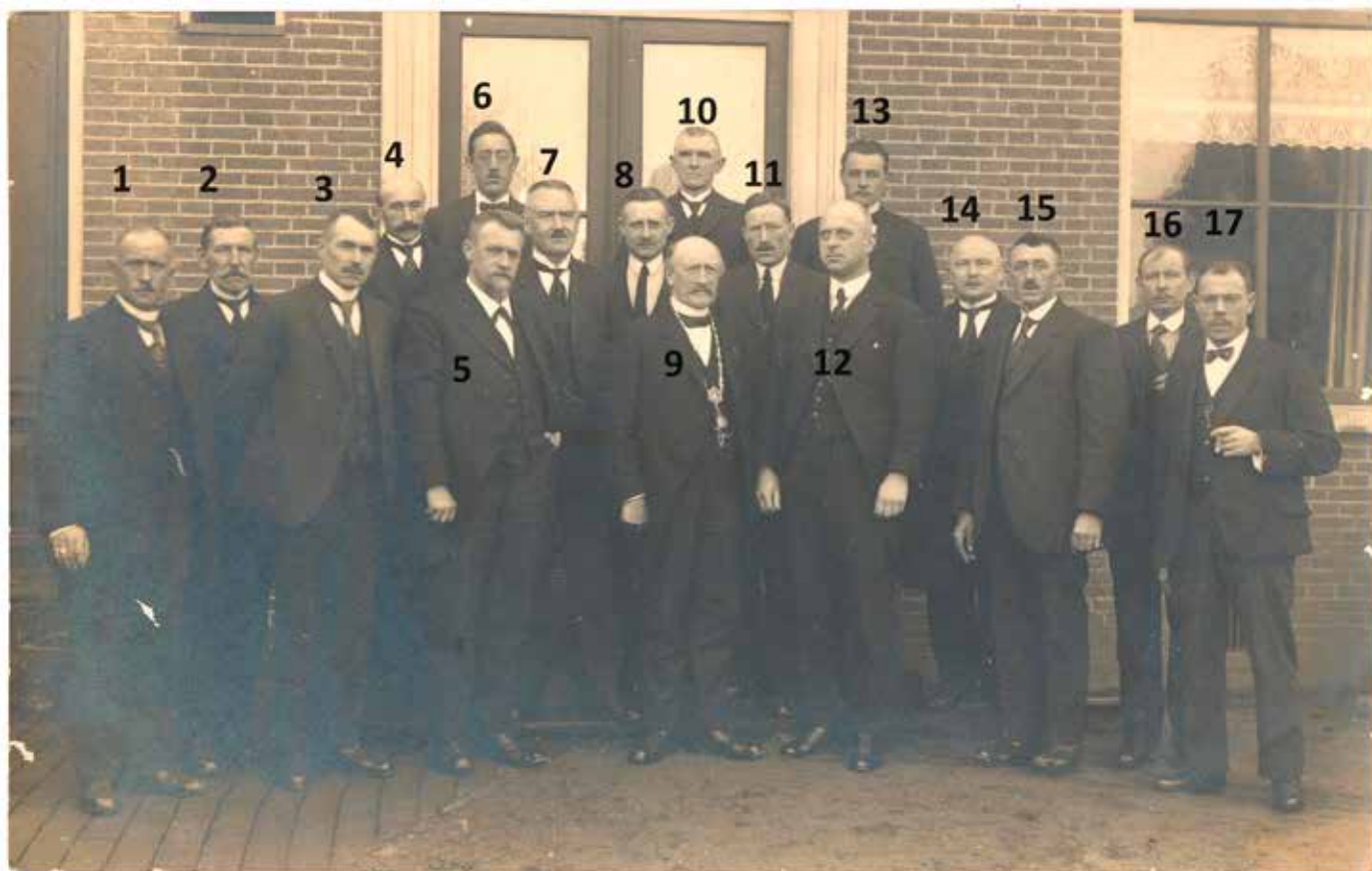
keien. Als er een mogelijkheid was om hen productief werk te laten verrichten, dan mocht dit volgens de socialisten weer niet onder de werkverschaffing vallen. Reinders kon zo betogen dat hij met zijn beleid de werklozen feitelijk een plezier deed, omdat zij nu tenminste nuttig werk deden. Bovendien was onduidelijk waar de grens lag tussen noodzakelijke en niet-noodzakelijke werkzaamheden. Het grijze gebied tussen beide gaf Reinders veel bewegingsruimte. Daarmee kon deze feitelijk, in de woorden van Staarink, een permanente werkverschaffing in het leven roepen. ¹¹ Het ging in de raad vaak hard tegen hard, maar uiteindelijk stonden de socialisten machteloos.

Een rode burgemeester

Op 13 november nam Van Roijen afscheid als burgemeester. Een historische gebeurtenis voor Hoogezand, want hij had die functie maar liefst 37 jaar bekleed. In zijn afscheidsrede benadrukte de scheidend burgemeester de goede verstandhouding in de raad. Ook Eltjo wees er in zijn lofrede op dat Van Roijen altijd waardering had gehad voor andermans mening. ¹² Inderdaad had deze vaak moeite gedaan om boven de partijen te staan en hoewel hij evenals Reinders lid van de Vrijheidsbond was, had hij de socialisten



Burgemeester Van Roijen in 1925. Historisch Archief Midden-Groningen, Historische Fotocollectie, HF_HFC00989.



Gemeenteraad van Hoogezand, rond 1925. Historisch Archief Midden-Groningen, Historische Fotocollectie, HF_HFC12518.

1. G.J. van der Werff, RKSP
2. B. Buining, Vrijheidsbond
3. G. Botke, Vrijzinnig Democraten
4. O.H. Smit, RKSP
5. wethouder H.E. Buurma, Vrijzinnig Democraten
6. A. Staarink, SDAP
7. G. Zwiers, gemeentesecretaris
8. J. de Groot, SDAP
9. burgemeester I.A. van Roijen
10. Th. Lambers, Vrijheidsbond
11. Harm Eenjes, SDAP
12. wethouder U.D. Reinders, Vrijheidsbond
13. A. Klok, SDAP
14. J. Wedeven, ARP
15. Simon Streuper, SDAP
16. J. van der Molen, SDAP
17. Eltjo Hoffmann, SDAP

als politieke partners vanaf het begin serieus genomen.

Moet het vertrek van Van Roijen voor de raad al een grote verandering zijn geweest, de schok was des te groter toen bekend werd dat de nieuwe burgemeester van SDAP-huize was. Hoewel sinds Klaas ter Laan in 1914 burgemeester van Zaandam was geworden, dit niet een unieke gebeurtenis was, hadden sommige raadsleden hier wel hun bedenkingen bij. Tijdens de installatie van Derk Bartels tot burgemeester op 15 november staken zij die niet

onder stoelen of banken. Wethouder Buurma kon het niet nalaten erop te wijzen dat een deel van de bevolking afwijzend stond tegenover de politieke zienswijze van de nieuwe burgemeester. Ook was het volgens hem opvallend dat Bartels de eerste SDAP-burgemeester was in een gemeente waar die partij niet de meerderheid had. Opmerkelijk is dat hij sprak over een “nieuw geluid”, alsof de SDAP-fractie tot dan toe niks van zich had laten horen. “Ik kom u met schuchterheid tegemoet”, zo vatte hij zijn houding samen. Buurma was bereid tot samenwerking, maar meer uit plichtsbefef dan uit enthousiasme. Het moment had voor hem blijkbaar groot gewicht, want zijn taalgebruik zwol aan tot een bombast zoals die zelden in de raad te horen was:

Persoonlijk sta ik op ‘t standpunt, dat we moeten meewerken, naar onze beste krachten, om deze wereld, de wereld waarin wij kleine mensen worstelen en zwoegen, elkaar vaak beliegen en bedriegen, te verbeteren, het samenzijn op een hoger plan te brengen. Dat moet gaan langs geleidelijke banen, opdat de botsingen, die niet kunnen uitblijven, niet



D. Bartels (1883-1937) in 1937, Archief Midden-Groningen, Historische Fotocollectie, HF_HFC00990.

ten gevolge zullen hebben algehele vernietiging.¹³

Hoewel de benoeming van Bartels voor wethouder Reinders niet meteen het einde van de wereld was, gaf deze wel aan bang te zijn voor “overdrijving van uitgaven, ontwrichting van financiën”. Maar, voegde hij er droog aan toe, hem was niet bekend dat SDAP-burgemeesters in andere gemeenten de financiën geruïneerd



De installatie van burgemeester Bartels op 15 november 1926. Bartels zit in het midden, geflankeerd door Buurma (links) en Reinders (rechts).

Eltjo zit uiterst links. Rechts van Eltjo zit scheidend burgemeester Van Roijen.

Historisch Archief Midden-Groningen, Digitale Fotocollectie, Df_D00281 (uitsnede).

hadden. Desondanks was de sociaal-democratische afkomst van de burgemeester de reden dat de ontvangst van Bartels aan de sobere kant was geweest, zo legde Reinders uit. De begeleiding te paard bij de binnenkomst van de nieuwe burgemeester was daarom deze keer achterwege gelaten. Bartels nam het allemaal goedmoedig op en zei de ruiters niet gemist te hebben. Wel gaf hij aan zijn politieke opvatting trouw te zullen blijven. De heren wethouders waren gewaarschuwd.¹⁴

De Tweede Wethouderskwestie

De komst van een socialistische burgemeester zal de SDAP-fractie hebben verheugd, maar veel veranderde er in eerste instantie niet. De slechte staat van de gemeentefinanciën liet dat niet toe. Wel kon in het jaarverslag van de SDAP-fractie van 1928 worden opgetekend dat dankzij “Partijgenoot Bartels” de tewerkgestelden bij de centrale werkverschaffing een vergoeding kregen van 2,50 gulden per week. Helaas moest ook worden vermeld dat de socialisten tandenknarsend voor een belastingverhoging hadden moeten stemmen. 15 Dat er echt iets veranderd was, bleek pas in 1927 na de nieuwe gemeenteraadsverkiezingen. Deze verliepen voor de SDAP uitstekend en hoewel het aantal zetels

op zeven bleef, was het percentage stemmen voor de socialisten toegenomen. Dat betekende dat de kwestie van een socialistische wethouder weer op de agenda kwam. Dat gebeurde op 6 september. Op die dag vond eerst tot niemands verrassing de herverkiezing van Buurma plaats. Eltjo was zijn tegenkandidaat, waarschijnlijk vooral symbolisch, want hij kreeg maar twee stemmen. Vervolgens kwam de vacature van Reinders aan de orde. Deze kreeg vijf stemmen, terwijl acht stemmen gingen naar de SDAP’er A. Klok. Een socialistische wethouder was daarmee een feit.

Wat was er gebeurd?

De notulen van die dag zijn bedrieglijk beknopt. Het was de burgemeester er duidelijk alles aan gelegen om de discussie zo kort mogelijk te houden. Hij stond alleen korte verklaringen toe. Maar dat er van alles onder de oppervlakte speelde, was duidelijk. Raadslid Lambers, partijgenoot van Reinders, gaf aan het jammer te vinden deze te moeten missen “als gevolg van de partijzucht van enkele mensen”, een steek richting de socialisten. Botke, partijgenoot van Buurma, wilde ook beginnen over partijzucht toen hij tot zwijgen werd gebracht door de voorzittershamer. Het meest opval-

lend was de rol van Buurma. Hij had Reinders ook liever terug zien komen als wethouder, zo beweerde hij, maar zijn partij had nu eenmaal anders beslist. Daar moest hij zich bij neerleggen. Maar toch, voor Reinders alle lof.

Reinders nam daar geen genoegen mee. Hij accepteerde zijn verlies, maar speelde Buurma de zwarte piet toe. Diens lofprijzingen moest hij “onder enige reserve aanvaarden”. Ook schrikte hij niet terug voor karaktermoord op zijn oud-collega. Nu er twee socialisten in het college zaten, mag men “in aanmerking ne-mende de mentaliteit van de heer Buurma, [...] aannemen, dat de gemeente socialistisch bestuurd zal worden.”¹⁶ Buurma, zei Reinders in zoveel woorden, was een slappeling. Hoe kregen de socialisten het deze keer wel voor elkaar een wethouderszetel in de wacht te slepen zonder Reinders in het college? Wat was de rol van Buurma geweest? En waarom werd niet Staarink, maar Klok de nieuwe wethouder? Die laatste vraag is het makkelijkst te beantwoorden. Staarink verliet de gemeente en moest voor een wethouderszetel bedanken.¹⁷ Een andere vraag is waarom niet de veteraan Eltjo, op dat moment voorzitter van de fractie, maar de relatief jonge en onervaren Klok naar voren werd geschoven. Die vraag zal waarschijnlijk nooit beantwoord worden. Misschien had Eltjo het te druk als bedrijfsleider van kantoorboekenfabriek Atlanta of met zijn vele andere bestuursfuncties. Vast staat dat Eltjo de kandidatuur van Klok van ganser harte heeft gesteund en een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld bij diens benoeming.

Klok zou overigens het gebrek aan ervaring ruimschoots goedmaken. In 1952 vierde hij zijn



Wethouder Buurma, rond 1926.
 Archief Midden-Groningen,
 Historische Fotocollectie, HF_HFC06046

25-jarig jubileum als wethouder. Tijdens de raadsvergadering van 10 november kwam al het oud zeer naar boven. Op de agenda stond eigenlijk de gemeentebegroting van 1928, maar uit de discussie blijkt dat het onderwerp dat de gemoederen echt bezighield de twee wethouderskwesies waren. Eltjo gaf het startschot. Voor hij tot de bespreking van de begroting overging, kon hij het niet laten om te wijzen op de voor de socialistische gunstige verkiezingssuitslag en liep hij zelfs vooruit op een socialistische meerderheid bij de volgende verkiezingen. Des te meer stak het hem dat de rechtse partijen zowel in 1923 als in 1927 dwars hadden gelegen bij het toekennen van een wethouderszetel aan de SDAP. Hieruit bleek volgens Eltjo duidelijk dat noch de rechtse, noch de Vrijheidsbondse partijen het met de billijkheid en rechtvaardigheid zo nauw nemen als het gaat ten opzichte der sociaaldemocraten. Onze fractie heeft het ten zeerste betreurd, dat dit ook in deze Raad zo duidelijk naar voren is gekomen, maar zal met deze verschijnselen rekening hebben te houden.¹⁸

Harde woorden, waaruit de nodige verbittering spreekt. De Vrijzinnig Democraten voelden zich

gedwongen hun rol in beide kwesties te verduidelijken. Het was hun draai die de verkiezing van een socialistische wethouder in 1927 mogelijk had gemaakt, terwijl ze die in 1923 nog hadden voorkomen. Botke sprak zich als eerste uit. De SDAP was de sterkste fractie in de raad, aldus de Vrijzinnig Democraat, en dus kon zijn partij begrijpen dat zij een wethouderszetel wilden. Wel hadden ze een ander lid van de SDAP op het oog gehad (Staarink? Eltjo?), maar hij hoopte dat Klok spoedig zijn blik op de gemeentezaken zou verbreden. Botke's betoog is vooral verhelderend door wat on gezegd blijft. In 1923 had de SDAP ook zeven zetels gehad en toen wilden de Vrijzinnig Democraten nog niks van een socialistische wethouder weten. Wat was er nu veranderd?

De werkelijke intenties van de betrokken personen zijn in deze kwestie niet makkelijk te achterhalen. De raadsleden die zich tegen een wethouderspost voor de socialistische uitspraken, beweerden nooit dat te doen uit afkeer voor die partij. Zij beriepen zich op andere argumenten: iemand van een andere partij was geschikter voor die functie; er was al een socialistische burgemeester, waarom dan ook nog een socialistische wethouder? Helemaal geloofwaardig zijn deze argumenten niet. Er lijkt eerder sprake van een onuitgesproken cordon sanitaire. Buurma gaf dit op 10 november feitelijk zelf toe door zijn bekentenis dat hij in 1923 met zijn eis dat Reinders wethouder moest blijven, wilens en wetens een socialistische wethouderszetel onmogelijk had gemaakt. In de raadsvergadering van september had Buurma ook laten doorschemeren waarom zijn positie in 1927 was veranderd.

Er hadden onderhandelingen plaatsgevonden met de SDAP voorafgaande aan de wethoudersverkiezing. Buurma noemde ook een naam. Het was Eltjo die bij de wethouder was langsgegaan.¹⁹ Het is niet bekend wat tussen beide heren gezegd werd, maar het resultaat was dat de Vrijzinnig Democraten dit keer Reinders lieten vallen.

Bij het afscheid van Reinders had Buurma nog beweerd diens vertrek als een verlies te beschouwen. Hij had toen ook laten weten dat Reinders' karakter verschilde van dat van hemzelf. Heeft Eltjo gebruik gemaakt van de spanningen tussen de wethouders om een wig tussen beiden te drijven? In elk geval was van beleefdheid tussen Reinders en Buurma tijdens de vergadering in november niets meer over. Had Reinders in september nog zijn twijfels geuit over de mentaliteit van Buurma, in november beschuldigde hij Buurma er ronduit van heimelijk een socialist te zijn. Buurma noemde op zijn beurt Reinders een stijfkop. Zijn vriendelijke woorden van september trok hij in. Het aftreden van Reinders betreunde hij inmiddels niet meer als verlies.²⁰ Buurma's houding doet vermoeden dat zijn bewering dat hij zich had moeten neerleggen bij het besluit van zijn partij om een socialistische wethouder te accepteren, niet oprecht was. Reinders had waarschijnlijk gelijk toen hij Buurma verantwoordelijk hield voor zijn verlies. Als Buurma had gewild, had hij net als in 1923 wel degelijk Reinders in het zadel kunnen houden.

De socialistische hadden het politieke spel dit keer handig gespeeld. Eltjo had daarbij een cruciale rol gehad. Wat hij ook in het onderhoud met Buurma

heeft gezegd, Eltjo wist toen diens vrees voor een socialistische wet- houder weg te nemen. Het cordon sanitaire was doorbroken. Na acht jaar strijd waren de socialisten een machtsfactor geworden waar niemand meer omheen kon.

Naspel

Niet alleen vertrok Reinders als wethouder, hij werd ook afgezet als voorzitter van de commissie van werkverschaffing. Een paar jaar later werd, ondanks felle protesten van Reinders, de hele commissie zelfs opgeheven.²¹ De overwinning van de socialisten was daarmee compleet. De problemen rondom de werkverschaf- fing waren echter niet opgelost en bleven ook onder de socialisten nog lang een punt van discussie. Daarbij kwam dat de wereld- wijde economische crisis zich

vanaf 1930 ook in Hoogezand deed voelen. Eltjo bleef aandacht vragen voor de moeilijke om- standigheden van de arbeiders. Na twaalf jaar in de raad besloot hij om zich in 1931 niet meer verkiesbaar te stellen. “Een zeer zwaar verlies voor de fractie”, noteerde fractiesecretaris H.W. Kuiper in zijn jaarverslag met betrekking tot de drie fractieleden die dat jaar afscheid namen, “in het bijzonder door het niet weer beschikbaar stellen van Hoff- mann, welke jaren achtereen met kennis en toewijding de functie vervulde van fractievoorzitter.”²² De gemeentelijke federatie van de SDAP liet Eltjo ook niet zomaar gaan. Op een bijeenkomst van de federatie werd door een aan- wezige gevraagd naar de reden voor Eltjo’s vertrek. Deze gaf aan door drukke

werkzaamheden verhinderd te zijn nog langer raadslid te zijn. Inderdaad had hij op dat moment meerdere bestuursfuncties. De belangrijkste daarvan was het voorzitterschap van de coöperatie Eendracht maakt Macht, dat hij dat jaar op zich had genomen. De voorzitter van de federatie kon zich in dit argument niet helemaal vinden. “Als zijn eigen gevoelens uitsprekende”, merkte hij op, dat waar ‘t hem bekend is, dat Hoffmann nog zoveel andere bestuursfuncties heeft, hij zou willen, dat Hoffmann ‘t allerlaat- ste zou neerleggen zijn raadslid- maatschap.²³

Een mooiere blijk van erkenning voor Eltjo’s werk als raadslid is moeilijk voor te stellen.

¹ Peter Jager, Pioniersjaren. Eltjo Hoffmann als beginnend raadslid te Hoogezand, in: Pluustergoud nr.56, 2023, p. 21-27.

² Het Volk. Dagblad voor de arbeiderspartij, 28 augustus 1923.

³ Gemeenteraadsnotulen Hoogezand (GH) 10 november 1927, Historisch Archief Midden-Groningen, Archiven van het gemeentebestuur van Hoogezand, 1798-1930, VII Hoogezand, 1821-1930, inv.nr. 133, p. 435.

⁴ GH 4 september 1923, inv.nr. 132, p. 186.

⁵ GH 25 augustus 1925, inv.nr. 133, p. 91-93.

⁶ GH 30 mei 1924, inv.nr. 132, p. 309-310.

⁷ GH 25 mei 1925, inv.nr. 133, p. 39-42.

⁸ ‘Is dat alles ook werkverschaffing? Misbruik of iets anders?’, in: Het Volk, 4 juni 1925

⁹ ‘Is dat alles ook werkverschaffing?’, in: Het Volk, 8 juni 1925.

¹⁰ GH 7 augustus 1925, inv.nr. 133, p. 68-72.

¹¹ GH 30 december 1925, inv.nr. 133, p. 152.

¹² GH 13 november 1926, inv.nr. 133, p. 275-278.

¹³ 15 november 1926, inv.nr. 133, p. 284.

¹⁴ 15 november 1926, inv.nr. 133, p. 286-288.

¹⁵ Jaarverslagen van de SDAP-raadsfractie 1928-1935 (jaarverslag 1928), Archief Midden-Groningen, Archief van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP) in Hoogezand, 1916-1946.

¹⁶ De Noord-Ooster, 8 september 1927.

¹⁷ De Noord-Ooster, 3 september 1927.

¹⁸ De Noord-Ooster, 15 november 1927. Zie ook: GH 10 november 1927, inv.nr. 133, p. 427.

¹⁹ De Noord-Ooster, 8 september 1927.

²⁰ GH 10 november 1927, inv.nr. 133, p. 435.

²¹ De Noord-Ooster, 15 november 1927 en Jaarverslagen van de SDAP-raadsfractie 1928-1935 (jaarverslag 1931), Archief Midden-Groningen, Archief van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP) in Hoogezand, 1916-1946.

²² Jaarverslagen van de SDAP-raadsfractie 1928-1935 (jaarverslag 1931).

²³ Jaarverslagen van de gemeentelijke federatie SDAP Hoogezand (jaarverslag 1931), Archief Midden-Groningen, Archief van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP) in Hoogezand, 1916-1946.

Mijn schoolfoto (9)

Deze keer een schoolfoto van de Rooms Katholieke Lagere School te Foxham. Elders in dit blad ziet u het eerste deel van een artikel van Hans Suurmeijer over het Rooms Katholieke Onderwijs, waarin deze school uitgebreid wordt behandeld.

De onderstaande foto is van het schooljaar 1945/46.



Bovenste rij vlnr: Titus Steenhuis, onbekend, Richard Bodewes, Bob Wayon, Hans Bodewes, Jan Gibcus, Henk Bodewes, ? Lockhorn

Onderste rij vlnr: Anna Swart, Tiny Mulder, Hilda Wessels, meester Wayon, Tiny Bodewes, Mieke Bodewes, onbekend, onbekend

Eventuele reacties c.q. aanvullingen kunt u doorgeven aan de redactie (danielhulsebos@hetnet.nl).

Historische Vereniging op de Ruitense Pijp in Sappemeer

Van de redactie

Zondagmiddag 28 januari hield het bestuur van onze Historische Vereniging haar traditionele Nijjaarsveziende, deze keer in -een tot de laatste plaats bezet- restaurant De Gouden Zon te Sappemeer.

De aanwezigen konden genieten van koffie en thee met nieuwjaarsgebak en daarna uiteraard een advocaatje met slagroom of boerenjongens.

De muzikale omlijsting werd verzorgd door toetsenist Chris Kleine.



Noorderstraat 40 Sappemeer Oost

In zijn openingstoespraak gaf voorzitter Jan Knip een overzicht van de activiteiten van het afgelopen jaar. Ook blikte hij vooruit op wat de vereniging dit jaar van plan is. Halverwege de bijeenkomst was er een voordracht door onze secretaris, Wim A.H. Rozema. In de afgelopen 32 jaar hield de vereniging op verschillende historisch interessante plekken haar bijeenkomsten: de borg Welgelegen, het voormalig terrein Hooites - Beukema, nu Voor Anker, dansschool Van der Vlag, vroeger Armenhuis en muziekcafé De Tibbe, bij de vroegere groentenveiling. Rozema gaf van al deze plekken historische wetens-

waardigheden.

Zo ook van de locatie van De Gouden Zon op het kruispunt Noorderstraat (vroeger Winschoterdiep) - Noordbroeksterstraat (vroeger de Jagerswijk).

In 1740 begon Jan van Delden dit restaurant als herberg en tolhuis met naast de herberg een tolboom. De gelagkamer was op de bovenverdieping. Vroeger lag hier een brug, de Ruitense Pijp genoemd naar de daar wonende dames De Ruiter, bijgenaamd de lachende juffers, vanwege hun vreemde manier van giechelen. Zo ontstond de naam Ruitense Pijp, dat was de til, de brug, over de Jagerswijk, waar

onderdoor de schuiten richting Noordbroek konden varen. Tot slot van deze zeer geslaagde middag besteedde Rozema aandacht aan de tegenover gelegen voormalige distilleerderij van de Jenever- en Brandewijnfabriek "Sappemeer", De Vliet, gebouwd in 1839 en de fabrieksgebouwen en de strolodsen van de papier- en strocartonfabriek van voorheen W.A. Scholten, de "Oosterse Fabriek", thans Eska Graphic Board BV.



Jagerswijk met de Ruitense Pijp



De Gouden Zon (Sappemeer Oost)



Distilleerderij 'De Vliet' anno 1839

Foto's :
Fotoarchief Historische Vereniging H-S.;
Gemeentearchief Midden - Groningen

‘Eigenlijk ben ik nooit weggeweest’

Politicus en bestuurder Johan Remkes heeft een sterke band met de provincie Groningen. Zijn jeugd bracht hij grotendeels door in Hoogezand-Sappemeer, waar niet alleen zijn karakter werd gevormd, maar waar ook zijn passie voor het politiekbestuurlijke vak is aangewakkerd. “Mijn politieke overtuigingen zag ik terug in de VVD, waar mijn ouders landelijk ook op stemden.”

In 1951 werd Johan Remkes geboren aan het Westeind, Zuidbroek. “Net aan de Zuidbroekse kant van de grens met Hoogezand-Sappemeer.” Hij groeide op in een kwekersgezin. “Een familie van hard werken, nuchtere mensen”.



Geboortehuis Johan Remkes

” Zijn lagere school stond in Sappemeer, de Klaas de Vriesschool. Hij bezocht de school vanaf 1957. “Als kind fietste ik langs het kanaal naar school, dat was niet erg ver. Het was een tamelijk strenge school, met meester Koopman als schoolhoofd. In de wandelgangen werd hij door leerlingen wel Peter Lorre genoemd. Als we sommen moesten maken, dan mochten we naar huis als we ze af hadden. Ik was meestal vroeg thuis.”



Goede herinneringen aan HBS

Na de lagere school volgde voor de jonge Remkes een jaar brugklas, in 1963. Daarop ging hij naar de HBS aan de Noorderstraat in Sappemeer. “Een paar jaar geleden ben ik in het gerestaureerde Aletta Jacobs Lyceum geweest om opnames te maken voor een programma van acteur Marcel Hensema. Het is een fraai gebouw, dat spijtig genoeg leeg staat. In de kern herkende ik het oude gebouw nog waar ik les in heb gehad. Het was destijds zoals een middelbare school hoorde te zijn. Thorbecke

(1789-1872) is niet alleen minister-president geweest, hij heeft ook onderwijs in zijn portefeuille gehad. In zijn tijd zijn er veel middelbare scholen opgericht, scholen zoals de HBS. Niet alleen het gebouw heb ik goede herinneringen aan, maar aan de docenten ook.” Leo Lensen is de eerste die hem te binnen schiet. “Hij was een uitstekende geschiedenisdocent. Ook Piet Zuiderveld, jufvrouw Bitter en Jan Piet Schutter, die respectievelijk Nederlands, Frans en Biologie gaven, waren goede leraren. De prestaties daalden onmiddellijk



Klaas de Vriesschool 6e van links Johan Remkes (coll. Historisch Archief Midden-Groningen)

toen we minder tot de verbeelding sprekende docenten kregen.”

In de schoolvakanties werkte Remkes op de kwekerij van zijn ouders. “Tomaten plukken en komkommers snijden.” Hard werken leverde hem niet alleen een sterke fysiek op, ook kon hij sparen voor zijn eerste auto: een Lelijke Eend. Later volgde een Volkswagen Kever. “In 2018 heb ik nog het 150 jarig bestaan van het Dr.Aletta Jacobs Lyceum meegevierd. De sfeer in het huidige gebouw is toch een heel andere dan die in het gebouw aan de Noorderstraat, maar dat is wellicht nostalgie.”

Maatschappelijk betrokken

Op de HBS ontstond Remkes’ interesse in de politiek. “In die jaren waren we maatschappelijk betrokken.

Op de HBS had je onder de leerlingen stevige politieke discussies, bijvoorbeeld over de verhoudingen in de wereld. Het waren wat we nu de ‘roerige jaren 60’ noemen, maar dat is zwaar overdreven. Op school discussieerden wij al over de DDR. Later heb ik veel in Oost Europa gereisd, vooral om te zien hoe het níet moest.” Het zaadje voor de interesse in politiek en bestuur was bij de kwekerszoon gezaaid. “Mijn politieke overtuiging zag ik terug in de VVD. Mijn ouders stemden landelijk ook op de VVD.”

De jonge Remkes bezocht met zijn vrienden Otto van Biessum en Henk Rijkens een politieke bijeenkomst in Struvé, waar Hans Wiegel sprak. Wiegel was destijds beginnend lid van de Tweede Kamer, de bijeenkomst vond rond 1967 plaats.

“Daarop wilden wij een afdeling van de JOVD oprichten in Hoogezand-Sappemeer, maar we kregen het verzoek om ons aan te sluiten bij afdeling van Zuidlaren. Je weet hoe dat gaat: na de eerste vergadering ben je secretaris en even later voorzitter. Na het bezoek van Wiegel hebben we voorafgaand aan verkiezingen meerdere debatten georganiseerd.” Met Otto Van Biessum en Henk Rijkens heeft Remkes nog steeds contact.

Instituut Hommes en uitgaan

Remkes herinnert zich ook de jongens van Instituut Hommes die bij hem op de HBS zaten. “Tuuten’, werden ze in Hoogezand-Sappemeer genoemd. Jonge mannen met veelal welgestelde ouders, die uit andere delen van het land kwamen.

“Ze hadden een andere achtergrond dan wij. Het was leerzaam om geconfronteerd te worden met mensen met een andere afkomst.”

Remkes lacht.”Bovendien waren er soms aardige feesten bij Instituut Hommes.” Op de Hommes-feesten na kon Hoogezand-Sappemeer in de jaren zestig niet bogen op een bloeiend uitgaansleven. Remkes herinnert zich biljarten bij Café Eppo, het café aan de Noorderstraat van Eppo Vroom, en uitjes naar bioscoop Centrum Theater, van Jaap Milius. “Daar speelden ook bandjes en er vonden schoolfeesten plaats, net als in De Tibbe in de Kees de Haanstraat. Ook gingen we wel naar cafétaria Heikens aan de Noorderstraat.” Remkes denkt



een groeispurt in de lengte door maakte. We hadden een jaarlijkse uitvoering bij Struvé.”

Richting gekozen

In 1969 vertrok Remkes met het HBS-A diploma op zak naar de stad Groningen, om bedrijfseconomie te studeren met het idee later het



Tweede huis van links café Vroom met op de achtergrond de toren van de HBS (coll. HAMG)

terug aan de danslessen bij Struvé en hotel Faber. “In Hoogezand-Sappemeer is niet veel uitgaansleven meer overgebleven, behalve het onvolprezen Faber.” Sport was aan Remkes niet besteed, alleen zwemmen vond hij wel leuk. “Toen we jong waren gingen we naar Nero, het zandgat in Tripscompagnie. Op de lagere school ben ik nog wel lid geweest van gymnastiekvereniging WIK (Willen Is Kunnen), vooral omdat ik in die tijd

bedrijfsleven in te gaan. “Ik heb nog overwogen om het bedrijf van mijn vader over te nemen.” In de stad Groningen werd het bestuurlijke talent van Remkes snel herkend. “Ik was al vroeg betrokken bij de gemeenteraadsfractie en de statenfractie.

In ‘78 was ik lijsttrekker voor de VVD in stad. Vanaf dat moment was ik actief als volksvertegenwoordiger.” Hij maakte zijn studie niet af.

“Dat je daadwerkelijk een politiek bestuurlijke richting op gaat valt niet te voorspellen, maar ik heb er nooit spijt van gehad dat ik ervoor gekozen heb.

” Wellicht zat het politiekbestuurlijke hem in de genen. Betovergrootvader Joannes Remkes besliste in 1868 nog



Bodewes scheepswerf Martenshoek (coll HAMG)

mee over de bouw van de HBS, later werd hij wethouder in Sappemeer.

Altijd gebleven

De verbondenheid van Remkes met de provincie Groningen blijkt er wel uit dat hij altijd in de stad Groningen is blijven wonen. “Mensen die mij in de stad tegenkomen zeggen wel eens: ‘meneer Remkes, u hier?’

Maar ik ben nooit weggeweest.”

Hij houdt van het vlakke landschap, de mooie luchten in de richting van het Wad en van de reuzenschepen die gebouwd worden op de werven langs Martenshoek. “De historie van de scheepsbouw en ook de betekenis nu aan het Winschoterdiep spreekt nog steeds zeer tot mijn verbeelding. In het verdere verleden zijn er ook nog wat familiale banden tussen de families Remkes en Bodewes.

Menzo Wolthuis, van Historische Scheepswerf Wolthuis aan de Borgercompagniestraat, heeft nog bij mij in de klas gezeten.” Dit gevoel van verbondenheid met zijn geboortegrond heeft hij zijn hele carrière gehouden. Acht jaar lang stond hij ingeschreven in Haarlem, omdat zijn functie als commissaris van de Koningin van Noord Holland dat vereiste. Dat beviel niet half zo goed als

het huis in de stad Groningen. “Het was me te druk in Haarlem, het huis in Groningen hielden we aan, het was onze pied à terre. We waren er vaak in de weekenden.”

Volgend op een afstand

Zelfs toen Remkes actief was op provinciaal en landelijk niveau, bleef hij de ontwikkelingen in Hoogezand-Sappemeer en Zuidbroek van een afstand volgen. “Tot ik in 1993 lid werd van de Tweede Kamer ben ik nog enkele jaren lid geweest van de Rotary in Hoogezand, met Hotel Faber als plaats van samenkomst.”

Toen in Hoogezand en Sappemeer de kanalen hun functie verloren hadden en het verkeer om meer ruimte vroeg, werden de kanalen ge-

dempt. “Ik was gedeputeerde van Groningen van 1982-1993, in die periode is ook het Oude Winschoterdiep dichtgegooid. Ik heb nog voorkomen dat het laatste deel ook dicht ging, demping was voor het verkeer daar niet noodzakelijk. In mijn ogen was dat geen goede beslissing. Het stukje kanaal van de Noordbroeksterstraat tot Pedro Boot, is er daardoor nog.” Er is één gebouw in Hoogezand-Sappemeer dat hem direct te binnen schiet en dat wat hem betreft niet afgebroken had hoeven worden.

“Het station, dat was een prachtgebouw. Het is een schande dat het afgebroken is. Maar wees eerlijk, in veel plaatsen zijn mooie oude gebouwen en stations afgebroken. Dat is niet uniek voor Hoogezand-Sappemeer.” Van 2007 tot 2010 was Remkes bestuursvoorzitter Landgoed Museum van de Fraeylemaborg. Voor de documentaireserie De Aarde Beeft, die over de gaswinning en de gevolgen daarvan in Groningen verhaalt, voer hij nog in een bootje mee door het Kieldiep. “Met op de achtergrond de Toekomst, in Kiel-Windeweer.”



Samen met zijn echtgenote Nicolette Pinkster, genietend van het Groningse landschap

Afgebouwd

Remkes staat als bestuurder en politicus niet alleen bekend om zijn duidelijkheid, zijn authenticiteit en het vermogen om bestuurlijke crisissen op te lossen, maar ook om zijn gebrek aan opsmuk en de sjekkes die hij graag opsteekt. Hij wordt nog regelmatig gevraagd of in de media genoemd voor politiekbestuurlijke functies, maar heeft de afgelopen jaren bestuurstaken afgebouwd. Helemaal laten kan hij het besturen echter niet. Zo is Remkes sinds 2020 voorzitter van de Raad van Toezicht van de Rijkuniversiteit Groningen en sinds 2022 is hij voorzitter van het Nationaal Programma Groningen, het programma dat een *Toukomst* voor alle Groningers nastreeft.

Terug

Johan Remkes gaat nog geregeld terug naar zijn geboortegrond om zijn broer Willem of vrienden te bezoeken, op het Achterdiep.

Hij spreekt nog steeds in *richt en slichte taal* Gronings, luistert graag naar de Groningse troubadour Ede Staal en waardeert de onderkoelde humor en eigenaardigheden van zijn streekgenoten. “Wij zijn woordkarig. Ik hou van het gebrek aan overtoollige woorden bij de Groningers.

Veel zeggen in weinig woorden.

Ik heb van huis uit meegekregen dat je met beide benen op de grond moet staan. Ik denk dat het de Groninger kenmerkt.”

CV Johan Wijnandus Remkes
(15 juni 1951)

Johan Remkes begon als raadslid, statenlid en gedeputeerde in Groningen. Later werd hij Kamerlid, (in)formateur, adviseur in crisissen en commissaris van de Koning(in). Als staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) tijdens Kok II (1998 tot 2002) had hij Stedelijke Vernieuwing en Volkshuisvesting in zijn portefeuille. Hij was minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in de kabinetten-Balkenende I tot en met III (2002 tot 2007). Na zijn ministerschap zat hij tot halverwege 2010 in de Tweede Kamer. Eind 2018 nam hij officieel afscheid van het openbaar bestuur, maar hij had het zelden zo druk als na zijn pensionering. Van 2019/2020 was hij waarnemend burgemeester van de gemeente Den Haag. In 2022 werd hij gevraagd als waarnemend commissaris van de Koning in Limburg in 2022. "Toen ik gevraagd werd voor Limburg, zei ik: 'de fysieke afstand is groot, maar de mentale afstand is nog veel groter'. Daarop zei de minister: 'dat is precies de reden dat ik jou bel.'" In februari 2023 ontving Johan Remkes de Machiavelliprijs, die jaarlijks wordt toegekend aan een persoon of organisatie die heeft uitgeblonken in publieke communicatie. 'Met een scherpe blik op de inhoud en tegelijk een warm gevoel voor het aanwezige sentiment weet hij mensen te binden en in beweging te brengen', schreef de jury. 'Weten wanneer je moet praten, moet luisteren en wanneer je moet zwijgen.'

Interview: Marjan Tulp, Tulpvisie Media



Johan Remkes voor Hotel Faber waar het interview plaatsvond, links interviewer Marjan Tulp en rechts onze voorzitter Jan Knip (© Wim A.H. Rozema)

Foto's:

tenzij anders vermeld, privécollectie fam. Remkes

Even voorstellen



Mijn naam is
Mienke Veerkamp-Scheltens.

Door Janny Tulp ben ik gevraagd om als bestuurslid plaats te nemen in de Historische Vereniging. Uiteraard kan ik haar niet vervangen, maar heb wel zin om iets te betekenen voor de HV.

Zelf heb ik mijn eerste jeugdjaren doorgebracht op de boerderij van mijn ouders op de Kalkwijk.

Eerst woonden we op Kalkwijk Oost, maar toen het diep gedempt werd was het opeens West.

Eind jaren 60 zijn m'n ouders uitgekocht door de gemeente omdat de grond nodig was voor de Vosholen en de sportvelden. Als ik nu van de Kalkwijk naar de Vosholen rijd, kom ik nog "door onze voorkamer".

We verhuisden toen naar Sappemeer naast de pastorie van de RKK.

Wederom werd daar het diep gedempt en waar we eerst aan de Zuiderstraat woonden, werd het toen de Noorderstraat.

Tegenwoordig woon ik met mijn man in het Zuiderpark. Hij komt van oorsprong van Martenshoek.

We zijn nogal verhuizers. Misschien komt dat ook omdat ik jarenlang als secretaresse op een makelaarskantoor heb gewerkt en dan zie je van alles voorbij komen. Samen zijn we in de Stad begonnen, toen Winsum, Wanneperveen, Dwingeloo, Meppen (Dr) en nu weer terug in Hoogezand.

Ik mag graag tuinieren, legpuzzelen en reizen. Dat laatste heb ik de HV voor gewaarschuwd dat ik er niet altijd kan zijn.

In ieder geval hoop ik mijn steentje te kunnen bijdragen binnen de HV.



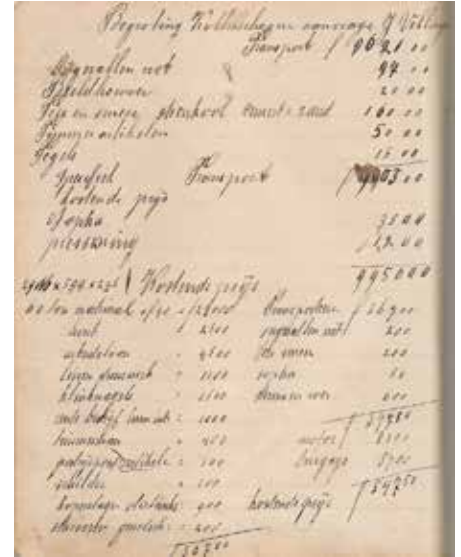
G

Jaap Boersema

Na jaren op de zeetjalk van de **CATHARINA** gevaren naar de kust van de Verenigde Staten, liet mijn grootvader Koos van der Meulen een 2-mast schoener **HARMONIE** bouwen in Sappemeer. Scheepsbouwer Jacques Smit noemde het een schoener. Anderen spraken over een jacht. Jacques Smit, kleinzoon van de scheepsbouwer leverde informatie. Op de werfplaats van de Woltjers bij de spantenvloer bouwde

Na jaren op de zeetjalk HARMINA CATHARINA gevaren te hebben, liet mijn grootvader Ko Vellinga de 2-mast schoener HARMINA bouwen in Sappemeer. Scheepsbouwer Jac. Smit noemde het een schoenerkotter, anderen spraken over een vrachtlogger. Jacques Smit, kleinzoon van de scheepsbouwer leverde mij een hoop informatie. Op de wand van de werkplaats van de Wolthuiswerf zijn bij de spantenvloer bouwtekeningen,

De tjalk **HARMINA CATHARINA** (l. 23,51 x br. 5,01) is in 1895 gebouwd bij Wijnke Boerma in Martenshoek en werd ingeleverd als deel van de betaling van het nieuwbouwschip. Ko had het schip, overgenomen van zijn pa Menne Vellinga. Het schip kreeg in 1896 de Zeebrief (vergunning om 'buiten' te varen).



1915 HARMINA laadt hout in Karlstad..... Let op het wasgoed!

In 1910 werd het schip te water gelaten en kreeg de naam HARMINA. Latere namen waren: JOHANNA, ELISABETH, GORETTI en EENDRACHT. Bij elk van de namen valt zowat een boek te schrijven. In 2000 ging de EENDRACHT definitief naar de sloop. Het schip had tot dan toe drie strandingen overleefd. David Smit, een van de latere eigenaren en familie

Schipper Geert
Kunst was geboren
in Stadskanaal,
zijn vrouw Tjaarke
Krook in Bremen
en de kinderen
in respectievelijk



29

De familie Kunst met als domicilie Hoogezand staat op het achterschip van de zeegaande klipper AM-BULANT. Dit schip werd in 1905 gebouwd op de werf van Wed. Y. de Jongh in Ruischerbrug.

Geert Kunst, zijn vrouw, drie van de vier dochters en zoon Roelf



Geertje Kunst, mijn grootmoeder staat niet meer op deze foto. Zij trouwde op 11 februari 1904 met Ko (Bontko Jan) Vellinga.

‘Logboek’ van de HARMINA CATHARINA

We volgen de zeetjalk van vader Menne en zoon Ko Vellinga tot 1910. We moeten het doen met de beschreven kaarten, die verstuurd en bewaard gebleven zijn. Niet altijd was het poststempel meer compleet; maar toch....



Deze kaart werd gepost in Groningen aan: “Kap-tijn B. Vellinga (de B staat voor: Bontko Jan) p.a. Den Heer Peters, scheepsmakelaar te Koningsbergen (nu: Kaliningrad), Duitschland”. Zijn schoonouders zijn de afzenders: fam. G. Kunst, a/b zeetjalk MARIA ROELFINA.

De tekst op de kaart:

“Geliefde Broer en zuster... dan: de steeds weerkerende vraag naar de gezondheid... We zijn eergister naar uw ouders geweest. Daar er toen geen bericht van u was, zoo dachten wij oesten wij u maar weer een kaartje sturen. Wij hebben u te Koningsbergen bij de Consel geschreven en als wij leeg zijn dan moeten wij te Ulrum vlas laden naar

Wevelgem als u kunt moet u ons hier nog maar weer schrijven en als hier maandag geen brief wezen kan, dan maar Postrestant Ulrum...nu. Hartelijk van ons gegroet. De groete aan Menne”

3 maart 190. Uit Holtenau: onderweg naar Rostock p/a Wiggers/3 augustus

‘vader en moeder (kunst) krijt laden te Sint- nver naar Zaandam’/ Adres kaart: Liggende te: Jarmen (Duitsland) p/a haven-meester te Jarmen, Duitsland/

Jarmen a. Peene (vanaf Anklam stroomopwaarts) – jaren later/ (Menne was er toen al!) Afz. Sietske Kunst, p/a Wed. Krook/4 oktober Oranjesluis. Zijn maandag het Vlie goed binnen gekomen, wij hebben met al die storm in zee geweest. Aan: dhr. J. Kunst, Linnenhofje, Linnengracht 124, K111, Amsterdam, Afz. B. Vellinga, G. Kunst, Roelfina en Menne/... december Ligplaats: Delfzijl/15 december kaart uit Cuxhaven/28 december Ligplaats Memel p/a dhr. Ogilvie/31 maart Scheepsmakelaar Muller, Wilhelms-haven afz. S. Kunst en S. Schild/1 augustus 1906 Delfzijl ...Gistera-

vond aangekomen. Gaan morgen naar Groningen/14 augustus 1906 Stavoren.... Geert Kunst lag hier met de AMBULANT; is met Geertje naar de kerk geweest. Deze tekst staat op de kaart van Lemmer



14 augustus 1906 Lemmer...

2 oktober 1906 Delfzijl. Kaart aan Sietske Kunst. Zijn in Delfzijl en morgenavond in stad. Afz. Ko, Geertje, Menno/20 oktober 1906 Rotterdam. kaart aan Sietske Kunst/13 september 1907 Groningen. Wubbo, scheepsbevrachter Hamburg.... doorgestuurd naar Herr. Wonsild u Sohn Kopenhagen.



16 januari 1909 Bij de brandweer bij Oosterdok Zwembad Amsterdam

2 april 1909 Itzehoe moeten met sement naar Kopenhagen p/a Zersen Holtenau/28 april 1909 moeten naar Aalborg Familieproblemen?/26 mei 1909 p/a Scheepsbevrachter Scheele te Halmstad, afz. Wed. Krook

De oudst bekende foto van de HARMINA CATHARINA werd in 1909 gemaakt door de bekende Groninger fotograaf Eduard Sanders. Sanders zorgde voor een probleem, doordat op de passe-partout Warmoesstraat 13, Groningen vermeld stond. Hij had zich inmiddels in Utrecht gevestigd....

Het moment waarop duidelijk werd, dat dit in het voormalige Jutphaas (thans Utrecht) was, kwam nadat ik als rondvaartschipper regelmatig langs dit bijzondere huis voer..... een directeurswoning van de fabrikant van bouw materiaal, zoals dakpannen, vloertegels, e.d...



Dakpannen van Jutphaas naar Hamburg HARMINA CATHARINA bij de dakpannenfabriek 'Oog in 't Zeil' in Jutphaas, links de woning van de directeur van deze fabriek

Het was op 3 december 1909 dat Johannes van den End de Stoompannen- en Aardewerkfabriek 't Oog in 't Zeil oprichtte. Hij produceert op een strengpers Utrechtse Holle pannen, bxl 240 x 360 mm en op een stoomgedreven sledepers Kruispannen bxl 205 x 295 mm. In 1915 wordt de productie van de dakpannen gestaakt.

Het kan goed zijn, dat de familie met deze reis in Hamburg belandde. In ieder geval gingen ze daar vaker naar een portretfotograaf aan de Reeperbahn.

Zoontje Menne geboren op 21 november 1904 staat er ook mooi op.

Eind 1905, begin 1906 bij de fotograaf John Dahl in Sankt Pauli

In 2012 zochten we het pand van de fotograaf op. Nu zat er een wapenhandel in. Het paste wel bij de wat lugubere Reeperbahn.

1910 Het ingeruilde schip...

Scheepsbouwer Jac. Smit betaalde in 1910 f 2.000,00 voor de tjalk (het ingeruilde schip)/de HARMINA CATHARINA is vanaf dan eigendom van: Scheepsbouwer J. Smit te Sappemeer.



door den scheepsbouwer Smit te Sappemeer, is thans verkocht aan D.Hartman van Zuidbroek en vaart onder de naam "Drie Gebroeders".

Delfzijl, 26 juli 1912.

Gisteren kwam alhier binnen om te repareren het tjalkschip Drie Gebroeders, schipper D. Hartman, op reis van Herne naar Holtenau. Het kreeg tijdens het ankeren nabij Ditzum het ankerspil geheel over de kop, waardoor dit scheepsdeel geheel stuk ging en reparatie noodzakelijk was.

1918: FRIDA Thuishaven Kalundborg/1921:

FRIDA Thuishaven Vejle/1921: Verbouwd & Gemotoriseerd: Deutsche Werke 2 cyl 2 tact 50 p.k./1923:

MARIA

Kapt. Hermann von Dollen.

Neuland Kr. Kehdingen. Thuishaven Hamburg/ Tot 1925 bekend in Germ/Lloyds, daarna ??



Krantenbericht....

DELFIJL. 2 April 1912.

Het ijzeren tjalkschip "Harmina-Catharina" vroeger bevaren door M. Vellinga, laatstelijk aangekocht

Foto's: privécollectie Jaap Boersema

CABE Sappemeer van 1953 tot 1974

Hans Bodewes

Mijn vader Cornelis Bernardus Bodewes (Kees) is geboren in Martenshoek op 1 november 1903. Hij komt uit een gezin met 4 broers en 2 zussen.



Cornelis Bernardus Bodewes

Op 15 jarige leeftijd ging hij werken op een scheepswerf. Al snel had hij in de gaten dat dit niets voor hem was, dus zocht hij iets anders. Omdat hij in tegenstelling tot zijn broers, die allen twee rechter handen hadden, niet uitzonderlijk handig was, leek hem de handel wel iets. Hij vond 1918 een baan bij " De Concurrent " te Martenshoek. Een bedrijf in meubelen en stoffering. Het bedrijf was eigendom van de familie Wolters. De eerste paar jaar deed hij alle voorkomende werkzaamheden zoals stofferen, meubels maken en bezorgen.

*Foto rechts - Wolters Martenshoek, geheel links
Cornelis Bernardus Bodewes*

Dat het bezorgen van meubelen iets anders ging als vandaag de dag, blijkt ook uit een stuk in het gemeentelijk archief, hier wordt vermeld dat de 18 jarige C.B. Bodewes op de openbare rijweg te Foxham per rijwiel een tafel met een breedte van 110 cm vervoerde, wat hem een geldboete van 6 gulden opleverde . Al snel kwam niet alleen hij, maar ook de familie Wolters er achter dat de verkoop hem het beste lag.



Echtpaar Wolters-Jonker

De schoonzoon van de familie Wolters, de heer Klaas Jonker, hij was

getrouwd met Marchien Wolters was voorbestemd om de leiding van de zaak over te nemen. Klaas Jonker was van dezelfde leeftijd als mijn vader, die twee konden het uitstekend met elkaar vinden en runden samen de zaak. In 1934 kreeg "De Concurrent" een filiaal in Sappemeer. Er werden niet alleen meubelen verkocht, maar ook kleinmeubelen en huishoudelijke artikelen.

Mijn vader kreeg de leiding over het filiaal Sappemeer, destijds Noorderstraat 74 (later omgenummerd naar 109).



Niet lang daarna verhuisden ze van de Spoorstraat Martenhoek naar de Lutherse Kerkstraat te Sappemeer. Rond 1937 gingen ze boven de winkel aan de Noorderstraat in Sappemeer wonen.

Vanaf 1947 werd onder de handelsnaam van

"Wolters Meubelhandel De Concurrent" een commanditaire ven-





nootschap aangegaan, waarvan de beherende vennoten waren: Klaas Jonker en Cornelis Bernardus Bodewes. Deze onderneming was gericht op de kleinhandel in meubelen, woningtextiel, huishoudelijke artikelen, kachels, kinderwagens en speelgoederen. Klaas Jonker kwam in 1952 plotseling te overlijden, waarna de CV korte tijd werd voortgezet door de erven Jonker en mijn vader, Cornelis Bernardus Bodewes. Per 1 januari 1953 werd deze CV ontbonden, waarna de onderneming in Martenshoek werd voortgezet door de CV Wolters Woninginrichting, terwijl het filiaal te Sappemeer als zelfstandige onderneming werd voortgezet door C.B. Bodewes.



Cabe Sappemeer ca. 1935

De wens om een eigen zaak te beginnen had mijn vader al heel erg lang, en ging hiermee dus in vervulling. Het assortiment ging bestaan uit luxe en huishoudelijke artikelen, speelgoed en kinderwagens. Met de familie Jonker was overeengekomen dat er geen meubelen en geen woningtextiel zou worden verkocht.



CABE Sappemeer ca. 1965 (coll. Historisch Archief Midden-Groningen)

Natuurlijk moest de zaak een naam hebben. Bodewes is een naam die onder middenstanders al veel voor kwam, daarom werd een andere naam voor de zaak bedacht. De initialen van mijn vader werden gebruikt. Als je de letters CB uitsprekt word het CEBE. Omdat ze dit niet zo mooi vonden klinken hebben ze er CABE van gemaakt.

De zaak liep goed en werd steeds uitgebreid, net zolang tot er geen vierkante meter meer onbebouwd was. In 1958 werd het pand van kruidenier Middendorp naast cafetaria Heikens gehuurd en werd inge-

richt voor de verkoop van speelgoed en kinderwagens. De kinderwagens werden bezorgd in een aanhanger in het model van een kinderwagen. Deze aanhanger maakte op een oudejaarsavond ongewild een rondrit door Hoogezand-Sappemeer; in het kader van de sleeptraditie werd hij door de jeugd van hot naar her gesleept.



Kinderwagen als aanhanger ca. 1960

De hele avond ging de telefoon met de mededeling ``Bodewes joen kinderwaogn rit hier deur de straot``



Interieur van de winkel, vlnr. C. Bodewes, Lies Mulder, mevr. Bodewes-Koeneman, Marietje Struik en Marietje Snijders



Centrum Sappemeer ca. 1960 (coll. HAMG)

In de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw, was de Noorderstraat in Sappemeer zo rond hotel Struve een gezellig en levendig stukje Sappemeer met veel middenstand. Naast het oude gemeentehuis richting Hoogezand begon het met snoepwinkel Stuut, dan volgden ijzerwinkel Scheen, Rijwielhandel Kroon, cafetaria Wolthuis, Geschenkenhuis Beerta, Huishoudelijke artikelen Cabe, bakker van Dijk, Hotel Struve, Rijwielhandel Schaap, Damesmode Gerhard Hensen, Herenmode Koos Hensen, slager Pol, kruidenier Koeneman en kapper van der Werf. Vooral de koopavonden met Sinterklaas waren gezellig druk met verlichting langs het kanaal

Rond 1962 werd mijn vader benaderd door de directie van de Hema. Zij wilden een filiaal openen in Hoogezand-Sappemeer en informeerden of hij interesse had om als zelfstandige het assortiment van de Hema te willen verkopen. Het pand aan de Noorderstraat was niet geschikt, dus moest er naar een andere locatie worden gezocht. Samen met deskundigen van de Hema werd een pand gezocht en gevonden. Vlakbij het gemeentehuis in Hoogezand was het pand van boekhandel Roukes te koop. Dit pand en de grond die er achter lag was geschikt hier een Hema waardige zaak van te maken. De gemeente en met name burgemeester Boekhoven lagen echter dwars.

Voor het winkelcentrum Gorecht lagen er al plannen op de tekentafel en men wilde dat de Hema daar zou komen. Zowel mijn vader als de Hema wilden hier niets van weten en de plannen moesten worden opgeschort. Er werd verder gezocht naar alternatieven. De plannen waren zo concreet dat ik als zoon op 16 jarige leeftijd alvast voor een opleiding bij de Hema in Groningen ging werken.

Ten tijde van deze zoektocht kwam ook het bericht van mevrouw Jonker-Wolters dat zij haar meubelbedrijf "De Concurrent" in Martenshoek wilde verkopen. Omdat ze met de toenmalige bedrijfsleider de heer Meijer niet tot overeenstemming konden komen vroeg ze of mijn vader mogelijk belangstelling had. Hier ging zijn hart sneller van kloppen, wat zou het geweldig zijn als hij het bedrijf waar hij als jonge jongen ooit was begonnen zou kunnen overnemen. Bovendien zou hij dan het meubelvak, waar hij altijd nog veel passie voor had weer kunnen uitoefenen.

In 1964 werd de overname een feit. Direct werd er begonnen met een opknappbeurt van het oude, wat in verval geraakte pand. De buitenkant werd wit geschilderd en van binnen werden alle beschikbare ruimten geschikt gemaakt als showroom. De stoffeerdiers van "De Concurrent" bleven in dienst zodat het bedrijf doorging alleen onder een andere

naam. Ik staakte abrupt mijn opleiding bij de Hema en ging per direct in Martenshoek aan de slag. Mijn 10 jaar oudere broer Albert Bodewes bleef in de huishoudelijke zaak te Sappemeer. Dit ging uitstekend totdat mijn vader in maart 1968 een hartinfarct kreeg. Hij herstelde hiervan maar was lang niet meer de energieke en onvermoeibare man die hij daarvoor altijd was geweest. In een tijd zonder dotteren en hartoperaties was zijn gezondheid ineens zeer broos. Op zijn 65e verjaardag op 1 november 1968 kreeg hij opnieuw een infarct, deze keer zo ernstig dat hij op 11 november daarop overleed. In eerste instantie, waarschijnlijk op emotionele gronden werd besloten beide zaken voort te zetten. In 1971 werd echter besloten de meubelzaak in Martenshoek te sluiten en het pand in Sappemeer in te richten voor de verkoop van tapijt, gordijnen en bedden. Dit heeft geduurd tot juni 1974. Niet alleen het grote verschil in karakter tussen de broers, maar ook een andere zakelijke visie en manier van leven was de reden dat het bedrijf in 1974 werd beëindigd.

De passie voor het meubelvak heb ik van mijn vader meegekregen, mijn hele verdere werkzame leven heb ik mij met veel plezier bezig gehouden, met het inrichten van projecten zoals kantoren, zorg- en schoolinstellingen.

Foto's: tenzij anders vermeld, privécollectie Hans Bodewes

Het korte bestaan van voetbalclub S.V.A.

Jos Maalderink/Hans Bodewes

In 1926 verhuisde v.v. H.S.C. van het veld achter “Hommes” naar de nieuwe sportvelden in Sappemeer. Omdat niet alle leden mee wilden naar Sappemeer ontstond er een scheuring in de club. Hierdoor werd S.V.A.* opgericht, die achter “Hommes” bleef spelen, waardoor v.v. Hoogezand noodgedwongen nog enige tijd aan de van Roijenstraat bleef spelen.



*Terrein Hommes seizoen 1927-1928
(coll. Historisch Archief Midden-Groningen)*

In 1931 vond er een fusie plaats tussen S.V.A. en Hoogezand, waarbij de naam van Hoogezand bleef gehandhaafd. S.V.A. was ook de club van onze oudoom Jan Koenema



Koeneman in voetbaltenue omstreeks 1930



Jan Koeneman met collega's bij Atlanta omstreeks 1930

Jan Koeneman is geboren in 1911 als jongste zoon van Albertus Koeneman en Johanna Bullinga. Hij was 18 jaar jonger dan zijn oudste broer Nico en zat op de lagere school in een klas, waarvan zijn broer de onderwijzer was. Toen hij 13 jaar oud was verloor hij zijn broer Gradus aan tbc.

Later werkte hij als boekbinder bij de N.V. Kantoorboekenhandel Atlanta.

Tijdens de sportkeuring werd hem gezegd dat hij ‘een echte sportman’

was en kerngezond. Een paar weken later kreeg Jan ook tbc, net als zijn broer. Hij vertrok naar het sanatorium in Zevenaar, maar dit mocht niet baten. Jan Koeneman overleed op 16 mei 1934, slechts 23 jaren oud.

*Helaas is het de redactie niet gelukt om achter de afkorting S.V.A. te komen. Zelfs navraag bij de K.N.V.B. gaf geen uitsluitsel. Misschien zijn er nog lezers die ons uit de brand kunnen helpen.



Jan Koeneman omstreeks 1932

Zelfde plaats



Sappemeer Winschoterdiep met Noorderstraat, omstreeks 1960 (coll. HAMG)

Gerrit Stuut

Aan de hand van een foto uit de zestiger jaren van de voorgaande eeuw bevinden we ons aan de Zuiderstraat schuin tegenover de ingang naar het Prinses Margrietpark, de Dr. Aletta Jacobsstraat, met op de voorgrond het Winschoterdiep. Rechts op de foto de in gele steen gemetselde Veenkoloniale Scheeps Hypotheek Bank met daarnaast het pand van Foto Beumer. Vervolgens de ingang van de Dr. Aletta Jacobsstraat en op de westelijke hoek van de straat het pand van de Amsterdamsche Bank met als directeur de heer W. Kliphuis.

De ingang van de Dr. Aletta Jacobsstraat is op beide foto's nog herkenbaar, de rest is in de loop der jaren volledig veranderd. De panden zowel aan de westelijke- als de oostelijke hoek zijn afgebroken en vervangen door nieuwbouw.

andere foto (45)



Sappemeer Noorderstraat, anno 2024 (coll. G.J.Stuut)

Op de meest recente foto zien we geheel rechts een gedeelte van het voormalig pand van antiquair Meijer, dat overigens te koop staat en waarin voorheen de Gebroeders Meijer herenkleding (geen familie) was gevestigd. Het bankgebouw is vervangen door een kapperszaak. Op het perceel van voorheen Foto Beumer is het kantoorpand van assurantiebedrijf Bosma en Schuur herbouwd. Op de oostelijke hoek van de straat is het bankgebouw afgebroken en vervangen door een filiaal van de AMRO-bank, die inmiddels dienst doet als onderkomen voor een kinderopvang.

Noot:

Evenals het pand van de Veenkoloniale Scheeps Hypotheek Bank zijn de afgelopen decennia in de voormalige gemeenten Hoogezand en Sappemeer meerdere monumentale panden afgebroken of dusdanig verbouwd, zo dat het monumentale karakter volledig is verdwenen. In overleg met de redactie is besloten in de rubriek “zelfde plaats....andere foto” de komende tijd aandacht te besteden aan deze panden.

Een aantal panden is bekend zoals b.v. de beide villa's van de dames Bakker, het pand van Dallinga (later Hulsebos), de villa's van de familie Reinders (o.a. Overwater), villa Sorgvliet en het volgens Dudok-stijl gebouwde arbeidsbureau in Sappemeer.

Maar mocht u nog interessante suggesties hebben voor deze rubriek, meldt ze dan bij de redactie danielhulsebos@hetnet.nl

St Gerardus Majellaschool

Martenshoek periode 1920-1975 deel 1

Hans Suurmeijer

Inleiding

Ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van de St Gerardus Majellaschool werd er 2022 een reünie gehouden in het toenmalig schoolgebouw aan de Talmastraat. Vanwege corona werd dit niet in 2020 gehouden maar 2 jaar later.

Het viel op dat de aanwezigen veelal toch jonge mensen waren en de oudjes schitterden door afwezigheid. Het begon te kriebelen en ik heb later mijn plechtige communicieklasje geprobeerd te vinden en dit is in zekere mate gelukt. Twee klasgenoten waren ons al helaas ontvallen en een paar hadden er geen zin in maar met de overige heb ik een gezellig dagje doorgebracht in Hoogezand / Martenshoek en omgeving met een afsluitende lunch bij De Leine. Je gaat zitten en pakt zo de draad weer op na 60 jaar elkaar niet gezien te hebben. Dit smaakte naar meer en toen de redactie gericht met het verzoek kwam een bijdrage te leveren aan Pluustergoud was het idee geboren.

Samen met mijn zwager Rob Nolden hebben we ons aan dit artikel gewijd. Gezien het feit dat het archief van de school bij een brand verloren is gegaan en met de huidige privacy wetgeving was dit niet altijd even gemakkelijk.

Dit artikel is mede tot stand gekomen dankzij de bereidwillige medewerking van Martin Vermeend, Wies Bolwijn en Marian Nolden-Suurmeijer (Kleine Reunie)

Wie was Gerardus Majella?

Hij werd geboren op 23 april 1726 in Muro, ten zuiden van Napels, als zoon van een kleermaker. Zijn leven start in een arm maar gelukkig gezin. Als kind heeft hij een zwakke gezondheid, mogelijk zat dit in zijn genen want ook zijn vader kampte hiermee en overleed toen Gerardus 12 jaar jong was. Naast armoede ook nog verdriet. Om het gezin te onderhouden gaat hij in dienst bij een kleermaker maar de arbeidsomstandigheden zijn ronduit slecht. Hij verdraagt echter alle pijn en vernedering en hij wil maar één ding: heilig worden. De weg daar naar toe is lijden en boetedoening hetgeen bemoeilijkt wordt door zijn zwakke gezondheid. Dit is de reden dat hij niet wordt toegelaten in het klooster der Kapucijnen. Maar hij zet door en wordt uiteindelijk toegelaten in de congregatie der Redemptoristen. Hij is dan 21 jaar. Drie jaar later legt hij zijn eeuwige geloften af en hij krijgt de opdracht, weer rekening houdend met zijn gezondheid, zich toe te leggen op het geestelijke en het gebed. Dit waren voor hem momenten van vreugde welke werden overschaduwd door perioden van droefheid. Een jonge vrouw beschuldigt hem van seksueel overschrijdend gedrag (ook toen al aan de orde blijkbaar), geheel ten onrechte vermeld de historie. Maar de gevolgen zijn voelbaar, hem wordt een tijd lang de communie geweigerd. Het dierbaarste wat hij heeft, zijn ontmoeting met de Heer, wordt niet meer mogelijk. Gelouterd door deze gebeurtenissen straalt hij de liefde van Christus nog meer uit naar wie een beroep op hem doen. Maar een jaar later, 1755, hij is dan 29 jaar wordt Gerardus doodziek en sterft op 16 oktober aan tuberculose. Hij was een man met sterke

principes en een koppige wil om er te komen. Tijdens zijn leven had hij vele visioenen. Op zijn naam staan ook bovennatuurlijke verschijnselen zoals genezingen, bilocatie (op meerdere plaatsen gelijktijdig aanwezig), helderziendheid, profetieën en broodvermenigvuldigingen. Hij is de patroonheilige van de kleermakers, portiers en zwangere vrouwen en werd in 1893 zalig verklaard en in 1904 heilig verklaard.

Rooms Katholieke Gemeenschap

Om iets te zeggen over de Rooms Katholieke Gemeenschap, moeten we terug naar de katholieke samenleving in onze gemeente en daarbuiten. Al begin 1700 werd, als gevolg van de toename van katholieken, arbeiders, geloofsvluchtelingen en gelukszoekers uit Nederland en Duitsland, in Sappemeer een schuilkerk gevestigd in Kleinemeer. De kerk werd in 1710 gewijd aan de Heilige Willibrordus. Wegens onder andere de opkomst van de scheepsbouw in de directe omgeving en de daarmee gepaard gaande toeloop van rooms-katholieke arbeiders vond men het noodzakelijk een 2e parochie op te richten en wel in Foxham -Martenshoek.

Foxham

Foxham is een nederzetting ontstaan in het dorpsgebied van Kolham, langs het trekkpad van het (oude) Winschoterdiep welke in 1618 was gegraven. Het vroegere gehucht viel destijds onder de gemeente Slochteren en behoorde erkelijk tot Kolham. Oorzaak hiervan ligt in het verre verleden. De oude grenzen tussen de bisdommen Utrecht en Munster hebben zuidelijk van Kolham gelegen. De Borgweg was de scheiding tussen de bisdommen en daarvandaan liep deze grens in oostelijke richting tot het Oude

Winschoterdiep en aldus tot de oude grens tussen Hoogezand en Slochteren, die zo ongeveer daar lag waar het Oude Winschoterdiep naar het zuiden, bij Martenshoek, afbuigt. Vandaar liep de grens naar het noord-oosten, langs het Abramsdiepje richting oostwaarts. De lintbebouwing van Foxham valt sinds het graven van het Nieuwe Winschoterdiep (1943) voor het westelijk deel onder het dorp Foxhol en het oostelijk deel onder de kern Martenshoek, destijds gemeente Slochteren, later gemeente Hoogezand, weer later Hoogezand-Sappemeer en nu Midden Groningen.

Parochie

De parochie in Foxham werd gewijd aan de Heilige St. Martinus.

De grond voor het kerkgebouw aan het (oude) Winschoterdiep in Foxham, werd geschonken door een parochiaan. Op het land erachter lag al sinds 1860 een begraafplaats. Op 24 november 1891 werd de nieuwe kerk ingewijd door de aartsbisschop van Utrecht.

Schoolgebouw

In 1915 schrijft pastoor Van Laak dat vanwege het naderende jubeljaar 1916 (kerk bestaat dan 25 jaar) het zijn wens is 'om te komen tot een begin te maken van het oprichten van een bijzondere school', de Gerardus school. Van ene heer Klaas de Vries werd voor fl. 1550,- huis en tuin gekocht, destijds ook gemeente Slochteren. De aartsbisschop van Utrecht verleende vervolgens toestemming hiervoor. Het was toen oktober 1915. Architect Buitenkamp uit Slochteren maakte een ontwerp voor een lokaal met uitbouw mogelijkheden. De aanbesteding vond plaats op 17 augustus 1916 bij café gebr. Smit aan de Spoorstraat. Alleen katholieke aannemers mochten meedoen maar later bleek volgens pastoor van Laak dat niet alle werklieden katholiek waren. De bouw werd gegund aan Jozef Scheen voor fl. 2995,50 en het schilderwerk aan U. van der Werf voor fl. 148,50. Dit was dus één lokaal maar tevens de aanzet tot een schoolgebouw.

De wens tot een volwaardig schoolgebouw en veranderde wetgeving ten aanzien van beloning van leerkrachten heeft er toe geleid dat er kon worden aanbesteed. Wederom werden de plannen op papier gezet door architect Buitenkamp en wederom vond de aanbesteding plaats bij de gebr. Smit, welke plaats vond op 7 november 1919. De laagste inschrijvers waren de gebr. Smit; voor het schoolgebouw fl. 10792,-, en voor de bouw van de woning voor het hoofd der school fl. 11458,-. De schilderwerken voor resp. fl. 895,- en fl. 945,- door de firma B. Teuben. Mastieken dak en koperwerken voor fl. 838,- door de firma M. Brian. Op maandag 1 december gaat de schop de grond in en op zaterdag 6 maart 1920 wordt de 1e steen gelegd door pastoor Van Laak. De bouwkosten bedroegen ca. fl. 35000,-. Hiervan werd ca. fl. 16000,- opgebracht door de parochianen als een vrijwillige gift. Restant ca. fl. 19000,- moest door het kerkbestuur worden geleend. De officiële opening vond plaats op maandag 3 mei 1920. 78 kinderen uit

in Sneek kreeg een positief oordeel. Januari 1920 brachten pastoor van Laak alsmede enkele leden van het kerkbestuur een bezoek aan Sneek en Leeuwarden om enkele kandidaten te beoordelen. De heer W. Bodewes stelde hiervoor zijn auto ter beschikking voor dit uitstapje.

Jan Wajon stak er duidelijk bovenuit en hij werd het 1e hoofd der Bijzondere School in Martenshoek, de Majellaschool. Als hulp hoofdonderwijzer werd de heer R. Feddema benoemd, die al les gaf in Hoogezand op een Openbare School.

Feddema was katholiek, van onbesproken gedrag en bekend als een flinke onderwijzer.

Mevr. Jo Meulman uit Scharmer werd tot onderwijzeres benoemd en heer Koeneman uit Leeuwarden tot onderwijzer.

Dus 3 klassen met 3 onderwijzers en één onderwijzeres. Voor fl. 4000,- werden er schoolmeubelen aangeschaft en voor fl. 1000,- boeken en schriften. Het Rooms Katholieke



Het schoolgebouw omstreeks 1920 (coll. Historisch Archief Midden-Groningen)

de directe omgeving vonden er hun plek in de schoolbanken.

Personeelsbestand

Voorafgaand aan de bouw werd er gezocht naar onderwijzend personeel. Er kwamen 13 sollicitaties binnen waarvan acht met een hoofdakke. Een zekere Jan Wajon, plaatsvervangend hoofd aan de Thomas Aquinoschool

onderwijs in Martenshoek/Foxham was gestart.

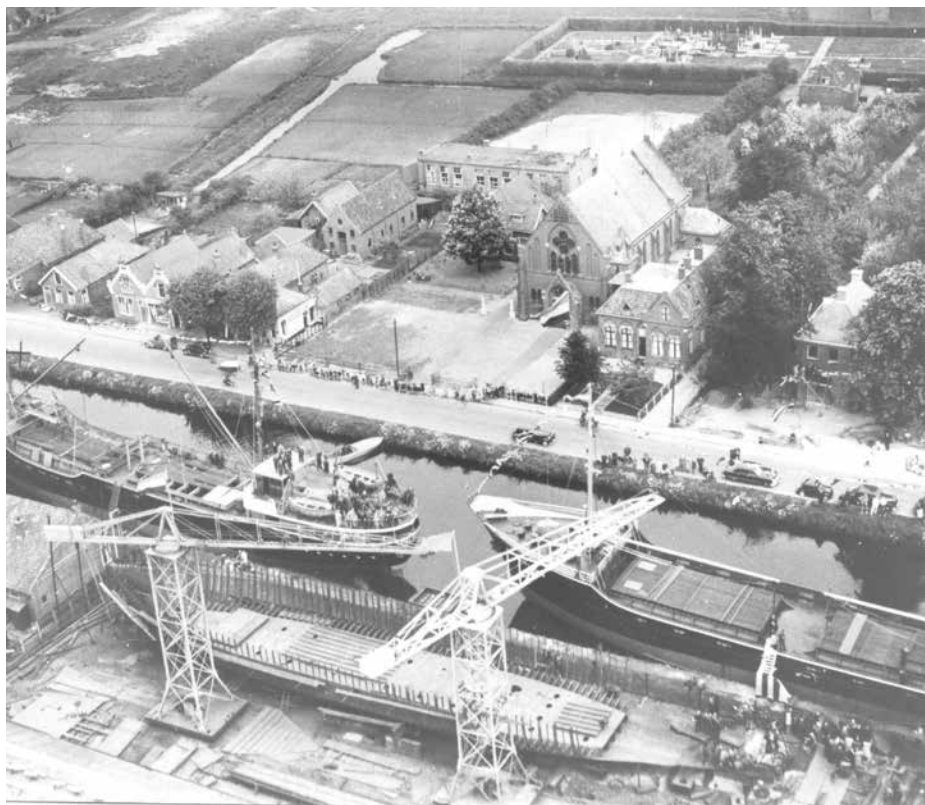
Maandag 3 Mei 1920 wordt de Bijzondere School, toegewijd aan de Heilige Gerardus Majella, ingezegend. De school is er dan klaar voor om aan de ongeveer 100 kinderen een echt Roomse opvoeding en vorming te geven. Voor het hoofd der school wordt er nog een woning geregeld.

De huur hiervoor bedraagt fl. 275,-- per jaar. Al vrij snel na de opening wordt er aan 8 kinderen ook Franse les gegeven, de middelen hiervoor (fl. 175,--) worden door het kerkbestuur ter beschikking gesteld. In het jaar 1925 wordt er een nieuwe onderwijswet van kracht en een mogelijk probleem hierdoor, uitbreiding met een 7e klas, bracht enige beroering maar ging uiteindelijk niet door. Het schoolgeld destijds werd geïnd op basis van de op dat moment geldende gemeente regels. In september 1927 wordt dhr. A.J. Kreuger uit Sappemeer benoemd tot assistent met akte en met ingang van 15 september 1928 wordt dhr. B. Nagengast uit Sappemeer aangesteld als assistent eveneens met akte. Nagengast was al eerder in september 1926 benoemd tot assistent. Dhr. J.W.J. Timans, die in 1930 als kwekeling werkzaam was bij de Majellaschool, wordt later dat jaar onderwijzer aan de RK School in de Butjesstraat in Groningen.

Begin 1935 wordt mej. M. v/d Kalen uit Sneek benoemd tot tijdelijk onderwijzeres.

Verstreking schoolvoeding en kleding scholen in de gemeente Hoogezand

In 1936 werd op openbare scholen te Martenshoek, Boven-Kalkwijk, Kielwindeweer, Foxhol en Westerbroek, kleding en schoolvoeding verstrekt. Begonnen werd op 6 januari, eindigend op 16 maart. De bereiding van de voeding vond plaats in het gemeentelijk verzorgingshuis. Er werden ook, op verzoek van de school, 1336 porties, gedurende 63 dagen aan 22 leerlingen van de RK School te Martenshoek verstrekt. In totaal voor de vermelde scholen zijn er in het tijdvak december 1935 t/m april 1936 aan 334 van de 1351 leerlingen goederen verstrekt. Gemiddeld per kind fl. 2,36. In januari t/m maart hebben 365 leerlingen 762 paar klompen ontvangen. Uit de betrokken post van de gemeente begroting is betaald: voor voeding fl. 1309,25, voor algemene onkosten voor de verstreking van voeding fl. 190,70, voor kleding fl. 700,44 en voor klompen fl. 790,50.



Eerste schoolgebouw overkant Winschoterdiep, achter de kerk, ook zichtbaar de RK begraafplaats (coll. HAMG)

Van het bestuur van de RK School te Foxham moest worden ontvangen fl. 127,12 zodat ten laste van de gemeente is gebleven fl. 2076,67.

Van Slochteren naar Hoogezand

Door de aanleg van het omleidingskanaal (Nieuwe Winschoterdiep) wordt Foxham eigenlijk van Slochteren afgescheiden. Gedeputeerde Staten uiten dan de wens de grens tussen de beide gemeenten zo te wijzigen dat Foxham bij de gemeente Hoogezand wordt gevoegd. Dit kreeg haar beslag per 1 Augustus 1943. Een totale berekening van alle kosten van de grenswijziging wees uit, dat Slochteren een bedrag van fl. 2426,86 aan Hoogezand moest bijbetalen, dit kwam overeen met 772 inwoners.

Foxham ging bij Hoogezand horen, terwijl Slochteren een strook grond kreeg van Hoogezand. En juist op die plek werd later het eerste gas gevonden! Verder betaalde de gemeente Slochteren jaarlijks een uitkering aan de gemeente Hoogezand (artikel 205 LO-Wet) van ongeveer fl. 170,10, dit houdt verband met het aantal leerlingen dat na de grenswijziging uit

Slochteren de RK school in Foxham bezoekt.

Het aantal leerlingen in die jaren was elk jaar 80 tot 85, zij waren afkomstig uit Westerbroek, Foxhol, Foxham, Martenshoek tot aan de grens met de parochie Sappemeer welke was bij de Zwarte Weg, nu Kerkstraat.

Jubileum Majellaschool

In april 1945 bestaat de school 25 jaar en ook dhr. Wajon en mej. Meulman zijn dan 25 jaar werkzaam op de school. Door het kerkbestuur wordt besloten een en ander op gepaste en bescheiden wijze te herdenken zodra het weer kan. Immers WO 2 was nog niet voorbij. Dan wordt ook de kinderen een feestje aangeboden. Dhr. Wajon krijgt een cadeau in natura en mej. Meulman een blijvend aandenken. De kosten hiervoor worden gedekt door de reserves van de schoolkas. In 1950 treedt dhr. Wajon af en wordt opgevolgd door dhr. Gulickx, hij blijft tot 1959.

Naar een nieuw schoolgebouw

In januari 1952 heeft de gemeente een bedrag van fl. 34300,-- ge-

reserveerd voor de verbouw en eerste inrichting van de RK School te Foxham. Kennelijk was er ruimte gebrek (mogelijk een 4e lokaal?) op dat moment hetgeen er toe geleid kan hebben dat er een paar jaar later een nieuw schoolgebouw kwam. In juni 1955 wordt er namens het RK Schoolbestuur van de St Gerardus Majellaschool te Foxham 's middags om 16 uur in café Smit aan de Spoorstraat te Martenshoek aanbesteed: Het bouwen van een school met 3 lokalen op het terrein gelegen naast de RK kerk te Foxham in 4 percelen: 1 Hoofdgebouw, 2 Electriche installatie, 3 Glas- en verfwerken en 4 Lood- en zinkwerken, waterleiding installatie en sanitair. Bestek en te-keningen verkrijgbaar ten kantore van architect Emo Wiertsema, Hoofdstraat 59 te Hoogezand, tegen betaling van fl. 10,-- per stel :voor de percelen 2,3 en 4 fl. 7,50. Restitutie bij inlevering op de dag van aanbesteding fl. 5,--. Inschrijvers moeten bestekhouder zijn.

De inschrijvers:

1. Hoofdgebouw, 18 inschrijvers, hoogste bod E. Bos en Zonen te Uithuizen fl. 78000,--. Laagste fa. W. Jansen en Zn te Haren fl. 61490,--.
2. Electriche installatie 2 inschrijvingen, hoogste Jac. H. Fellingier te Hoogezand fl. 860,--. Laagste M. Noorman te Slochteren fl. 848,--.
3. Glas- verfwerken, 7 inschrijvingen, hoogste Joh. B. v.d. Werf te Hoogezand, fl. 3980,--. Laagste fa. Teuben te Hoogezand fl. 3646,--.
4. Lood- en zinkwerken, waterleiding installatie en sanitair, hoogste M. Noorman te Slochteren fl. 4100,--. Laagste B. Peper te Hoogezand fl. 3873,--.

In oktober 1955 wordt de beslissing genomen en op verzoek van het kerkbestuur wordt de gunning opgedragen aan de laagste inschrijvers. Het schoolgebouw wordt geplaatst op exact dezelfde plaats als de vorige school. Leerlingen worden tijdelijk elders ondergebracht met name in de oude W.A. Scholtenschool te Foxhol. Ook later werd er nog Gymnastiek gegeven in het gebouw naast De



De oude school wordt gesloopt, schuin onder de kerk, met aan de overkant de werf van Bodewes (coll. HAMG)

Klabbe, dorps huis in Foxhol. Om daar te komen werd er gefietst, over de brug bij Fockens en over de brug iets voorbij De Koele (café Berg).

De nieuwe school had een toegangsdeur aan de oostzijde maar deze werd door de leerlingen niet gebruikt, zij gingen door de dubbele deur aan de noordkant naar binnen vanaf het schoolplein. Eenmaal binnen stond je meteen in de gang, links lokaal met klas 5 en 6, midden lokaal met klas 3 en 4 en rechts lokaal met klas 1 en 2. En daarnaast waren de toiletten, jongens links en meisjes rechts. Ook was daarnaast nog een soort van berging die tevens het schoolplein aan de westkant afsloot. In februari 1957 wordt de toenmalige pastoor van Martenshoek, W.G. Nieuweboer, benoemd tot bisschoppelijk inspecteur voor RK Bijzonder Lager en Kleuteronderwijs. In 1965 wordt dit overgenomen door de toenmalige pastoor J. Hesselink maar dan voor het dekenaat Veendam. De pastoor van de naastgelegen RK Kerk gaf ook wekelijks godsdienst les op de Majellaschool en dit kwam ook als cijfer terug in de school rapporten. Een 10 was het hoogst haalbare en had je een lager cijfer werd er wel degelijk iets van gezegd. Vijf dagen per week was er een

schoolmis en een ieder werd geacht deze te bezoeken. Niet op zaterdag want dan moest er gebiecht worden. Was je vaak geweest, dan kreeg je een soort aandenken in de vorm van een gelovig schilderijtje. In de huidige tijd niet meer voor te stellen.

Per 1 december 1959 wordt dhr. H.H. Westen uit Ter Apel benoemd tot hoofd der RK lagere school te Martenshoek. Daarvoor was hij werkzaam als onderwijzer in Broekland Raalte. In hetzelfde jaar vertrekken ook de dames Meulman en Teuben. Ze worden opgevolgd door de dames Küster en Meeuwisse. Juffrouw Küster was er niet lang en werd opgevolgd door juffrouw Andringa.

In 1960 wordt er fl. 36000,-- vrijgemaakt voor een nieuwe woning voor het schoolhoofd. Deze woning wordt niet naast de school geplaatst maar aan de openbare weg naast het parkeerterrein van de kerk.

Medio 1965 vinden er gesprekken plaats die moeten leiden tot een apart bestuur voor de lagere- en kleuterschool. Tot die tijd werd dit uitgevoerd door het kerkbestuur. In 1969 stopt dhr. Westen en er volgt een sollicitatieprocedure met 5 kandidaten.

Dhr. Kassens uit het Zeeuwse Oude Tonge is de beste kandidaat en wordt benoemd per 1 augustus van dat jaar.

Ook in dat jaar neemt juffrouw Lammerts ontslag, ze gaat trouwen.

Mevr. Bolwijn-Peper volgt haar op weliswaar op tijdelijke basis.

(Wordt vervolgd).



Klas 1 en 2 ca 1958 met juffrouw Kuester op wie elke jongen een beetje of meer verliefd was (coll. Hans Suurmeijer)

*Bovenste rij vlnr: Herman Helmers, Thea Clobus, Herman Lockhorn, mej. Küster, Ingrid Bodewes, Gerard Visker, Frits Teuben, Hein Pragt.
Tweede rij van boven vlnr: Nico Bodewes, Joop Stiekema, (?) Poelman, Marga vd Werff, Herman Bodewes, Linus Scholte, ?, Wilma Bodewes.
Derde rij van boven vlnr: Ria vd Werff, Gerard Schür, Monika Feeburg, Tony Mulder, Frans Vermeend, ?, Bennie Fikkers, Eddie Dilling
Onderste rij vlnr: Martin Gibcus, Bennie Helmers, Wim Gibcus, Hans Suurmeijer*



NOTARIAAT DE POEL

**Notariaat De Poel
Kerkstraat 148
9603 AL Hoogezand**

**T (0598) 39 98 50
E info@notariaatdepoel.nl
I www.notariaatdepoel.nl**

Oproep

Bij het onderzoek naar foto's van mijn grootouders Klaas Buurs en Reina Pereboom die van ongeveer april 1942 tot 1950 in de Luthersche Kerkstraat 32 in Sappemeer woonden, vond ik de volgende foto waarop de vrouw rechts mijn grootmoeder is. Op de achterkant van de foto staat Sappemeer juni 1945.

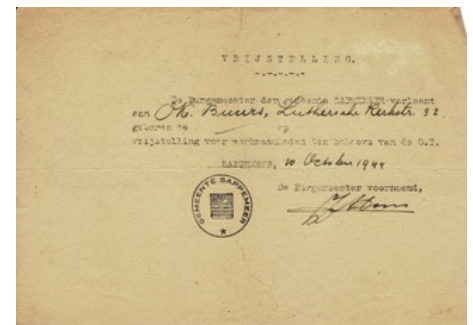
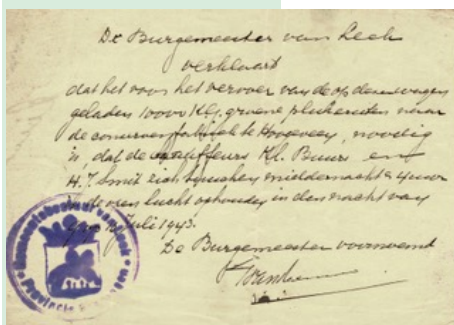


Volgens mijn vader zou de vrouw links waarschijnlijk „Winie” van een slagerij in Sappemeer kunnen zijn. Mijn grootvader Klaas Buurs werkte als chauffeur/monteur bij transportbedrijf Koeneman. Mijn opa en oma en mijn tante Jannie Buurs (geboren 1936) zijn in april 1942 van Noord Scharwoude verhuisd naar de Lutherse Kerkstraat 32 te Sappemeer.

Er zijn weinig foto's uit die tijd maar er zijn wel wat documenten bewaard gebleven. Een aantal daarvan heb ik bijgevoegd. Naast de vrouw links op de foto (Winie?) hadden ze veel contact met Frederik de Groot en Fronika Kramer (Ompi & Tanti) uit de Lutherse Kerkstraat 78. Mijn vader Rein Buurs is geboren in april 1946 te Sappemeer en rond 1950 verhuisde hij met zijn familie van Sappemeer naar Holten. Waar mijn opa ging werken voor de OAD.

Kunt u mij misschien helpen om de plaats en de identiteit van de andere personen te achterhalen?

Met vriendelijke groet Sander Buurs
Buurs Handelsvertretung
Tuchstr. 60 42477 Radevormwald
Tel.: +49 (0) 2191 46 45 8 -0
Fax: +49 (0) 2191 46 45 8 -23
Email: sander@buurs.de



Twintig jaar luisteren en stil zijn op de vlakte ...

Van de redactie

‘Beste meneer Rozema, ook dit jaar zijn wij weer heel blij, dat u onze kinderen van groep 8 wilt begeleiden naar Kamp Westerbork in Hooghalen. Uw kennis en uw wijze van vertellen maakt dat deze geschiedenis bij de kinderen een blijvende indruk maakt. Dank namens het 4-mei comité Noordbroek’

Ondanks regen en wind ging onze secretaris ook dit voorjaar weer met 2 schoolklassen naar Kamp Westerbork in Hooghalen : de Inspecteur Amerikaschool uit Noordbroek en de OBS de Woldstee uit Slochteren. Rozema : ‘Het is intussen al een traditie geworden. Zo’n 20 jaar geleden ben ik er mee begonnen. Wijlen Dick Huisman uit Noordbroek benaderde mij daar toen voor. Ik had zijn zoon Dick in de klas gehad op de MAVO in Zuidbroek, die kende mijn geschiedenislessen, de grote exposities en de daarbij behorende verhalen. Daar werd dan thuis over gesproken. Toen op school de lessen en de verhalen in de klas, tegenwoordig ieder voorjaar les on site, luisteren en stil zijn op de vlakte : Kamp Westerbork in Hooghalen. En dat nog steeds na 20 jaar in een wereld van toenemende spanningen en oorlog... Hoe lang kan ik dit nog blijven doen, kan ik nog vrij uit spreken, vraag ik mij de laatste tijd steeds vaker af. Met de Nationale Dodenherdenking 2024 op de Dam in Amsterdam in gedachten...

Naast het leven in het Durchgangslager Westerbork, het tonen van respect op het monument en het leggen van een kiezelsteen, vertel ik de leerlingen ook over de Jodentransporten via de spoorbaan, die dwars

door de gemeente Midden - Groningen loopt. Over de machinist, de gevangenen in de trein en de mensen, die de trein iedere dinsdag zagen en hoorden langsrijden.

Eén van hen was mevrouw Olthof - De Vries, de oma van ons lid Rianne, één van mijn toenmalige leerlingen. Geboren in 1912, groeide oma Olthof op tussen de stations Sappemeer(Oost) en Zuidbroek.



Ze woonde er in totaal 101 jaar, op korte afstand van de spoorbaan. Ze vertelde mij, tijdens een interview in de jaren '90 van de vorige eeuw, dat ze vaak een jodentransport heeft gezien : ‘De spoorlijn loopt dwars door de landerijen. Wij werkten vaak op het land langs de spoorlijn. Dinsdags zo rond het middaguur passeerde de ‘jeudentraain’, zoals deze trein genoemd werd. Een hele lange trein. Zwaar. De stampende lokomotief voorop. De trein was bijna te zwaar om getrokken te worden. Wanneer de trein passeerde, stopten wij met ons werk, we keken dan naar de trein. De trein reed langzaam. Ongeveer de snelheid van een fietser. Op het station Zuidbroek stopte de trein. Meestal waren er tussen de 40 en 50 wagons. Het waren lage goederenwagons, eigenlijk waren het lange lage veewagons. Achter deze veewagons was meestal een personenwagon gekoppeld. Soms 2 of 3. Dat was een verschrikkelijk gezicht: in die wagons zaten moeders met

baby's en kleine kinderen.

Stelt U zich eens voor : baby's!' Het was volgens oma Olthof merkbaar dat het een speciaal transport betrof : ‘De andere treinen, met soldaten of munitie, waren gecamoufleerd. De ‘jodentreinen’ hadden geen enkele camouflage. Wij konden niet met de mensen in contact komen, daarvoor was er teveel lawaai van de lokomotief en de wagonwielen op de rails. Van een kennis wisten wij, dat er ook in de veewagons joden werden vervoerd. Aan de buitenkant was dit niet te zien. Je kon het wel horen : je hoorde gillen, hartverscheurende wanhoopskreten. Met name de vrouwen en kinderen gilden heel erg. Het was moeilijk en gevaarlijk om contact te hebben met de mensen in de trein, want er werd langs de spoorlijn gepatrouilleerd door Duitse soldaten.

Er werd onmiddellijk geschoten. Op de trein zag je geen bewakers. De wagons werden aan de buitenkant afgesloten. De mensen konden er niet uit. Waarschijnlijk waren er voor of achter op de trein wel soldaten, maar die waren niet te zien’.

In Westerbork vertel ik ook, dat een oorlog niet alleen een zaak van volwassenen is. De kinderen van tegenwoordig zien oorlogsgeweld op de tv. Ze zijn goed op de hoogte.

Kinderen worden slachtoffer in oorlogsgebieden. En ze kunnen gebruikt worden als soldaten, lees kanonnenvoer, wanneer er een gebrek is aan volwassenen. Hoe dat soms met die kindsoldaten ging tijdens de Tweede Wereldoorlog -een voorbeeld van in mijn ogen de totale waanzin van oorlog- vertel ik aan de hand van de getuigenis van oma Olthof :

‘Wij bleven op het land als de trein langs reed. De soldaten op de spoordijk hielden je dan in de gaten. In het laatste oorlogsjaar waren het jongens. Jongens van een jaar of zestien. Ik sprak wel eens met hen, als ze bij de boerderij kwamen. Soms gaf ik ze een boterham of een appel. Het waren nog kinderen Ze werden gestuurd. Wisten ze wel, waar ze mee bezig waren? ‘s Nachts schoten ze. Ze schoten op alles, wat bewoog.

Op een dag hoorde ik schieten bij onze boerderij : ze schoten op onze eenden. Ik heb ze toen binnengelaten en ze een paar appels gegeven. Toen ze vertrokken waren ontdekten we, dat ze hun geweren hadden vergeten. Die hebben ze later weer opgehaald...’ *

*Uit : “In de verte staat een verlicht gebouw, treinen naar het eindstation van de beschaving.”, W.A.H. Rozema, Zuidbroek, 1990.

Foto's : © OBS De Woldstee en Wim A.H. Rozema.

De slagboom geeft aan of je vrij bent of gevangene!



Op het monument in Kamp Westerbork vertelt Rozema de getuigenis van de kapper van Auschwitz



St. Martinus - Willibrorduskerk te Sappemeer (foto W.A.H.Rozema)

Jaarvergadering 2024

“De Gouden Eeuwen van Hoogezand en Sappemeer als basis voor een goede toekomst”.

Op woensdag 24 april jl. hield onze vereniging haar jaarvergadering in Multi Functioneel Centrum De Klabbe te Foxhol. Het zakelijk gedeelte kon vlot worden afgewerkt.

Jammer genoeg heeft Janny Tulp te kennen gegeven wegens persoonlijke omstandigheden terug te treden als bestuurslid. Bijna 12 jaar is Janny bestuurslid geweest en we hebben veel gehad aan de kennis en kennis-sen, ondertussen heeft ons lid Minke Veerkamp zich bereid gevonden om haar op te volgen en omdat er niemand zich gemeld heeft als tegenkandidaat, stelde het bestuur voor Minke Veerkamp te benoemen als bestuurslid van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e.o. De aanwezige leden gingen unaniem akkoord met het voorstel van het bestuur.

Op dit moment zijn we er nog niet in geslaagd een waardige opvolger voor Tonny Voss te vinden en in overleg heeft Tonny toegezegd minimaal nog een jaar aan te blijven. Nel Lenting stelde zich herkiesbaar en werd herkozen.

Na het grote succes van de voordracht op onze vorige Jaarvergadering, drs. Jochem Abbes, die verhaalde over ‘De Slag bij Foxhol in 1665’, waren de verwachtingen bij onze leden hoog gespannen bij de keuze van de spreker van deze avond: drs. Willem Foorthuis.

Foorthuis groeide op in de Veenkoloniën en werd op de lerarenopleiding geïnspireerd door zijn leermeester Harm van der Veen.

Willem Foorthuis weerlegde in zijn lezing het beeld, dat heerst over de Veenkoloniën: ‘t was niks, ‘t is niks en zal ook wel niks worden.

Aan de hand van voorbeelden maakte hij duidelijk dat de Veenkoloniën helemaal geen achtergebleven gebied is, noch in het verleden noch nu. Zo ontstond hier het eerste industriegebied van Nederland. Er is dus alle reden om trots te zijn op de regio en het verleden. Voor inwoners zijn veel aspecten uit het verleden onbekend, aldus Foorthuis, waardoor er gemakkelijk afstand van wordt gedaan.

Dat geldt bijvoorbeeld voor het dempen van wijken en kanalen of het slopen van borgen. Of recentelijk de politieke wens om een tiental bruggen te slopen in de Pekela’s. Van de ooit honderdvijftig bruggen in beide plaatsen is straks nog maar 10% over.

En welke boost zou de regio gekregen hebben als de regering al de aardgasbaten in de Hanzelijn had gestoken i.p.v. in de Betuwelijn. Foorthuis is kenner van de Veenkoloniën en volgens hem is het landschap een unieke verschijningsvorm dat veel meer aandacht zou moeten krijgen: er zijn veel zaken om trots op te zijn. Hij zou de Groninger en Drentse Veenkoloniën een plek op de Werelderfgoedlijst willen geven. Het ontginningsproces heeft een kolossaal nieuw landschap opgeleverd met veel kanalen, wijken en diepen die tezamen het grootste bevaarbare kanalenstelsel ter wereld vormen en samen langer zijn dan de Chinese Muur.

Na afloop van deze enthousiaste presentatie viel Willem Foorthuis een ovationeel applaus van de ledenvergadering ten deel!



Bloemen voor scheidend bestuurslid Janny Tulp!



*drs. Willem Foorthuis
't was niks, 't is niks en 't zal ook wel niks worden*



Voorzitter Jan Knip brengt een bloemenhulde aan Willem Foorthuis

Foto's : © Wim A.H. Rozema.

Van droom tot zorg voor jong en oud

100 jaar St. Jozefstichting

Rachel Hiemstra

De jaren twintig

De jaren twintig van de vorige eeuw noemt men ook wel 'the roaring twenties'. Voor Nederland is dit een periode van economische groei.

Voor veel mensen zorgt dit voor een gevoel van optimisme over de toekomst. Maar uiteraard profiteert niet iedereen van deze economische groei. Ook in het Hoogezand en Sappemeer van de jaren twintig kan het leven zwaar zijn. Ouderen leven vaak in erbarmelijke omstandigheden. Op de AOW moeten we dan nog meer dan dertig jaar wachten.

Pastoor M.N. van der Steele

Wie ziet de ellende achter de voordeur beter dan de dominee of pastoor? Pastoor Maurits Nicolaas van der Steele ziet het in Sappemeer maar al te goed. Hij wil iets doen aan de slechte omstandigheden waarin sommige ouderen leven.

Op zijn 25-jarig priesterfeest in 1924 krijgt de pastoor een spaarboekje met duizend gulden. Hij weet meteen wat hij ermee gaat doen. Hij wil de oude pastorie laten verbouwen tot gasthuis voor ouderen. Ook het naastgelegen huis, waarin de dames Homveld wonen, moet een rol gaan spelen. Helaas is niet iedereen zo enthousiast over zijn plannen. De kerkmeesters van de Heilige Willibrordus te Sappemeer zijn sceptisch. Ook het parochiaal armbestuur ziet zijn plannen niet zitten. Er is te weinig geld. Gelukkig vindt hij steun bij twee oudere parochianen: Georgius Josephus van der Werff (scheepsbouwer) en Bernardus Nicolaas Beenker (koopman). Ook vraagt hij ondertussen goedkeuring voor zijn plannen

bij de aartsbisschop van Utrecht. Op 2 oktober 1924 ontvangt hij toestemming van Zijne Hoogwaardige Excellentie. Reden te meer voor het 'voorlopig bestuur' om de plannen om te zetten in daden. Op 3 oktober richten ze de Sint Jozefstichting op.

De Sint Jozefstichting

De naam Sint Jozefstichting bestaat al sinds 1877. In dit jaar koopt het parochiaal armbestuur een huis in Hoogezand dat wordt gebruikt als armenhuis. De nieuw opgerichte stichting richt zich op de verzorging en verpleging van 'de ouden van dagen', hulpbehoevenden en zieken. Vandaar dat men waarschijnlijk deze naam overneemt.

Een aantal dagen na de oprichting van de nieuwe Sint Jozefstichting koopt men het huis van weduwe Hanekamp. Langzamerhand ontstaan er binnen de parochie echter twee stromingen. Degenen die veel voelen voor de stichting en degenen die het maar een mislukt plan vinden. Onder de 'volgers' zijn veel niet-katholieken. Ondertussen wordt een vierde bestuurslid aangetrokken: Johannes Maria Christiaan Clijsters. Hij is koopman uit Sappemeer



Krantenartikel uit 1924 waarin de eerste aankoop van de St. Jozefstichting genoemd wordt: het huis van weduwe Hanekamp

Alles staat of valt met geld.

Dus besluit men een paardenloterij te houden. Van der Werff stapt echter op en dus bestaat het bestuur weer uit drie personen. De paardenloterij

wordt doorgezet en levert een paar duizend gulden op. Er volgen een tweede en derde paardenloterij en een fancy-fair, die nog meer geld opleveren.

De oude pastorie

Maar hoe nu verder? De oude pastorie lijkt nog altijd de beste plek om te beginnen. Er moet dan echter wel met het kerkbestuur onderhandeld worden. Het kerkbestuur blijkt plotseling goedgezind door aan te bieden de Sint Jozefstichting onder te brengen bij het kerkbestuur. De pastoor kan hier echter niet akkoord mee gaan. Dit zorgt ervoor dat het kerkbestuur nu echt lijnrecht tegenover de Sint Jozefstichting staat.

We zijn inmiddels zo'n 3,5 jaar verder. Bestuursleden Beenker en Clijsters doen nog een laatste poging. Hierbij dient kapelaan Van der Weide als bemiddelaar. Wederom is de prijs een probleem. Uiteindelijk besluit men de pastorie te verhuren voor 700 gulden per jaar. De deal gaat echter alleen door wanneer de kapelaan zijn notulen (gemaakt voor de pastoor) van die avond verbrand!

Op 25 april 1928 wordt het huurcontract getekend. Er is echter nog geen nieuwe pastorie. Zolang deze er niet is kan de Sint Jozefstichting niet van start gaan. De aartsbisschop van Utrecht geeft hiervoor echter gek genoeg geen toestemming. Terwijl hij in 1924 al goedkeuring had gegeven. Er blijken brieven te zijn gekomen bij de aartsbisschop. Van wie zal in het midden blijven. Maar het is Van der Steele wel duidelijk: de kerkmeesters van de Heilige Willibrordus hebben gesproken. Hierop neemt Van der Steele ontslag als pastoor.



RK. kerk te Sappemeer vanuit de begraafplaats (foto W.A.H.Rozema)



De situatie rond 1900. Links de St. Williborduskerk en rechts de oude pastorie

Hulp vanuit onverwachte hoek

Het gemeentebestuur van Hoogezand heeft lucht gekregen van de verhalen en biedt aan om in het nieuw aan te leggen plantsoen (het Oosterpark) in Hoogezand een gasthuis te bouwen. De gemeente zal zelfs een ruime subsidie verstrekken. Het overgebleven bestuur van de Sint Jozefstichting slaat dit aanbod echter af. Het gasthuis moet bij de kerk komen en anders niet. In 1928 koopt men nog een stuk grond van Elida Berg. Ook dit zal ooit een rol moeten spelen in de bouw van een gasthuis. Ondertussen worden nog drie nieuwe bestuursleden aangesteld. Pastoor Van der Steele wordt in 1930 overgeplaatst naar Nieuw-Schoonebeek. Hij drukt de stichting wel op het hart het geld van de stichting uit te geven voor het oprichten van een gasthuis.

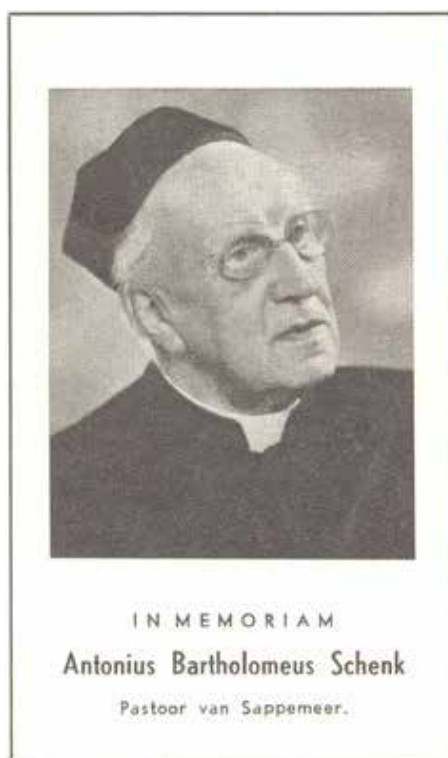
Een nieuwe pastoor

Van der Steele wordt opgevolgd door pastoor Antonius Bartholomeus Schenk. In eerste instantie wil hij

zich wel inzetten voor een nieuwe pastorie. Na gesteggel binnen het kerkbestuur laat hij het plan echter toch varen. Vanaf de preekstoel deelt hij dit mee aan zijn parochianen. Zij zijn duidelijk ontevreden. Nadat een drietal parochianen hierop naar de deken stapt, worden de twee tegenwerkende kerkmeesters ontboden bij de deken. Met als resultaat: een nieuwe pastorie die op 29 maart 1933 wordt betrokken.

De oude pastorie wordt even bewoond, maar staat niet veel later weer leeg. De stichting doet het rustig aan: snel toehappen gaat veel geld kosten weten ze. Zo pleegt men pas in 1936 overleg met de kerkmeesters.

Pastoor Schenk spreekt een prijs af van 7.000 gulden, in plaats van de eerder gevraagde prijs van 16.000 gulden.



Begin 1937 vraagt men ook toestemming aan de aartsbisschop. Dit resulteert in overdraging van het pand op 16 april 1937.

De zusters Franciscanessen kunnen aan het werk

Op 2 januari 1937 sluit de Congregatie der Eerwaarde Zusters Franciscanessen van Denekamp een overeenkomst met het bestuur van de Sint Jozefstichting in Sappemeer.

Op 4 augustus arriveren de eerste vier zusters. Zij gaan zich bezighouden met de naaischool, kleuterschool en verzorging.

Ook verlenen ze kraamhulp. Moederoverste is Zuster Priscilla.

Tien dagen nadat de zusters arriveren, arriveert ook de eerste bewoner. Mevrouw Konings neemt haar hele huisraad mee. Een dag later voegt mevrouw Oosterwijk uit Groningen zich bij haar. Vier dagen later wordt de eerste baby geboren in de Sint Jozefstichting, genaamd Adriaan.

Op 1 september starten de naaischool en kleuterschool in de oude R.K.-Uloschool. Ruim een maand later, op 7 oktober, brengt aartsbisschop de Jong een bezoek.

Langzaam groeit het aantal bewoners. Ouderen kopen zich bovendien in om verzekerd te zijn voor de toekomst. Ook het aantal geboorten neemt toe. De vraag neemt toe, maar de leef- en woonomstandigheden worden er niet beter op.

Het is tijd voor wat nieuws.

Nieuwbouw

De nieuwbouwplannen zijn begin 1939 klaar. De zusters verhuizen tijdelijk naar de zolder van het tehuis. Aan het einde van het jaar is de nieuwbouw klaar. Op 21 december wordt het gebouw ingewijd. Op de zondag na kerst wordt het gebouw opengesteld voor publiek. De zusters nemen op 30 december hun intrek en op 2 januari verhuist de eerste bewoonster, mevrouw Homveld.



De situatie aan het einde van de jaren dertig, met geheel rechts de nieuwbouw

Nederland in oorlog

Inmiddels dreigt er ook in ons land oorlog te komen. Op 10 mei 1940 vallen Duitse troepen Nederland binnen. In Sappemeer lijkt het de eerste oorlogsdagen mee te vallen. Men merkt weinig van de Duitse inval. Elders in het land is dat wel anders. Het leven in Sappemeer gaat gewoon door, maar de schaarste is natuurlijk ook bij de Sint Jozefstichting voelbaar. Ondanks de schaarste wordt er in 1945 door Sint Jozef toch onderdak geboden aan vluchtelingen uit het zuiden van het land.

Waardering

Het werk van de zusters in Sappemeer wordt gewaardeerd. In 1948 wordt de zolder verbouwd. Er komen kamers voor de zusters.

Er vinden regelmatig vieringen plaats. Zo herdenkt men op 4 februari 1950 dat de zusters van Denekamp 12,5 jaar in Sappemeer zijn. Het bestuur biedt een orgel aan en de gemeenschap bezorgt 40 bloemstukken. Er zijn zelfs zusters die onderscheidingen ontvangen. Zo ontvangt zuster Rosalia van Maria's Kleuterhof de eremedaille in goud.

De kleuterschool

De Sint Jozefstichting heeft als hoofddoel het verzorgen van ouderen. Maar vanaf het begin houden ze zich ook met andere zaken bezig.

De zusters krijgen een 'presentje' tijdens de inwijding van het gebouw in 1965

Zo wordt er kraamhulp geboden, is er een naaischool (tot 1966) en een kleuterschool.

De kleuterschool start in 1937.

Er wordt lesgegeven in een leegstaand lokaal van de oude ULO-school. Als de Duitse Wehrmacht in 1944 de Westerschool in beslag neemt, wordt de kleuterschool opgeheven om plaats te maken voor een klas van deze school. Na de oorlog start de kleuterschool weer. Als in 1956 de Kleuteronderwijswet wordt aangenomen door de 2e Kamer komt er ook geld vrij voor kleuteronderwijs. Dit biedt de mogelijkheid tot het bouwen van een nieuwe kleuterschool. Maria's Kleuterhof opent haar deuren in 1959. Er is nu ook een eigen speelplaats en een zandbak. In 1960 wordt de kleuterschool binnen een nieuwe stichting ondergebracht: de Stichting Maria's Kleuterhof.

De zusters blijven er gewoon aan het werk. In 1978 draagt men Maria's Kleuterhof over aan de stichting R.K. onderwijs in Hoogezand-Sappemeer.



Een groep kleuters van Maria's Kleuterhof met één van de zusters (jaren zestig)



Zuster Rosalia neemt afscheid en de kleuterlokalen worden afgebroken. Er komt plaats voor een nieuw Sint Jozef.

Een nieuw Sint Jozef

Tijden zijn veranderd. Inmiddels is er land bijgekocht. De Algemene Ouderdoms Wet (AOW) en de Algemene Bijstandswet volgen elkaar op, én in 1959 overlijdt pastoor Schenk. Nieuwe pastoors volgen hem op.

Ondertussen groeit het aantal kraamvrouwen bij Sint Jozef behoorlijk. In 1962 zijn dat er al 256. Er zijn dus ook meer zusters nodig. In 1962 zijn dat er inmiddels 12. Er is meer ruimte nodig. De oude pastorie wordt gesloopt. De nieuwbouw zal bijna een miljoen gulden kosten en daar komt de inrichting nog bij. Daarom wordt er een langlopende lening afgesloten met het gemeentebestuur van Hoogezand-Sappemeer. Later wordt nogmaals een lening afgesloten bij de Spaarbank van de Stad Amsterdam.

In 1963 wordt het nieuwe Sint Jozef in gebruik genomen. Het aantal bewoners is nu een stuk groter. Maar ook de aard van de bewoners is veranderd. Voorheen hadden de oudere bewoners niets te besteden. Nu waren ze door de AOW en eventueel bijstand niet meer arm.

Op 20 mei 1965 zegent de bisschop van Groningen, mgr. Nierman, het nieuwe Huize Sint Jozef in. Er is dan een kleuterschool, drukbezette kraamkliniek en een bejaardentehuis waar 90 ouderen terecht kunnen. De zusters krijgen inmiddels ook hulp van burgerpersoneel. Dat er grote waardering voor de zusters is blijkt ook nu weer. Van reisjes naar Lourdes of Rome als afscheidscadeau tot een koninklijke onderscheiding.

De jaren zeventig

Waar buiten de deuren van het Sint Jozef de flower power floreert, verandert er ook iets binnen Sint Jozef. Het habijt van de zusters wordt vervangen door gewone kleding. In 1973 richten vrijwilligers de bejaardenomroep (B.O.H.S.) op. Elke zondagmorgen zenden zij uit voor alle drie de verzorgingshuizen in Hoogezand-Sappemeer. In 1974 wordt de 8000ste baby geboren, maar het aantal geboorten neemt af. Dit zal ook te maken hebben met de al in de jaren zestig beschikbaar gekomen anticonceptiepil. De kraamkliniek is ten dode opgeschreven. Toch geeft men niet op. Men doet nog een laatste poging om de sluiting uit te stellen. Politieke partijen doen dit door het tekenen van lijsten. Daarnaast houdt men een protestmars. Een hart onder de riem voor de Sint Jozefstichting.

Toch sluit de kliniek op 31 december 1978.



Op de eerste foto onder andere de ledikantjes van de kraamkliniek.

Op de tweede foto het protest tegen de sluiting van de kraamkliniek in 1978

Net als bij 12,5 en 25 jaar viert men ook in 1977 weer een herdenkingsfeest. De zusters zijn inmiddels al 40 jaar in Sappemeer aan het werk. Bij het feest zijn alle nog in leven zijnde zusters (34) die ooit in Sappemeer hebben gewerkt uitgenodigd. Eigenlijk zou je een groot feest verwachten na vijftig jaar. Ze durven echter niet nog tien jaar te wachten voor 50-jarig jubileum. Men vreest dat er tegen die tijd misschien wel geen zusters meer zijn. Maar dat laat toch nog even op zich wachten.

Een nieuw concept

Zowel de kraamkliniek als de kleuterschool zijn inmiddels gesloten. Nu blijft alleen de zorg voor ouderen over. De vraag naar een plaats in een bejaardentehuis neemt toe. Omdat men na aanmelding vaak vrij snel een woning krijgt toegewezen,



1965: de nieuwbouw van de jaren zestig



Portret genomen in de jaren 70 bij de sjoelbak

komen veel mensen te vroeg in een tehuis. Er wordt daarom een indicatiecommissie opgezet. Zo kan men eerlijk en weloverwogen beoordelen wie wel of geen plaats krijgt. Er ontstaan plannen voor renovatie of nieuwbouw. Al gauw besluit men dat nieuwbouw de enige optie is. In 1983 vraagt men een vergunning aan. In eerste instantie wil men het oude gebouw vervangen. Later besluit men echter om het nieuwe gebouw achter het oude te bouwen. Zo hoeven de bewoners niet twee keer te verhuizen. De nieuwbouw krijgt 69 verzorgingsplaatsen (21 minder dan voorheen) en 42 aanleunwoningen. Uiteindelijk slaat men in 1986 de eerste paal in de grond. De bewoners betrekken begin 1988 hun nieuwe woning.

Op 7 oktober dat jaar vindt de officiële opening plaats.

Het einde van een tijdperk

Na 1979 komen er bijna geen nieuwe, jonge zusters uit Denekamp. Het totaal aantal zusters neemt met de jaren af en in 1995 heft men het kleine convent in Sappemeer op. De laatste drie zusters gaan terug naar Denekamp. Het bestuur en de hele gemeenschap neemt afscheid van de zusters.

Wat daarna kwam

Uit het tekort aan plaatsen in een verzorgingstehuis in de gemeente ontstaan uiteindelijk ook andere voorzieningen die ervoor zorgen dat ouderen nog iets langer thuis kunnen

blijven wonen. Zo ontstaat 'Tafeltje Dekje'. Sint Jozef en Voor Anker (in Hoogezand) brengen maaltijden rond aan ouderen. Zij kunnen hierdoor nog iets langer thuis blijven wonen.

Daarnaast ontstaat halverwege de jaren tachtig de dag voorziening 'Oetkomst'. Ouderen kunnen hier een spelletje doen, wat eten of gewoon even onder de mensen zijn. Maar er is ook de mogelijkheid om te douchen of naar de pedicure of de kapper te gaan.

Omdat er nog steeds een tekort aan plaatsen in verzorgingscentra is, openen in de jaren negentig Internos (1993) en Alliance (1998). Internos bevat 60 aangepaste woningen, Alliance 64. Sint Jozef coördineert hiervoor de zorg- en dienstverlening.

Sint Jozef is in 2024 onderdeel van de Zonnehuisgroep Noord. Er zijn nu 75 1-persoons zorgappartementen aan de Noorderstraat 142 in Sappemeer. Er wonen ouderen die meer zorg nodig hebben dan ze thuis kunnen krijgen.

Het is nu een eigentijds woon- zorgcentrum waar ook mensen van buitenaf komen voor activiteiten of een warme maaltijd.

Naast het betaalde personeel zijn er zo'n 100 vrijwilligers actief bij Sint Jozef.

Bronnen:

Bos, K.G., 75 jaar Huize „Sint Jozef”: 1924-1999, 1999.

NPO kennis: wat is het interbellum?

Zonnehuisgroep Noord:
Zonnehuis St. Jozef



Het nieuwe gebouw, foto uit de jaren negentig

Onthulling van 21 Stolpersteine in Hoogezand

‘Belangrijk, want het antisemitisme neemt weer toe’

‘doe leste traain
dij mie bie
Winschoot langs
noar Schanze
ridt ...’

Burgemeester Adriaan Hoogendoorn en kinderen van groep 7 en 8 van drie basisscholen in Hoogezand (De Lichtbron, Sint Antoniuschool en De Ontdekking) hebben op 15 maart jl. 21 Stolpersteine onthuld in Hoogezand. De struikelstenen zijn gelegd ter nagedachtenis aan 21 Joodse inwoners die in Hoogezand woonden en tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn weggevoerd en vermoord in Auschwitz, Sobibor en Mauthausen.

Voorafgaand aan de onthulling was er een herdenkingsbijeenkomst in de Damkerk, muzikaal begeleid door de eerste klarinettist van het NNO, het Noord Nederlands Orkest, de heer Joost van Rheeden. De voorzitter van Stichting Herdenkingsstenen Midden-Groningen, de heer Koos van der Span, gaf daar uitleg over de stichting en de legging van de struikelstenen. Vervolgens was er een inleiding door de historicus dr. Wout van Bekkum.

De onthulling vond plaats bij de vier stenen die liggen bij de Knijpslaan 28 in Hoogezand. Daarnaast liggen er in Hoogezand nog zes stenen bij Meint Veningastraat 86, vier stenen bij Hoofdstraat 266 en zeven stenen bij Kalkwijk 27.

Burgemeester Hoogendoorn: ‘Bijna 200 Joodse inwoners van onze gemeente hebben de Holocaust niet overleefd. Met de legging van de 21 Stolpersteine in Hoogezand her-



Historicus Wout van Bekkum



Burgemeester Hoogendoorn samen met scholieren



Knijpslaan 28



denken we niet alleen de slachtoffers, die destijds hier in Hoogezand woonden, maar ook alle andere slachtoffers van de Holocaust in onze gemeente’

De gemeente Midden-Groningen heeft bewust pas na afloop van de onthulling van de struikelstenen een persbericht de deur uit doen gaan. ‘We hebben besloten er van tevoren iets minder aandacht aan te geven dan normaal’, aldus een woordvoerder van de gemeente Midden-Groningen.

‘In de huidige situatie hebben we ervoor gekozen de kans op eventuele ongeregelde heden zo klein mogelijk te houden. We willen als gemeente geen dingen oproepen’.

‘We zien dat het naar aanleiding van de oorlog in Gaza de afgelopen tijd onrustig is. Kijk bijvoorbeeld naar de demonstraties onlangs rondom de opening van het Nationaal Holocaust Museum in Amsterdam’.

Op iedere ‘struikelsteen’ een naam

Zadok Simons
Geboren te Foxhol op 16-mei-1894
van beroep: Koopman
Vermoord te Auschwitz op
30-september-1942
Leeftijd 48 jaar Knijpslaan 28

Hendelena Grietje Haalman (echtgenote) Geboren te Sappemeer op 06-december-1889
Vermoord te Sobibor op 20-maart-1943
Leeftijd 54 jaar

Simson Simons (zoon) Geboren te Hoogezand op 15-april-1920
Vermoord te Auschwitz op 30-september-1942 Leeftijd 22 jaar

Geeltje Simons (dochter) Geboren te Hoogezand op 20-maart-1922
Vermoord te Sobibor op 20-maart-1943
Leeftijd 21 jaar



Heiman Bollegraaf
Geboren te Foxhol 18-oktober-1880
van beroep: Koopman
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 62 jaar
Meint Veningastraat 86 Hoogezand

Esther de Beer (echtgenote)
Geboren te Martenshoek 24-okt-1882
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 60 jaar

Bloemina Bollegraaf (dochter)
Geboren te Hoogezand 26-nov.-1911
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 31 jaar

Hendrina van Coevorden-Bollegraaf (dochter) Geboren te Hoogezand 08-januari-1908 Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 34 jaar
Haar echtgenoot Mozes van Coevorden was reeds overleden

Rika van Coevorden (dochter van Hendrina) Geboren te Coevorden 08-september-1937 Vermoord te Auschwitz 11-december-1942
Leeftijd 5 jaar

Heiman van Coevorden (zoon van Hendrina) Geboren te Groenlo 20-september-1940 Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 2 jaar



Daniël de Beer
Geboren te Sappemeer 16-januari-1900
van beroep ; Veehouder
Vermoord te Sobibor 21-mei-1943
Leeftijd 43 jaar
Zuiderstraat 2 Hoogezand Huidig adres: Hoofdstraat 266 Hoogezand

Roosje van den Berg (echtgenote)
Geboren te Groningen 18-februari-1904
Vermoord te Sobibor 21-mei-1943
Leeftijd 39 jaar

Max de Beer (zoon)
Geboren te Groningen 05-jan.-1929
Vermoord te Sobibor 21-mei-1943
Leeftijd 14 jaar



Jacob Levie
Geboren te Foxhol 03-april-1900
van beroep ; Veekoopman
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 42 jaar
Kalkwijk Oost 27/23a, afgebroken juli 1971 Huidig adres Kalkwijk 27

Saartje van Delft (echtgenote)
Geboren te Winschoten 03-december-1907
Vermoord Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 35 jaar

Mozes Levie (zoon)
Geboren te Foxhol 29-april-1928
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 14 jaar

Duwina Levie (dochter)
Geboren te Foxhol 20-dec.-1929
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 13 jaar

Johanna Levie(dochter)
Geboren te Foxhol 12-april-1932
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 10 jaar

Abrahammina Levie (dochter)
Geboren te Kalkwijk 23-juli-1935
Vermoord te Auschwitz 11-december-1942 Leeftijd 7 jaar

Simson Levie (broer van Jacob)
Geboren te Foxhol 29-nov-1905
Vermoord Mauthausen 13-juli-1942 Leeftijd 37 jaar



Foto's : © Wim A.H. Rozema.
Aanhef : uit "Bie langs, 15-2-1944",
door Saul van Messel.

W.A Scholten en de aardappelmeelindustrie

Richard Brugge



Wanneer je over de veenkoloniën spreekt, weet bijna iedereen dat een streek bedoeld wordt die een groot gedeelte van de zuidoosthoek van de provincie Groningen en het noordoosten van de provincie Drenthe inneemt. Aanvankelijk was hier het turfgraven het voornaamste middel van bestaan. Voor de afvoer van het turf werd door de stad Groningen opdracht gegeven voor het graven van kanalen. Langs deze kanalen zijn vele dorpen ontstaan, zoals bijvoorbeeld Hoogezand. De grond die overbleef nadat het hoogveen was afgegraven (het zogenaamde dalgrond), bleek een uitstekende teelgrond te zijn. Het was echter wel arm aan plantenvoedsel. Dit werd opgelost door langs de kanalen het stadsvuil (vuil uit de stad Groningen) aan te voeren. Dit stadsvuil kan vergeleken worden met compost. De gronden waren nu uitstekend geschikt voor landbouw en dan vooral aardappelen. De grond bleek zo goed te zijn voor aardappelen dat de boeren op den duur meer aardappelen hadden dan ze konden nuttigen of verkopen.

Er werd haastig gedacht aan andere producten die ze met behulp van aardappelen konden produceren.

Willem Albert Scholten (1819-1892)

In het begin van de 19e eeuw werden er successen gehaald met zogenoemde moutwijn, een soort brandwijn. Echter werd dit succes redelijk snel weer afgebouwd door de grote concurrentie van moutwijn uit Schiedam. Gelukkig was er ene heer W.A Scholten die in 1838 in een boerenkeuken in het plaatsje Tonden in Gelderland ontdekte hoe je aardappelmeel kon maken. Willem Albert Scholten (1839) werd hiermee de grondlegger van de Nederlandse aardappelmeelindustrie. Een jaar na de ontdekking in de boerenkeuken stichtte hij zijn eerste fabriek in Warnsveld, Gelderland. Deze fabriek werd echter in 1841 door brand vernield. Meneer Scholten ging opzoek naar een nieuwe plaats voor zijn fabriek en kreeg een tip over een plaats genaamd Foxhol nabij Hoogezand. Naast Foxhol lag het Foxholstermeer dit meer bezat over uitzonderlijk schoon water die hij goed kon gebruiken voor zijn nieuwe fabriek. Schoon water was erg belangrijk bij het verwerken van aardappelmeel. Het kleine fabriekje verwerkte in de begin jaren ongeveer 3600 kg aardappelen per dag en werd Eureka genoemd. Aanvankelijk werd de fabriek aangedreven door een rosmolen en een groot aantal paarden. Na aansporing van zijn schoonvader dhr. Sluis, een welgestelde Groninger graanhandelaar die hem daarvoor geld leende, verving hij deze dieren door een stoommachine. Deze investering in 1847 stond aan de basis van het succes van zijn onderneming.

De tweede Nederlandse fabriek, door Scholten opgericht in Sappemeer (1854), maakte aardappelmout ten behoeve van moutwijn. De aardappelmoutindustrie was sterk aanwezig in de Veenkoloniën, in 1841 waren er 17 fabrieken die ook brandwijn, azijn en spiritus vervaardigden. De beruchte aardappelziektes van 1845 en 1848 gaven deze industrie een reeks slechte oogsten en dus zware tegenslagen. Aldus werden veel van Scholtens concurrenten om de aardappelen uitgeschakeld. Zoals eerder genoemd ging de aardappelmoutindustrie verder teloor in de jaren 60 van de 19e eeuw vanwege de toenemende concurrentie van goedkopere jonge graanjenever uit Schiedam door een nieuwe destillatietechniek. Hierdoor werd de Sappemeerse fabriek in 1878 verbouwd tot de strokartonfabriek Eendragt.

In 1859 werd door W.A Scholten opnieuw een aardappelmeelfabriek gestart, ditmaal te Zuidbroek. Oorspronkelijk zou hier een bietsuikerfabriek worden gebouwd. Deze bleek echter niet rendabel en werd tot een aardappelmeel- en kandijfabriek omgebouwd. Uiteindelijk werd er aardappelmeel, siroop en beenzwart (beenzwart is een voornamelijk uit koolstof bestaand materiaal dat vervaardigd wordt door verkoling van dierlijke beenderen.) geproduceerd. De fabriek beëindigde de productie in 1965.

Dhr. Scholten was nog niet klaar met ondernemen en startte te Groningen in 1862 een suikerraffinaderij genaamd de Selfhelp. In 1866 werden te Veendam en Stadskanaal twee kleine moutfabrieken gekocht die



De fabriek in Foxhol, 1870 (schilderij te zien in het Veenkoloniaal Museum te Veendam)

nat aardappelmeel gingen produceren, dat in andere fabrieken verder kon worden verwerkt. Deze werden stopgezet in 1897 respectievelijk 1931.

Omstreeks 1866 bezat Scholten reeds vier aardappelmeel fabrieken in de Veenkoloniën en één in het toenmalige Duitse keizerrijk. In 1871 had Scholten onder andere in exploitatie: een aardappel(meel)stroopfabriek te Hoogezand met 77 arbeiders, een aardappelmoutwijnbranderij te Sappemeer met 60 arbeiders, een aardappel(meel)stroop- en sagofabriek te Zuidbroek met 80 arbeiders. W.A Scholten was mede daarom een belangrijke persoon in de ontwikkeling van de omgeving van Hoogezand-Sappemeer.

In het buitenland bouwde hij fabrieken in onder meer het Duitse Keizerrijk, Oostenrijk-Hongarije en in Russisch Polen. Hij stichtte in totaal 24 fabrieken. Zijn onderneming wordt beschouwd als de eerste Nederlandse industriële multinational. Ook was Scholten mededirecteur en grootaandeelhouder van de Nederlandsch-Amerikaansche-Stoomvaart-Maatschappij, de latere Holland-Amerika Lijn. In Zuidoost-Drenthe kocht hij grote veengebieden aan. Een van de later ontstane dorpen in dit gebied, Klazienaveen, zou door zijn zoon Jan Evert genoemd worden naar Klaassien Sluis, de echtgenote van Scholten en de moeder van Jan Evert. In de provincie bezat Willem Albert Scholten een groot aantal boerderijen.

In 1889 bij zijn gouden jubileum als fabrikant, tevens zijn zeventigste verjaardag, schonk hij de stad Groningen een kinderziekenhuis gelegen op de hoek van Sint Jansstraat en de Singelstraat in Groningen.

Scholten was overigens ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, ridder in het Legioen van Eer van Frankrijk en ridder in de Orde van Sint-Stanislaus van Rusland. De orden lagen na de Tweede Wereldoorlog nog in een doos in een kantoor van zijn bedrijf. Het was de gewoonte om er de nieuwe leer- en loopjongens op hun eerste dag mee op te sieren. De orden worden bewaard in de collectie van het Groninger Museum.

Veel monumentale bouwwerken in en om Groningen herinneren nog steeds aan de fabrikantenfamilie Scholten. Voorbeelden daarvan zijn het aan de naar hem genoemde W.A. Scholtenstraat gelegen Groninger Logegebouw der Vrijmetselaren (1846), dat voor een deel vroeger het kantoor van Scholtens stroopfabriek was, de Scholtenskoepel (1868), een door de Groninger architect J. Maris in barokstijl ontworpen tuinkoepel naast het Herewegviaduct in Groningen; het restaurant De Paalkoepel (1908) aan het Paterswoldsemeer en de sluis Nijveensterkolk (1927) die het Paterswoldsemeer verbindt met het Noord-Willemskanaal. Het legendarische Scholtenhuis (1881) aan de Grote Markt is er niet meer. Het werd bij de bevrijding verwoest. Dit komt omdat het in de Tweede Wereld-

oorlog het centrum van de Duitse Sicherheitsdienst was.

Na zijn dood in 1892 nam zijn zoon Jan Evert Scholten de leiding van het W.A Scholten concern over. Overgens wie de Zuiderbegraafplaats te Groningen bezoekt, zal onmiddellijk het grafmonument van de familie Scholten zien. Het torent hoog boven de andere monumenten uit.

In 1905 werden de diverse door W.A Scholten gestichtte fabrieken omgezet in N.V.'s: N.V. Carton- en Papierfabriek v/h W.A. Scholten, N.V. Suikerraffinaderij en Stroopfabriek v/h W.A. Scholten, Staerke und Syrupfabriken W.A. Scholten AG en de N.V. Turfstrooiselfabriek en Veenderij Klazienaveen v/h W.A. Scholten.

In 1930 fuseerde de W.A. Scholtens aardappelmeelfabrieken met de aardappelmeelfabriek N.V. Meihuizen-Boon te Veendam en werd de zetmeelfirma voor het eerst geleid door niet familieleden. Vanaf 1930 waren dat J. Wildervanck en Bernard Gerard Kernkamp, na 1941 alleen Kernkamp en vanaf 1956 tot 1964 Gerrit Frederik Dalenoord.

In 1938 werd Haberland Manufacturing Company in Verenigde Staten overgenomen. En in 1947 werd Brinta geïntroduceerd. Dit instantvoedingsmiddel werd in Foxhol geproduceerd op basis van tarwekorrels en is dus vervaardigd uit een andere grondstof dan het merendeel van Scholtens producten. Geleidelijk ontwikkelde het bedrijf zich tot een concern.

Enkele bronnen zijn:

Stienstra, H.; Scholten, Willem Albert in Vierhonderd jaar Groninger Veenkoloniën in biografische schetsen; J.D.R. van Dijk, W.R. Foorthuis; uitg. REGIO-PROjekt Groningen, 1994.

Ontstaan, groei en bloei van de veenkoloniale grootindustrie, uitgegeven door W.A Scholten concern in 1934.

Pluimvee- en Konijnenfokkers vereniging Hoogezand-Sappemeer

1941-2022 (Deel 2)



Toch ook Pluimvee?

In de vergadering van 16 augustus 1944 deze keer gehouden in café Groeneveld, komt het onderwerp pluimvee ter sprake. De meningen lopen duidelijk uiteen. De zorg is aanwezig dat de konijnen bij het toestaan van kippenfokkers op de achtergrond gaan komen. De vergadering was slecht bezocht, wat zijn oorzaak vermoedelijk heeft in het feit dat deze dag is uitgeroepen tot een Nationale feestdag na het plotseling capituleren van Japan. In de vergadering van 14 oktober is er een verloting van een nieuwe verzendkist, gemaakt en beschikbaar gesteld door het lid J. Tonkens. Winnaar is H. Moesker uit Hoogezand. Voor de bondstentoonstelling in Rolde heeft de Heer Meijer, chauffeur bij autobusmaatschappij GADO, toestemming gekregen om met een autobus er naar toe te gaan.

De konijnenfokkers vereniging Kolham en Omstreken doet in 1946 een oproep bij de leden van H.S. om hun tentoonstelling op 11 en 12 januari 1947 te gaan bezoeken.

Tijdens de vergadering van 30 december 1946 is een standaard van de in Nederland erkende Konijnenrassen op Amerikaanse wijze verkocht, de opbrengst is voor het lid Smit om een Groot Zilver ram te kopen, daar deze fokker enkele

dagen geleden bijna alles is afgestolen. De opbrengst is f 38,50. Of de ram zijn werk goed heeft gedaan, is niet vermeld. Maar tijdens de vergadering op 3 mei 1948 is het dier bij opbod verkocht aan de heer H. de Vries in Slochteren. Op 4 en 5 december 1948 zal er een Nationale tentoonstelling worden georganiseerd van Pluimvee, Konijnen en Postduiven. De organisatie bij de postduiven berust bij de plaatselijke vereniging "De Luchtstormers"

Uit het jaarverslag van 1948 blijkt dat de vereniging uiteindelijk is omgeschakeld in een Pluimvee en Konijnenfokkers vereniging. Tijdens een ledenvergadering 28 juni 1950, is er van de eigenaar van het Parkhotel een bericht dat op de nu bestaande voorwaarden bij hem geen tentoonstelling meer kan plaatsvinden, ondanks dat er op 16 maart jl. afspraken over zijn gemaakt. De eerst volgende vergadering is dan ook gehouden op 17 augustus in de "Nieuwe Brug" In het komend showseizoen zal er geen pluimvee worden gevraagd, dit i.v.m. de nog heersende vogelpest.

Op 10 december 1950 is er een vergadering gehouden wederom in de "Nieuwe Brug". Aan het einde van die vergadering is de nieuwe tentoonstellingsruimte aldaar bekeken. 1 februari 1951 is er een jaarvergadering in Hotel Rowaan. De secretaris geeft aan dat de vereniging zich in de loop

der jaren heeft ontplooid tot een der sterkste verenigingen in het Noorden des lands.

Op 28 april 1951 zal het 10 jarig bestaan van de vereniging worden gevierd met een gezellige avond. De "Optimisten" uit Siddeburen gaan deze avond verzorgen. In de rondvraag worden door de voorzitter nog een 4 tal krielhoenders van de heer Holthausen besproken. Tijdens de vergadering op 13 maart, worden de nieuwe statuten en huishoudelijk reglement van de vereniging goedgekeurd.



Rond 1950 ontstaan er problemen tussen de Raad van Beheer en de Landelijke Konijnenfokkersbond wat resulteerde in de oprichting van een tweede bond met de naam "Nederlandse Bond van Konijnenfokkers en Verenigingen" (N.B.K.V.). De meeste verenigingen in Noord Nederland (incl. H.S.) sluiten zich daarbij aan. In de vergadering van 3 september 1951 is de Nationale tentoonstel-

ling besproken die gehouden zal worden op 1 en 2 december, waar voor het eerst ook Sierduiven worden gevraagd. Ingeschreven zijn uiteindelijk 368 nummers konijnen, en 120 nummers Sierduiven.

De jaarvergadering is gehouden op 19 februari 1952 in Hotel Zijlstra te Hoogezand. Dit is tevens de laatste vergadering als voorzitter van de heer Koeneman in verband met zijn vertrek naar Groningen. In de notulen komen we niets tegen over een afscheidswoord of avond, maar later zien we zijn naam terugkomen als Erevoorzitter.

In het jaarverslag van de secretaris over 1951 maakt hij melding dat het een moeilijk jaar is geweest welke deels zijn oorzaak vind in de nog steeds voort woekerende Pseudo-vogelppest onder de pluimveestapel en anderdeels in de strubbelingen tussen de landelijke Konijnenfokkers Bond de N.K.B en de overkoepelende Raad van Beheer. Gelukkig is de eenheid binnen de verenigingen in de provincie behouden, en zijn alle verenigingen onder de beschermende vleugels van de RvB gebleven.

Enige bijzonderheden uit de vergadering op 4 juni 1952, er hebben zich 11 personen opgegeven voor een bezoek aan de tentoonstelling van Avicultura in Den Haag. Er zal wekelijks een geldbedrag bij de deelnemers worden opgehaald. Vervolgens bespreekt keurmeester B. Wassing uit Groningen een aantal onderwerpen zoals voeding. Volgens Wassing gaan er meer konijnen dood aan te veel dan aan te weinig voedsel. Voeren op geregelde tijden en variatie aanbrengen in het voer. Bij warm zomerweer eens wat water geven, en adviseert veertien dagen voor het slachten van een konijn deze peterse lie te gaan voeren, dit verhoogt de smaak van het vlees. Verder spreekt hij nog over de erfelijkheidsleer, en liet hij enige konijnenvellen zien die prachtig bereid waren. Een bespreking van twee konijnen van het ras Beige, vormde het slot van zijn interessante lezing. Op een vraag van het lid Wierenga,

wat is beter gekookt of ongekookte melk, is het oordeel van Wassing dat gekookte melk beter is met het oog op de besmetting van mond- klauw-zeer en TBC.

Op deze avond is afscheid genomen van medeoprichter J.Blink, in verband met zijn vertrek naar Australië. Als afscheidsgeschenk ontvangt hij een koperen koffiepotje met inscriptie.

In juli 1953 is besloten om de volgende t.t. bij Hotel Struvé te houden. De zaalhuur bedraagt f 50,00. In 1954 is er op 27 en 28 november een landelijke t.t. met 908 dieren in de kooien.



Verzorgers van de tentoonstelling, de heren J. Draaijer, J. Kops en P. v. d. Mey (van links naar rechts), bevoorwaarden de kampioen van de konijners, eigendom van de heer K. Boven te Musselkanaal.

In het zelfde jaar is de kooiencombinatie "Met z'n Drieën" ontbonden. De drie verenigingen Zuidbroek, W.P.K.C. Winschoten en H-S. ontvangen elk F 200,00 in contanten en 290 kooien.

HOOGEZAND-SAPPEMEER
Pluimveetentoonstelling. In de vergadering van de pluimvee- en konijnenfokkers-vereniging „Hoogezand—Sappemeer” werden als data v. de komende tentoonstelling 26, 27 en 28 November vastgesteld. Deze expositie wordt evenals vorig jaar, in hotel Struvé gehouden; er zullen tien keurmeesters worden aangezocht.
De jaarlijkse tafelkeuring vindt plaats in het begin van de maand September. Door het overlijden van de heer Krüse Sr., beheerder van het kooienbezit van de verenigingen in Winschoten, Zuidbroek en Hoogezand—Sappemeer werd deze combinatie ontbonden, het bezit verdeeld en door ieder in eigen beheer overgenomen. In samenwerking met de Winschoter pluimvee- en konijnencub zullen er zoveel kooien bij worden gekocht dat iedere vereniging over plusminus 500 beschikt, die dan onderling uitgewisseld zullen worden.

Om aan voldoende kooien te komen voor een tentoonstelling, is besloten om samen met W.P.K.C. 300 kooien te gaan kopen voor f 1200,00. De financiering zal later met de leden worden besproken. Tevens is besloten om de kooien ook te gaan verhuren. Opbrengst verhuur in 1956 f 520,60. Uit de notulen van 18 februari valt op te maken dat er 61 verenigingen zijn uitgenodigd voor een provinciale vergadering in Groningen. *1

Met ingang van 1959 zal er niet meer bij de fokkers thuis worden genummerd, maar gaat het centraal gebeuren op nader te bepalen dagen bij café Deiman in Sappemeer of bij de tatoeëerder aan huis. I n de september vergadering van 1959 komt de vraag of de geplande show wel gehouden moet worden dit i.v.m. de grote sterfte onder de konijnen door de gevreesde konijnenziekte myxomatose. Door deze ziekte krijgen de dieren die het overleven, kale plekjes op de neus. Bij een keuring zal hier rekening mee moeten worden gehouden. De jongedierendag is dit jaar gehouden op 5 september in het stations koffiehuis te Borgercompagnie.

Voor 1960 is geen show aangevraagd en als proef zal er een clubshow ondergebracht worden bij de Noord Nederlandse Bond in de Korenbeurs te Groningen. Op de ledenvergadering in oktober 1960 is er een proefzending ter tafel van voederfabrikant P.Sluis.



De tentoonstelling van H.S. werd in 1967 gehouden in de grote zaal van Hotel Struvé. In die tijd waren de kooien opgeslagen bij B. Dieterman aan de Kleinemeesterstraat die daar dierenvoerders verkocht.



Daar moesten de kooien dus weggehaald worden op een zaterdag voor de t.t. week. Tijdens een vergadering in oktober 1967 is er veel lof voor de heren Daanje en Steen als materiaal commissarissen. Zij onderhouden de gekochte kooien en de bakken die zij van licht materiaal op knappe wijze hebben gemaakt.



In hetzelfde jaar is er een nieuwe tatoeëertang aangeschaft met de oormerken H.S.



I.v.m. het 25 jarig bestaan zal er een jubileumtentoonstelling worden gehouden 29 en 30 november. De vereniging stelt extra prijzen beschikbaar, en wel op iedere 10 ingezonden dieren een jubileumprijs van f.3.50.

Er is een bericht van de gemeente H-S dat de vereniging vrijstelling krijgt van de vermakelijkheidsbelasting. In 1969 overleed plotseling het lid Fré Smit uit Slochteren. Smit was jarenlang schrijver bij een keurmeester tijdens de keuringen van konijnen.



Nog een krantenknipsel nu uit 1974. Rechts naast de keurmeester de helpers J.P.Lenting en J.B.Houtman, er tussenin J.Loode. Het linkse konijn een Hollander werd de latere winnaar van de show.



Jaarverslag 1975-1976. Penningmeester E. van Dijk raakt tijdens het afbouwen van de show zijn nieuwe stofjas kwijt. Een verzoek aan de medewerkers om te zorgen dat v. Dijk zijn jas terug krijgt. In 1976 willen een aantal leden graag meewerken aan een zomerkeuring van konijnen tijdens de Slochter Fokveedag, en vragen of H-S hun kooien gratis beschikbaar wil stellen, dit als promotie voor de sport. Ook leden van H-S kunnen deelnemen aan de keuring. In oktober 1976 is er ook voor het eerst gesproken over een grote Noordelijke Slotshow te houden in Zuidlaren. Een jaar later is de eerste show al gehouden in de Prins Bernhard Hoeve onder de naam Noordshow. Leden van deze vereniging zijn een 40 tal plaatselijke verenigingen uit de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Voor mij was 1976 een succesvol jaar. Op de gehouden t.t. in Struvé werd een Alaska konijn van mij algemeen kampioen.

Het dier vraagt zich dan ook af

Fraaie tentoonstelling 76

De gezamenlijke pluimvee- en konijnenfokkersverenigingen uit Hoogezand-Sappemeer en Haren hielden een tentoonstelling in hotel Struvé van hoenders, konijnen, cavia's en sierduiven.

De mooiste grote hoender werd ingegracht door K. Groenewold uit Ten Boer, de op één na mooiste door G. Veldhuis uit Hoogezand. De mooiste

dwerghoender was van G. J. Haaijer uit Kolham, de op één na mooiste van S. van Veen uit Kolham. Het mooiste konijn was van K. J. Mollema uit Slochteren, de op één na mooiste was van J. Mulder uit Haren. De mooiste en op één na mooiste sierduif was van E. Pot uit Veendam. De mooiste cavia en de op één na mooiste cavia was van S. Broekema uit Haren.



Tijdens een vergadering op 15 februari 1977 is de heer J. Draaijer uit Froombosch benoemd tot erelid. Op 6 juni 1977 ontvangen J. Draaijer, J. P. Lenting en J. Steen een NKB speld i.v.m. hun 25 jarig lidmaatschap van de bond. De tentoonstelling in 1978 zal worden gehouden in de manege van de "Blauwe Ruiters" in Haren, i.v.m. het 50 jarig bestaan van de vereniging "Haren". De vereniging

H-S zal hier extra prijzen beschikbaar gaan stellen. Door verkoop van Hotel Struvé zullen daar geen tentoonstellingen meer gaan plaatsvinden. Vanaf 1979 kan de vereniging weer terecht in het Parkhotel te Sappemeer. Het bestuur gaat dan ook aandacht schenken aan de mogelijkheid tot het showen van watervogels. Op de vergadering van 20 juni 1979 is besloten om 100 midden-ras kooi-

en te bestellen voor plm. f 3000,00 . Door verhuur van de kooien kunnen de kosten er in 3 jaar weer uit zijn. De provinciale kampioensshow van Konijnen en Hoenders is in februari 1980 gehouden in het Parkhotel.

Konijnenshow in Sappemeer om kampioenschap

Voor de tentoonstelling van konijnen, hoenders en watervogels om het kampioenschap van Groningen zijn ruim vierhonderd dieren ingeschreven. De expositie wordt op 1 en 2 februari gehouden in het Parkhotel in Sappemeer. De keuring is een dag eerder. Alle dieren, die alleen worden toegelaten wanneer ze in het afgelopen seizoen aan bepaalde eisen hebben voldaan, worden gekeurd door drie keurmeesters. Hiervoor zijn in totaal vijftien keurmeesters uitgenodigd. De dieren zijn voor het publiek vrijdagavond 1 februari na zeven uur te zien en zaterdag 2 februari van 10 tot 12.

Totaal zijn er 413 dieren ingeschreven. Door sluiting van het Parkhotel moest er twee maanden voor de eigen tentoonstelling van H.S. in november een nieuwe ruimte worden gezocht. Dit zijn de Meubelhallen geworden in Kolham, waar de t.t. op 7 en 8 november zal gaan plaatsvinden. Op deze show zijn er voor het eerst ook ganzen aanwezig. De jongedierendag is dit jaar gehouden in het clubgebouw van de postduivenvereniging aan de Slochterstraat. Rond 1980 zijn de ereprijzen in de vorm van bekertjes en medailles vervangen door geldprijzen, dan is de ereprijs voor het mooiste dier bij alle diersoorten f 50,00 .



In 1981 heeft de vereniging in november mede in het kader van het 40 jarig jubileum een bustocht georganiseerd naar de Europashow te Amsterdam. Er hebben zich 41 personen

opgegeven. Zowel in 1981 en 1982 zijn de shows wederom gehouden in de Meubelhallen.

In de vergadering van 17 februari 1983 is er stil gestaan bij het overlijden van de heer J. Steen. Steen heeft veel voor de vereniging betekend en was een topfokker van witte Rex konijnen en Welsumer krielkippen.

De jaarlijkse tentoonstellingen in de jaren 1984, 1985 en 1986 zijn gehouden in het vertrouwde Parkhotel. Op verzoek van de 40 van Sappemeer is er in 1986 deelgenomen aan een door hun georganiseerde braderie in Sappemeer. In oktober 1985 doet de club mee aan een clubcompetitie voor hoenders in Muntendam met deelname van meerdere verenigingen uit de provincie. De club behaalde een eervolle 2de prijs. In 1985 heeft de vereniging 60 fokkerskaarten uitgegeven en zijn er 1130 kippen-, en 125 ringen voor sierduiven uitgegeven. Het aantal getatoeëerde konijnen bedraagt 232.

Op 29 april 1986 bestaat de vereniging 45 jaar. Deze dag zal er een jubileum bijeenkomst worden gehouden. Daar zullen o.a. een 8 tal leden in het zonnetje worden gezet i.v.m. een langdurig lidmaatschap. Alle inzenders zullen een herinneringsvaantje ontvangen tijdens de t.t.

Naar aanleiding van het roeyement van een lid van de vereniging ontstaat er een discussie over de actualiteit van de statuten. Naar aanleiding hiervan is besloten om de huishoudelijk reglementen te gaan herzien. Een duidelijke reden wordt niet vermeld, maar de vereniging Haren verbreekt het samenwerkingsverband met H.S.

De te houden tentoonstelling in 1987 is afgelast. Dit heeft een aantal redenen, o.a. geen beschikbare ruimte, en is er geen t.t. secretaris beschikbaar. Voor de leden zullen prijzen worden uitgezet op te tentoonstelling van "Fivelingo" in Appingedam. In 1987 zijn de nieuwe statuten herzien en aangenomen.



In de jaren 1988 - 1990 zijn de tentoonstellingen gehouden in de winkel van ACECO aan de van Neckstraat.



Oud bestuurslid A.D.Stokkel geeft uitleg tijdens de show in 1988.

Op 29 april 1991 bestaat de vereniging 50 jaar, en is er een jubileumavond gehouden in Restaurant "De Gouden Zon" in Sappemeer. Benoemd tot ereleden J.P.Lenting en R.J.Poortman *2 voor respectievelijk 50 en 40 jaar lid.



Op 1 en 2 november is de jaarlijkse tentoonstelling gehouden in de manege van familie van Hoorn te Sappemeer. Alle inzenders ontvangen i.v.m. met het jubileum een zakagenda. Er is helaas geen tentoonstelling gehouden in 1992, ook nu weer geen geschikte ruimte beschikbaar. Tevens is er 1992 een expo-seerverbod voor hoenders i.v.m. de heersende Pseudovogelpest.

Vanaf 1993 vinden de tentoonstellingen plaats in de loods van familie Greving te Slochteren, en zijn daar gehouden tot 2006, wat achteraf blijkt dat dit tevens de laatste t.t. is geweest van de P.K.V.



Tijdens de show in 1994 kwam er veel bezoek, ook de hoogste klassen van “De Kinderboom” en “De Wiek-slag” uit respectievelijk Slochteren en Schildwolde hebben een bezoek gebracht.

Tijdens een feestelijke jaarvergadering op 6 mei 1996 in de “De Gouden Zon” te Sappemeer zijn een aantal leden onderscheiden vanwege hun langdurig lidmaatschap. E v. Dijk en G.J.Haaijer 25 jaar, W.Veldhuis 27 jaar, K.J.Mollema 28 jaar, R.J.Poortman 45 jaar en J.P.Lenting 55 jaar. Vijfentwintig jaar donateur is fam. Kraster, ze zijn niet aanwezig maar er zal wel een bloemetje worden bezorgd. Naar aanleiding van een krantenartikel in Nieuwsblad v.h. Noorden van 13 maart 1996, “Dierenhokken worden straks verboden in Hoogezand” is er op 17 maart een ingelaste bestuursvergadering. Het bestuur maakt zich zorgen over het onderzoek van de gemeente H-S. Het blijkt dat de gemeente de bijgebouwenregeling dierenverblijven in woonbuurten wil aanscherpen. Er zal een brief naar de gemeenteraad worden gestuurd. In 1996 is het lidmaatschap van de Nederlandse Bond van Sierduiven verenigingen (N.B.S.) opgezegd. De vereniging heeft namelijk geen leden meer die lid zijn van deze bond. Zoals al jaren gebeurd vindt er in september de jaarlijkse jongedierendag plaats bij Opel Dorenbos in Hoogezand. Zo ook in 1998



Tijdens de jaarvergadering van 2003 doet de voorzitter een dringend beroep op de leden om zich beschikbaar te stellen voor een bestuursfunctie. Op 28 april 2007 is de heer J.P.Lenting uit Slochteren in het bejaardencentrum 't Olderloug, gehuldigd i.v.m. zijn 65 jaar lidmaatschap van de landelijke bond (NKB) en van de vereniging H.S.



65 jaar konijnenfokker

SLOCHTEREN - Dhr. J.P. Lenting uit Slochteren mocht afgelopen zaterdag een speldje en een oorkonde in ontvangst nemen voor het feit, dat hij 65 jaar lid is van de Nederlandse Konijnenfokkers Bond. Lenting (93) is nog steeds actief en zeer meelevend in de konijnsport; hoewel hij al ruim een jaar in 't Olderloug woont gaat hij nog dagelijks in zijn auto naar de fam. Zuur aan de Hoofdweg in Slochteren om zijn konijnen te verzorgen. Namens Kleindieren Liefhebbers Groningen mochten voorzitter P. v. Lune en secretaris K.J. Mollema de jubilaris in het zonnetje zetten. Lenting is tevens 65 jaar lid van de Pluimvee en Konijnenfokkers vereniging Hoogezand-Sappemeer.

In 2009 is besloten om een deel van het kooienbestand en de schragen te gaan verkopen, en de voorraad afstemmen op het aantal dat nodig is voor een eigen jonge dierendag. Ook worden de leden gevraagd of zij interesse hebben voor een aantal kooien.

Dan een vervelende constatering in 2010, “het aantal fokkers wordt minder in aantal, de gemiddelde leeftijd hoger en komen er geen nieuwe fokkers bij”

Het bestuur bestaat nog uit 2 personen. Toch zijn er 2010 nog 26 fokkerskaarten uitgegeven. Tijdens de jonge dierendag van 2016 zijn jubileum plaquettes te winnen die zijn aangevraagd bij de landelijke bond i.v.m. het 75 jarig bestaan van de vereniging.

Tijdens de jaarvergadering op 17 mei 2017 is K.J. Mollema benoemd tot erelid i.v.m. zijn 50 jarig lidmaatschap van de vereniging. Op de jaarvergadering van 22 mei 2019 is er aan E. van Dijk door dhr. P. van Lune als voorzitter van de Provinciale afdeling, een speldje plus oorkonde uitgereikt i.v.m. zijn 50 jarig lidmaatschap. Van Dijk is met zijn konijnen al vele jaren een succesvol fokker van o.a. Blauwe Weners, waarmee hij meerdere keren het hoogste predicaat (een U) heeft behaald.

Met een viertal Deilenaars. (een in Nederland ontstane konijnenras in het plaatsje Deil) werd van Dijk in 1993 Europees kampioen. Ook was hij een verdienstelijke fokker van Welsumer krielkippen, en werd daarmee een keer Nederlands kampioen. Voor de vereniging was van Dijk jarenlang penningmeester en tatoeëerder.

Tenslotte, uit bovenstaande valt op te maken dat het met de vereniging niet altijd crescendo is gegaan. Veel mutaties binnen het bestuur, en de invulling daarvan. Ook de opkomst bij de vergaderingen was vaak matig, alsook het beschikbaar hebben van een goede tentoonstellingsruimte.

Alle lof aan de vereniging voor wat betreft de verhuur van t.t. kooien. Ze zijn altijd prima onderhouden, en gingen de hele provincie door en zelfs daarbuiten. Zoals gemeld werd het invullen van een bestuursfunctie steeds moeilijker. De laatste jaren waren er slechts nog twee bestuursleden, aangevuld met een administrateur. Alle lof voor Wim Venema, Geesinus Poort en Eisse van Dijk die tot eind 2022 de vereniging draaiende hebben gehouden. Dit voor het bestellen van voedingen bij kippen, tatoeëren van konijnen, verplichte entingen voor zowel kippen als konijnen, en het organiseren van de jaarlijkse jonge dierendag. Nogmaals dankzij hun bleef de vereniging draaiende. In begin van 2022 werd echter toch besloten om de vereniging m.i.v. 31 december 2022 op te gaan heffen. Wat overblijft zijn de herinneringen, de kas- en notulenboeken, en de tatoeërtang (keurig verpakt in een houten kistje) met de verenigingsletters H.S.

Bronnen:

Notulen- kasboeken van de vereniging.

Eigen (foto) archief
Delpher

Noot: de in de tekst genoemde Eisse Dijk is helaas op 19 januari 2024 op 82 jarige leeftijd overleden.

Noot:

*1 In 2023 zijn er nog 14 verenigingen in de provincie Groningen, waarvan 9 een t.t. organiseren.

*2 Als lid van H.S. ben je ook wel verplicht om een advertentie te plaatsen in de catalogus !
foto 37 en 38

Mocht u in het bezit zijn van fotomaterialen of anderszins over de vereniging, en heeft het voor u geen waarde? Graag een berichtje naar kj.mollema@ziggo.nl



We heten eigenlijk geen Mulder maar Swart(e)

O.T. Amsing

We heten eigenlijk geen Mulder maar Swart(e) is een uitspraak van mijn overgrootmoeder Helena Babina Mulder. Ze is geboren op 6 December 1870 te Martenshoek en overleden 20 December 1949 te Hoogezand-Sappemeer. Ze is gehuwd op 3 november 1892 te Hoogezand met Harmannus Lockhorn, die geboren is op 9 oktober 1869 te Veendam en is overleden op 5 Augustus 1943 te Martens-hoek. Uit dit Huwelijk kwamen 10 Kinderen (zie B.4.1 t/m B.4.10)

De kop van dit verhaal klopt, want de overgrootvader van Helena Babina Mulder werd geboren als Jurrien Jans Swart(e). Hij is de zoon van Jan Derks Swarte en Catharina Jurriens. Op een gegeven moment noemt Jurrien zich geen Swart(e) meer maar Mulder.

Hier onder een gedeelte van de stamboom beginnend bij de ouders van Jurrien Jans Mulder en het loopt door tot de kinderen van Helena Babina

Mulder en Harmannus Lockhorn. Jan Derks Swarte geboren 1 Februari 1761 te Nieuwe Compagnie, overleden 26 oktober 1804, gehuwd 29 oktober 1758 te Hoogezand met Catharina (Kaatje) Jurriens, geboren te Nieuwe Compagnie, overleden 13 November 1768 te Borgercompagnie. Kaatje Kreeg haar laatste Sacrament op 18 Juni 1768 volgens het R.K. Kerkboek van Kleinemeer. Uit dit huwelijk 4 Kinderen A t/m D.

A. Theodoor Jans Swarte geboren 1 februari 1761 overleden 13 December 1822 te Maarhuizen.

B. Jurrien Jans Swarte geboren 11 November 1762 te Nieuwe Compagnie, overleden 29 December 1812 te Kielwindeweer, gehuwd 30 juni 1793 te Windeweer met Elsien Jans geboren ca. 1768 te Wildervank, overleden 11 Oktober 1823 te Kielwindeweer. Jurrien Jans noemt zich op een gegeven moment Mulder. Uit dit huwelijk 8 Kinderen B.1.1 t/m B.1.8.

C. Hendrikus Jans Swarte geboren 3 Maart 1765 te Nieuwe Compagnie, overleden 5 Mei 1825 te Krop-

swolde, gehuwd 12 Februari 1814 te Hoogezand met Janna Hindriks Duurken, geboren te Borgercompagnie, gedoopt 2 Januari 1788 te Kleinemeer.

D. Hermannus Jans Swarte geboren 12 Augustus 1766.

Jan Derks Swarte hertrouwt 7 Januari 1769 te Kleinemeer met Hillegie Geerts geboren ca. 1745, overleden 30 Mei 1786 te Nieuwe Compagnie. Uit dit Huwelijk 4 Kinderen E t/m I E. Maria Swarte gedoopt 29 Januari 1770 te Kleinemeer, overleden voor 20 Juli 1806.

F. Margaretha Jans Swarte gedoopt 9 Augustus 1774 te Kleinemeer.

G. Gerhardus Jans (Geert) Swarte gedoopt 9 November 1778 te Kleinemeer, overleden 6 December 1823 te Nieuwe Compagnie, gehuwd 13 Juni 1806 te Uithuizen met Catharina Harms de Lange geboren 28 Mei 1778 te Uithuizen, overleden 2 Juni 1848 te Kleinemeer.

H. Margaretha Jans Swarte gedoopt 1782, overleden 9 Oktober 1834 te Groningen, gehuwd 12 April 1806 te Groningen met Johannes Ignatius Roosen geboren te Groningen, overleden 19 Januari 1836 te Groningen, overleden 19 Januari 1836 te Groningen.

I. Anna Jans Swarte gedoopt 17 December 1785 te Kleinemeer, overleden 31 December 1835 te Noorddijk.

B.1.1. Johannes Jans Mulder gedoopt 11 Oktober 1793 te Kleinemeer.

B.1.2. Harm Jans Mulder gedoopt 19 September 1795 te Kleinemeer, gehuwd met Fennigje Harms Vroom.

B.1.3. Catharina Jans Mulder gedoopt 18 Augustus 1799 te Kleinemeer, overleden 18 Juli 1836, gehuwd 14 Mei 1821 te Veendam met Lammert Berends Ekkel geboren 22 September 1794 te Borgercompagnie.

B.1.4. Anna Jans Mulder gedoopt



Harmannus Lockhorn en Helena Babina Mulder

1802m, overleden 13 Juli 1828 te Kielwindeweer.

B.1.5. Theodorus Jans Mulder gedoopt 19 Juli 1804 te Kleinemeer, overleden 16 Februari 1864 te Kleinemeer Helena Balbina Swarte geboren 20 April 1807 te Nieuwe Compagnie, overleden 16 Juli 1862 te Kleinemeer. Uit dit huwelijk 3 Kinderen B.2.1 t/m B.2.3. Bijzonder aan dit huwelijk is, dat Helena Balbina Swarte een dochter is van Gerardus Jans Swarte (G.) en Catharina Harms de Lange en dus een nicht van Theodorus Jans Mulder.

B.1.6. Helena Jans Mulder gedoopt 5 November 1806 te Kleinemeer, overleden 17 Februari 1835 te Bedum, gehuwd 17 Mei 1828 te Bedum met Jan Jans Nienhuis geboren te Ruischerbrug. Jan was van beroep Tapper.

B.1.7. Henricus Jans Mulder gedoopt 5 Mei 1809 te Kleinemeer.

B.1.8. Jan Jurriens Jans Mulder geboren 21 November 1811 te Kielwindeweer, overleden 7 Mei 1838 te Veendam, gehuwd 7 Mei 1838 te Veendam met Helena Jans Oostrop geboren 2 November 1810 te Veendam, overleden 14 November 1853 te Veendam. B.2.1. Gerhardus Mulder geboren 30 Augustus 1838 te Nieuwe Compagnie. B.2.2. Jurjen Mulder geboren 21 December 1840 te Kleinemeer, overleden 24 December 1892 te Martenshoek, gehuwd 7 Mei 1870 te Slochteren met Leentje Kerdijk geboren 16 Maart 1843 te Slochteren, overleden 2 April 1928 te Martenshoek. Kinderen uit dit Huwelijk B.3.1. t/m B.3.6.

Leentje hertrouwd 28 April 1898 te Hoogezand met Gerhardus Geerds geboren 4 Augustus 1842 te Beerta, overleden 24 Oktober 1923. Gerhardus was weduwnaar van Margrietha Dekens en vader van 7 Kinderen. B.2.3. Catrina Bouwina Mulder geboren 14 Maart 1844 te Kleinemeer B.3.1. Helena Babina Mulder geboren 6 December 1870 te Martenshoek, overleden 20 December 1949 te Hoogezand-Sappemeer, gehuwd 3 November 1892 te Hoogezand met Harmannus Lockhorn.



Rechts zittend, Leentje Kerdijk, links zittend, haar dochter Helena Babina Mulder, midden staand haar kleindochter Jantina Lockhorn en de kleintjes als vierde generatie: Jakob (in het midden) en mijn moeder Helena Maria Visser.

Helena had in de jaren 20 van de vorige eeuw een kruidenierswinkeltje aan de werfkade te Martenshoek, naast de scheepswerf van Bodewes, Harmannus was Breeuwer bij Bodewes.

B.3.2. Leonardus Joannes Mulder geboren 2 December 1873 te Martenshoek, overleden 20 April 1956 te Foxhol, gehuwd 26 Mei 1898 te

Hoogezand met Catharina Margarietha Alida Wolbes geboren 16 Januari 1876 te Kalkwijk, overleden 3 Februari 1919 te Foxholsterbosch. Leonardus hertrouwd met Agenis Elizabeth Enthofen gebore 4 December 1876 te Kalkwijk, overleden 13 Oktober 1936 te Foxholsterbosch.

In 1924 Begint Leonardus Joannes Mulder samen met Jan Suurmeijer uit Pekela een scheepswerf te Foxholsterbosch genaamd: De Vooruitgang

B.3.3. Theodorus Gerhardus Hermannus Mulder geboren 18 Januari 1876 te Engelbert, overleden 12 November 1877 te Engelbert.

B.3.4 Levenloos kindje geboren 22 April 1878 te Engelbert.

B.3.5. Anna Alida Mulder geboren 16 Augustus 1879 te Foxholsterbosch, overleden 12 Juli 1962

te Hoogezand-Sappemeer, gehuwd met Melle van der Hoek geboren 14 Juli 1879 te Uithuizen, overleden 20 Mei 1939 te Groningen. Melle was schipper van beroep. B.3.6. Teodoor Mulder geboren 16 Maart 1883 te Martenshoek, overleden 31 Juli 1905 te Martenshoek. Teodoor was smidsknecht van beroep.



Geheel rechts de winkel van Helena (coll. Historisch Archief Midden-Groningen)

B.4.1. Jantina Helena Lockhorn geboren 14 April 1893 te Hoogezand, overleden 22 April 1978 te Hoogezand-Sappemeer, gehuwd 5 Juni 1915 te Hoogezand met Johannes Hindrikus Visker geboren 22 Februari 1875 te Kielwindeweer, overleden 4 Mei 1950 te Hoogezand. Johannes was kleermaker van beroep.

B.4.2. Georg Bernardus Lockhorn geboren 5 Januari 1895, overleden 26 Januari 1909 te Kolham. Verdronken in het Foxholstermeer.

B.4.3. Helena Catharina Lockhorn geboren 16 Januari 1897 te Hoogezand, overleden 12 Maart 1978 te Eindhoven, gehuwd 28 Mei 1921 te Hoogezand met Hendrikus Johannes Arends geboren 6 Januari 1895 te Usquert, overleden 18 Februari 1964 te Eindhoven.

B.4.4. Bernardus Gerhardus Lockhorn geboren 14 Oktober 1899 te Martenshoek, overleden 25 oktober 1981 te Hoogezand, gehuwd 6 Februari 1928 met Elizabeth Maria Helmers geboren 28 Februari 1898, overleden 12 Juni 1941 te Amsterdam.

B.4.5. Anna Alida Lockhorn geboren 25 Februari 1902, overleden 7 Augustus 1984, gehuwd 6 Maart 1926 met Willem Venema geboren 15 Februari 1902 te Kalkwijk

B.4.6. Catharina Frederica Lockhorn geboren 31 December 1904, overleden 31 Januari 1905.

B.4.7. Catharina Frederica Lockhorn geboren 27 Mei 1906, overleden 17 Oktober 1974, gehuwd 4 November 1933 te Hoogezand met Jacobus Hendericus Oosterwijk geboren

29 September 1904 te Achterdiep, overleden 21 Oktober 1978.

B.4.8. Levenloos kind geboren 12 Oktober 1908.

B.4.9. Georgius Bernardus Lockhorn geboren 6 April 1910, overleden 14 November 1986, gehuwd 4 November 1933 te Groningen met Jantina Eerhard geboren 20 Oktober 1908 te Hoogezand, overleden 1996.

B.4.10. Albertus Leonardus Lockhorn geboren 27 Augustus 1913 te Hoogezand, overleden 24 December 1973, gehuwd met Sophia Gesina Hogeling geboren 24 Februari 1923, overleden 27 Maart 1994.



Onderste rij vlnr.: Herman B. Arends, Sien Arends, Jacob Visker, Marietje Visker, Herman Visker (oud wethouder).

Middelste rij vlnr.: Leen Lockhorn met Helena Jantina Arends op schoot, Harmannus Lockhorn, Leentje Kerdijk (moeder van Helena Babina Mulder), Helena Babiena Mulder, Jantina Maria Lockhorn met Helena Maria Visker op schoot.

Bovenste rij vlnr.: Rieks Arends, Bernardus Lockhorn, Jurrien Lockhorn, Albert Lockhorn, Catrien Lockhorn, Annie Lockhorn, Jan Visker.

Expositie Van turfschip tot coaster

De Historische Scheepswerf Wolt-huis en de modelbouwers Harrie en Wicher Patje organiseren samen met het Historisch Archief Midden-Gro-ningen een maritieme tentoonstelling in het Huis van Cultuur en Bestuur in Hoogezand. De aanleiding tot deze tentoonstelling is het bekende Sail-evenement “Delfsail 2024”, die gehouden is van 13 juni tot 16 juni 2024 in Delfzijl.

In Foxhol, Hoogezand, Sappemeer en Westerbroek worden al eeuwenlang schepen gebouwd, van eenvoudige houten turfscheepjes tot de huidige hypermoderne vrachtschepen. In deze plaatsen wonen veel mensen, die vroeger op een scheepswerf hebben gewerkt en niet in de gelegenheid zijn om Delfsail te bezoeken. Het doel van deze tentoonstelling is deze mensen en andere belangstellenden de indrukwekkende historie van de gemeente op scheepsbouw en scheepvaartgebied te tonen. Bij het Historisch Archief in het Huis van Cultuur en Bestuur kunnen bezoekers modellen van aan het Winschoterdiep gebouwde schepen bewonderen, kan men kennismaken van de geschiedenis van de meer dan 300 jaar oude scheepswerf Wolthuis, documenten uit de collectie van het Historisch Archief raadplegen en in het verleden gebruikte scheepsbouw gereedschappen bekijken.

De expositie “Van Turfschip tot Coaster” is op 7 juni 2024 geopend door burgemeester Adriaan Hoogen-doorn en Jolanda Klunder.

De opening geschiedde door middel van een symbolische doopplechtigheid van het model van de Grand Manan V, een door Bodewes-Volharding te Foxhol gebouwd schip.

Foto's W.A.H. Rozema



De tentoonstelling is te bezoeken t/m 7 augustus 2024, tijdens de openingsuren van het gemeentehuis en de toegang is gratis.



foxholster metaalhandel

G. Imbosstraat 60
9607 PE Foxhol



in- en verkoop metalen, kabel,
bruikbare materialen en sloopwerken

inzamel nr: 01.853 BE /verwerker 01.V/ VIHB GR 503716

tevens inname accu's en verwerking grondkabels

tel. 0598-39 45 04 /p rivé 0598-38 06 86 / b.g.g. 06 50565966

Architektenburo Eduard C. Gerds

www.eduardcgerds.nl





IJzer - Ni Resist - RVS - Staal - Brons en Aluminium Gietwerk

Noorderstraat 370
9611 AV Sappemeer

Tel. 0598 – 39 29 97

Machinefabriek ekens B.V.
Sappemeer

Verspaning – Revisie – Balanceertechniek

De Vosholen 101
9611 TE Sappemeer

Tel. 0598 – 38 21 02



www.dekensgroep.nl



